

Fieldmanager

HET VAKBLAD VOOR SPORTVELDBEHEER

 **FIELDMANAGER
OF THE YEAR**

TORO

DLF
SEEDS & SCIENCE

EXPLO-LINE
VOOR SPALMIDJURNAALIS

HAND IN HAND KAMERADEN

Erwin Beltman: 'Alleen met het beste team en het beste materiaal pak je de prijzen'

**Fieldmanger of
the Year**

De genomineerden

Nationale Grasdag

De bodem is
de basis

Club in beeld

Sportclub Bommel

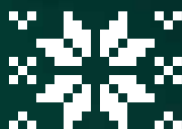

Godt nytt år!

Deze fantastische foto is genomen net buiten het plaatsje Andenes, zo'n 300 km binnen de poolcirkel op het eiland Andøya in Noorwegen. Een plek die bekend staat om zijn prachtige natuurverschijnselen, zoals het Noorderlicht. Het is tevens de plek waar walvissen en orka's te zien zijn en de broedplaats van een aantal beschermde vogelsoorten. Voor ons staat Andenes symbool voor de natuur die we met z'n allen zo graag willen beschermen.

Het dorp heeft AAA-LUX gevraagd hun voetbalveld te voorzien van duurzame LED verlichting. Daar zijn wij enorm trots op. Het voelt als een erkenning voor een belangrijke deel van onze missie. AAA-LUX levert inmiddels in 45 landen in de wereld een bijdrage aan het terugdringen van de CO2 uitstoot.

Wij wensen iedereen fijne feestdagen toe en een gezond 2019.

AAA-LUX®
TRIPLE A LIGHTING

SMART. FLEXIBLE. LED.

Godt nytt år!

Deze fantastische foto is genomen net buiten het plaatsje Andenes, zo'n 300 km binnen de poolcirkel op het eiland Andøya in Noorwegen. Een plek die bekend staat om zijn prachtige natuurverschijnselen, zoals het Noorderlicht. Het is tevens de plek waar walvissen en orka's te zien zijn en de broedplaats van een aantal beschermde vogelsoorten. Voor ons staat Andenes symbool voor de natuur die we met z'n allen zo graag willen beschermen.

Het dorp heeft AAA-LUX gevraagd hun voetbalveld te voorzien van duurzame LED verlichting. Daar zijn wij enorm trots op. Het voelt als een erkenning voor een belangrijke deel van onze missie. AAA-LUX levert inmiddels in 45 landen in de wereld een bijdrage aan het terugdringen van de CO2 uitstoot.

Wij wensen iedereen fijne feestdagen toe en een gezond 2019.

AAA-LUX®
TRIPLE A LIGHTING

SMART. FLEXIBLE. LED.

Samen sport mogelijk
maken voor iedereen

Sport is mooi! Het staat voor actief en gezond leven, samenwerken, meedoen, ontspannen en sociaal betrokken zijn. Via sport worden sterke connecties gelegd en vriendschappen gesloten voor het leven. Sport biedt kansen, het verbindt en het verbreedt.

En dat is precies wat wij nastreven bij het ontwerpen en realiseren van buitensportaccommodaties of sportvelden op maat. Wie gaan hier straks plezier beleven, trainen, wedstrijden spelen en emotie voelen? En hoe belangrijk is dat voor de sporter, de vereniging of de gemeenschap?

Antea Sport, Edel Grass en J&E Sports bundelen al jaren hun ervaring, flexibiliteit en kracht op het gebied van ontwerp, realisatie, productie, aanleg en onderhoud. Samen zijn wij toonaangevend in het op maat bedenken en bouwen van uw sportaccommodatie.

sportveldopmaat.nl

Antea Sport, Edel Grass en J&E Sports zijn onderdeel van Antea Group

THE WORKER IS KING

www.gkbmachines.com

JOHN DEERE

Kraakman Perfors B.V.
Landbouw-, tuin- en parkmachines

70 Kersvers natuurgras-ambassadeur Ernest Faber: 'Natuurgras prikkelt alle zintuigen'

'Kunstgras is voor koeien zonder tanden', zei Ernest Faber ooit. Dat deze kritische uitspraak van het huidige hoofd Jeugdopleiding bij PSV nog steeds niets aan actuele waarde heeft verloren, bleek eind september 2018 op het grascongres Congras in Papendal, waar hij zich – tot grote vreugde van de zaal – opwierp als ambassadeur voor natuurgras. Faber: 'Op natuurgras zie je de passie voor het voetbalspel terug.'

COLOFON

Fieldmanager -een uitgave van NWST NeWSTories bv- wordt in een gemiddelde oplage van 1.900 exemplaren verspreid onder sportveldbeheerders in dienst van gemeentes, sportclubs en aannemers. Fieldmanager is het belangrijkste Nederlandse vakblad voor sportveldonderhoud waarbij de praktisch ingestelde vakman centraal staat.

Redactie & commercie

NWST NeWSTories bv
Fransesstraat 41
6524 HT Nijmegen
T 024-3602454
F 024-3602464
I www.fieldmanager.nl
M info@fieldmanager.nl

Hoofdredacteur: Hein van Iersel (hein@nwst.nl)
Operationeelmanager: Peter Jansen (peter@nwst.nl)
Redacteuren: Kelly Kuenen (kelly@nwst.nl)
Guus van Rijswijk (guus@nwst.nl)
Linde Kruese (linde@nwst.nl)
Guy Oldenkotte (go@nwst.nl)
Vormgeving: Marie Cecile Oosterhout
Advertenties: Alberto Palsgraaf (alberto@nwst.nl)
Rik Groenewegen (rik@nwst.nl)
Sales support: Lieke van der Weijde (lieke@nwst.nl)

Abonnementen

€77,- per jaar. De abonnementsperiode loopt van 1 januari tot en met 31 december van ieder jaar en uw abonnement zal jaarlijks automatisch worden verlengd, tenzij uw schriftelijke wederopzegging uiterlijk 31 oktober voorafgaand aan de nieuwe abonnementsperiode in ons bezit is.

ISSN: 2212-4314

Alle auteursrechten en databankrechten ten aanzien van (de inhoud van) deze uitgave worden uitdrukkelijk voorbehouden. Deze berusten bij Fieldmanager c.q. de betreffende auteur. Niets uit deze uitgave mag zonder schriftelijke toestemming van de uitgever worden veeleenvoudigd en/of openbaar gemaakt door middel van druk, scan, fotokopie, elektronisch of op welke wijze dan ook. Fieldmanager wordt tevens elektronisch opgeslagen en geëxploiteerd. Alle auteurs van tekstbijdragen in de vorm van artikelen of ingezonden brieven en/of makers van beeldmateriaal worden geacht daarvan op de hoogte te zijn en daarmee in te stemmen e.e.a. overeenkomstig de publicatie- en/of inkoopvoorwaarden. Deze zijn bij de redactie ter inzage of op te vragen.

MHC Wijchen kan weer op een vlakke mat zonder algen spelen

MHC Wijchen moest zijn hockeyveld snel, maar op betaalbare wijze vervangen. Laurant Groep en Lano Sports sloegen de handen ineen. Behalve dat daarmee de problemen van MHC Wijchen definitief zijn opgelost, was het project ook één van de weinige veldrenovaties in de regio die volgens planning werden voltooid.

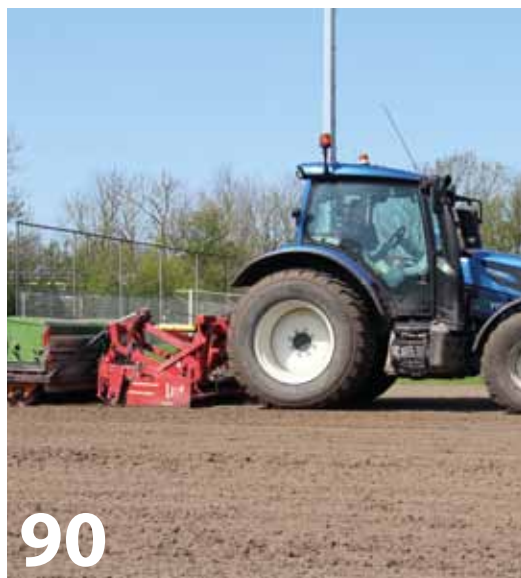
Compacteren van infill-laag behoort tot verleden

Afgelopen zomer werd weer eens duidelijk wat de risico's zijn als een infill-laag niet los genoeg is. Zo'n 50 procent van de velden die acht jaar geleden zijn aangelegd, voldeed niet langer aan de sport- en speltechnische eisen van de KNVB-gebruiksnorm. Wie vreest dat een kunstgrasvoetbalveld hetzelfde lot beschoren is, zou eens aan de GKB Renovator of de GKB Infill Remover kunnen denken.

Feel-good club blij met nieuwe velden

SC Bommel, ofwel Sportclub Bommel, kreeg vorig jaar een nieuw kunstgrasveld en afgelopen september werd het hoofdveld gerenoveerd. Wederom werd gekozen voor TPE-infill, zodat alle sportclubs van de gemeente Lingewaard nu uniforme velden hebben. 'Natuurlijk is voetbal enorm belangrijk, maar Sportclub Bommel is ook een *feel-good* club waar van alles wordt georganiseerd om de onderlinge band te versterken', zegt voorzitter Arno van Heusden.

16

90

Brak water steeds groter probleem door droogte en bodemdaling

Zouttolerante grassoorten helpen om groeiproblemen door verzilting in grote delen van West-Nederland het hoofd te bieden, weet wereldmarktleider in graszaad DLF. Daarom test het bedrijf alle rassen op zoutbestendigheid. De gemeente Westland is enthousiast. Ondanks veelvuldig beregenen dit jaar met brak slootwater hield een met 4Turf ingezaaid voetbalveld het goed vol.

EN VERDER

- 11 Nieuws
- 14 Koken op kunstgras
- 26 Fieldmanager of the Year: Erwin Beltman
- 30 Fieldmanager of the Year: Nick Verberk
- 34 Fieldmanager of the Year: Bertjan Emons
- 38 Fieldmanager of the Year: Jaap Verhagen
- 42 Fieldmanager of the Year: Addy Snoeren
- 46 Koester je fieldmanager!
- 54 Bras Fijnaart lonkt met robotmaaier naar nieuw personeel
- 64 Meer keuze in TPE's
- 70 Traas en Ova Sport biedt circulaire oplossingen
- 74 Lage waterstand brengt sportveldenbouwers water tot aan de lippen
- 80 Kunstgras kan niet zonder shockpad
- 86 Cool kunstgras of koel kunstgras?
- 94 Wensen Green Deal zijn géén *done deal*
- 98 Betonnen band voorkomt dat infill omgeving vervuult
- 100 W&H Sports biedt circulaire kunstgrasoplossing
- 105 Problemen met non-infill-kunstgrasvelden
- 108 Nationale Grasdag 2019: 'De bodem is de basis'
- 112 'We kijken vooruit, niet meer achterom'
- 116 Multifunctionaliteit biedt meer dan alleen mooi maaibeeld
- 122 Geen woorden, maar daden
- 126 Hoofredactioneel

VOLG ONS

 twitter.com/fieldmanagement

 facebook.com/bladfieldmanager

FIELD DRAIN®

De innovatieve basis voor kunstgras hockey watervelden en tennisbanen,
ook voor padelbanen.

FIELD DRAIN LR

Recycling Lava-Rubber bij renovatie.

E-mail; info@fielddrain.com

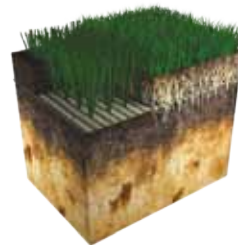
Website; www.fielddrain.com

HOFMEIJER

CIVIEL- EN CULTUURTECHNIEK B.V.

+1.0575.50.22.77 | WWW.HOFMEIJERVOORST.NL

Natuurlijk Geweven Hybride Gras *Xtreme Grass*

Volledig
recyclebaar

Eenvoudige
installatie

Betere stabiliteit
en grip

Optimale wortel
ontwikkeling

Duurzaam en
meer spelluren

Uniformiteit
en vlakheid

Eenvoudig te
herstellen

Normaal
onderhoud

Kiwa ISA Sport Veiligheid en duurzaamheid voorop!

Kiwa ISA Sport is een onafhankelijk en professioneel kennisinstituut voor goede, duurzame en veilige sportaccommodaties. Onze belangrijkste werkzaamheden zijn het onafhankelijk adviseren over sportvoorzieningen, het verrichten van onderzoek en het keuren van (inter)nationale sportaccommodaties. Onze werkzaamheden zijn op nationaal niveau geaccrediteerd door de grote Nederlandse sportbonden zoals KNVB, KNLTB, KNHB, Atletiekunie en KNKV. Op internationaal niveau zijn accreditaties afgegeven door FIFA, World Rugby, ITF, FIH en IAAF.

Wij helpen u graag bij het realiseren en in stand houden van goede, duurzame en veilige sportaccommodaties!

Kiwa ISA Sport • T: 026 483 46 37 • E: info.isa-sport@kiwa.nl
www.kiwa-isa-sport.nl

Trust
Quality
Progress

De Ridder

GOLF-, SPORT- EN GROENVOORZIENINGEN

KOM WERKEN BIJ DE SPORTIEFSTE GROENSPECIALIST!

GEZOCHT (AANKOMEND) VAKMENSEN

Van beregeningsmonteur of trekkermachinist tot (aankomend) hovenier. Wij zijn altijd op zoek naar gemotiveerde kandidaten. Ook leerplekken!

Interesse in welke mogelijkheden er voor jou zijn?
Neem hiervoor contact op met Femke Tolsma.

T 0346 35 18 80 | E femke@jderidderbv.nl

Feestelijke demo maaiers bij FC Dordrecht

Bij de start van dit seizoen maakte FC Dordrecht de overstap van kunstgras naar natuurgras. Om dit goed te onderhouden, beschikt de club sinds kort over een stel nieuwe machines om de grasmat in topconditie te houden. Onlangs vond een demonstratie van het nieuwe materiaal plaats, waarbij vier fieldmanagers van de profclub in het zonnetje werden gezet. In november gaven eigenaar Arjen Spek en accountmanager Cees Pijl van Milati Grass Machines in het Rival Hoogwerkers stadion een demonstratie van de nieuwe grasmaaiers van FC Dordrecht. Voor het onderhoud van het kersverse natuurgras van de Dordtse profclub leverde Milati de Allett C34 met volgzit, 8 blads maaicassette en Turf Rake cassette. Met name de Turfrake cassette is een veelzijdige accessoire en een must voor goed onderhoud op natuurgras sportvelden, stelt accountmanager Cees Pijl: 'Daarnaast is ook de de Fleet Beamrider CT geleverd met de Fleet Super C belijner. De club koos voor deze belijner omdat deze als enige lasergestuurd is en zeer eenvoudig te bedienen.' Jan Jong van CSC/Greenfields, adviseur en sponsor van FC Dordrecht, adviseerde de Allett machines vanwege zijn ervaringen tijdens het EK Damesvoetbal in 2017. 'Het Kasteel van Sparta had voor de gelegenheid een tijdelijke natuurgrasmat gekregen. Milati leverde ook toen de Allett C34 zodat de grasmat allereerst aan de EK-voorwaarden kon voldoen en vervolgens, ondanks het intensieve bespelen door verschillende wedstrijden en trainingen, uitstekend in conditie zou blijven.' Jong zegt zelf vrij kritisch te zijn, maar noemt deze Allett machines een absolute aanwinst voor professioneel grasonderhoud op niveau.

Nieuwe driedelige Müthing klepelmaaier

In november werd de Müthing MU-E/F officieel toegevoegd aan de website van importeur GTJ. De nieuwe klepelmaaier is ontwikkeld voor onderhoud in openbaar groen en sportvelden. De klepelmaaier is verkrijgbaar in drie werkbreedtes voor compacte tractoren van 60 tot 180 PK. De Müthing klepelmaaiers behoren kwalitatief tot de top van het segment, onder meer door het gebruik van QstE staal. Deze soort is sterk maar weegt relatief weinig. Hierdoor kunnen ook lichtere tractoren de sterke klepelmaaiers koppelen.

Kunstgras blijft mogelijk in eredivisie

Eredivisieclubs mogen op kunstgras blijven spelen. Dat meldt de NOS. Tijdens een bijeenkomst in november werden ook de degradatieregeling en het aantal clubs in de eredivisie besproken. Clubs die van kunstgras naar natuurgras willen overstappen, kunnen 350.000 euro te krijgen per seizoen. Het bleek niet haalbaar om kunstgras uit te bannen. Dat was de wens van de topclubs en internationals. Het beschikbare geld moet volgens Jacco Swart, voorzitter van de Eredivisie CV, gezien worden als een serieuze prikkel om clubs te doen afstappen van kunstgras. Ook werd vandaag besloten dat de eredivisie uit 18 clubs blijft bestaan. Wel kunnen clubs vanaf 2021 rechtstreeks uit de hoogste klasse degraderen. Daarbij promoveren ook direct twee clubs uit de eerste divisie. De regeling moet nog besproken worden met de Coöperatie Eerste Divisie en de KNVB.

'Chemievrij beheer mogelijk'

Sportveldenbeheer zonder chemie is mogelijk. Volgens CLM hebben vijf gemeentes bewezen dat beheer van sport(gras)velden zonder chemische middelen kan in het driejarig project 'Implementatie chemievrij sportveldenbeheer in Drenthe en Overijssel'. De gemeentes uit Drenthe en Overijssel laten het goede voorbeeld zien, aldus CLM. 'De sportveldbeheerders van Deventer, Zwolle, Ommen-Hardenberg, Wierden en Meppel zijn tevreden met hun vorderingen. Wel sluiten ze zich aan bij het credo dat verandering tijd kost. De beheerders zijn blij dat ze nu nog ruimte hebben om te experimenteren met maatregelen.' De beheerders worden begeleid door verschillende partijen. Hans Prinsen, de sportveldbeheerder in Deventer, benadrukt het belang van deze adviezen: 'Deze omschakeling is buiten onze comfort-zone. Het is fijn dat er iemand met ons meekijkt.' Er is volgens CLM nog een aantal hordes te nemen. 'Afgelopen jaar hadden ze in Deventer veel last van engerlingen en de droge zomer. Op droogteplekken komt sneller onkruid op. In Wierden heeft de beheerder een groot aantal paardenbloemen weg moeten steken. De grootste uitdaging is echter de mentale omschakeling; uitvoerders, bestuurders en sporters zullen met een andere blik naar hun speelveld moeten kijken. Spelers letten op het plaatje bovengronds, terwijl de verandering onder de grond optreedt. Ook sportbonden, zoals de KNVB, moeten zich inzetten voor de omschakeling naar chemievrij beheer van sportvelden. Zo vraagt chemievrij beheer tijd voor onderhoud. Hiermee wordt nu nog geen rekening gehouden bij het maken van de speeldagenkalender voor het amateurvoetbal.' Het project is een samenwerking van CLM en Eco Consult, Natuur en Milieufederatie Drenthe en Natuur en Milieu Overijssel. Het wordt medegefinancierd door de provincies Drenthe en Overijssel en de waterschappen Drents Overijsselse Delta en Vechtstromen.

Wijzer Fieldmanager

Intergrass b.v.
Wethouder Kuijersstraat 7
7951 SL Staphorst
T: +31 522 463250
M: +31 652171515
F: +31 522 461055
E: rolfkortierink@intergrass.nl

Lumosa LED
Ekkersrijt 7055
5692 HB Son en Breugel
T: +31499785063
info@lumosa.eu
www.lumosa.eu

OOK HIER ADVERTEREN?

Inclusief
**gratis online
bedrijfsprofiel
(‘Green Industry
Profile’)**

ATCO
**ATCO
ONDERDELEN
NODIG?**

MILATI GRASS MACHINES BV
Buitendijks 49 - 3356LX Papendrecht - Nederland
www.milati.nl

TON DE ROOIJ tennis
aanleg • onderhoud • accessoires van tennisbanen

Ton de Rooij Tennis
Think.Feel.Tennis.

Europaweg 1A
2381 GR Zoeterwoude-Dorp
(071) 58 02 491
www.tonderooij.nl
facebook: [tonderooijtennis](https://www.facebook.com/tonderooijtennis)
twitter: [thinkfeeltennis](https://twitter.com/thinkfeeltennis)

**Gravel-plus*
Premium**

TENNISbouw
nederland b.v.

Traas en Ova Sport B.V.

Wijnbergen Sportbouw
Aanleg en onderhoud tennisbanen

Tegra Nederland BV
Rob Bolsius
Passestraat 35, 8081 VJ Elburg
T: 0650 - 203 250

Huisman
Sportveldinnovatie BV

**Huisman
Sportveldinnovatie BV**
Lisse
0252-418141

www.huismansportveldinnovatie.nl

Holland Sport Systems, Sportaccommodatie inrichting

Holland Sport Systems B.V.
Postbus 67 - NL-3958 ZV
AMERONGEN
Bezoekadres: Storkstraat 1c
NL-3905 KX VEENENDAAL
T: +31 343 461 199
www.hollandsportsystems.nl
www.hss-online.nl

HAPPY FEET
SPORTS SYSTEMS
Happy Feet Sportsystem
Burg. Martenssingel 29
2806CL Gouda
Nederland
T: 06 480 633 61
E: henk@happyfeetsports.nl

Aanleg en onderhoud van sportaccommodaties

Nootenboom Sport B.V.
Achterzeedijk 57 unit 7
2992 SB Barendrecht

Bezoekadres:
Achterzeedijk 57 unit 3b
T: 0180-820320

Kieskurk

Kieskurk
Lombardenstraat 22
4611 VZ Bergen op Zoom
06 - 53 150 351
www.kieskurk.nl

reparatie en verkoop
tuin-, park en
golfbaanmachines

Cannenburgeweg 65
1244 RH 's Graveland
035 642 33 58
www.dbsmaatechniek.nl

beregeningstechniek

Klaas van Ommen
beregeningstechniek

Zuiderzeestraatweg 541
8091CP Wezep
06 - 20456702
www.klaasvanommen.com

uw golfbaan op zijn best

AHA de Man
uw golfbaan op zijn best

Industrieweg 23
4762 AE Zevenbergen
T: 0168-336 030
www.ahademan.com

GRANET IMPORT
BENELUX B.V.

**Granet Import
Benelux B.V.**
Amerikahavenweg 2
1045 AC Amsterdam
The Netherlands
+31 (0)20 33 44 868
info@granet-import.nl

Zonna B.V.
Markt 12, 9411 KP Beilen
T: 0593-582 444
E: info@zonna.nl
www.zonna.nl

MAJOR
www.major-equipment.com

Specialist in Padel Courts
De geprefereerde Krollen-drainbeton opbouw

TENNIS TOTAAL

Verlengde Hoogeveense vaart 58
7864 TC Zwinderen, Nederland
T: 0524 291 222
E: info@tennistotaal.nl
www.allfor.nl/tennis

MINERALS & SPORTS FIELD EQUIPMENT

LMB Sports BV

T +31(0) 475 488 580
M +31(0) 621 603 970
arthur.bink@lmb-sports.com
www.lmb-sports.com

#TRENDING

Meest gelezen op fieldmanager.nl

Kunstgrasveld Amsterdam krijgt duurzame fundering van restafval

De gemeente Amsterdam krijgt een kunstgrasveld waarvan de ondergrond uit restafval bestaat. Dit meldt afvalverwerkingsbedrijf Suez. De duurzame ondergrond bestaat uit bodemassen die na verbranding van restafval overblijven.

Lees hier verder: www.fieldmanager.nl/article/27840/kunstgrasveld-amsterdam-krijgt-duurzame-fundering-van-restafval

Lankhorst en W&H Sports willen kunstgras afvalberg verkleinen

Lankhorst en W&H Sports hebben zich verenigd om de afvalberg van kunstgrasvelden aan te pakken. Met het initiatief Greenmatter willen beide bedrijven producten van gerecycled kunstgras ontwikkelen en produceren.

Lees hier verder: www.fieldmanager.nl/article/27915/lankhorst-en-wh-sports-willen-kunstgras-afvalberg-verkleinen

Vink stopt met recyclen kunstgras

Afvalbedrijf Vink uit Barneveld stopt met het innemen en hergebruiken van kunstgrasmatten. Het bedrijf voelt zich ten onrechte als 'crimineel' afgeschilderd.

Lees hier verder: www.fieldmanager.nl/article/27677/vink-stopt-met-recyclen-kunstgras

GRAS GROEN
ADVIES RECREATIE
SPORT

RENOVATIE SPORTVELDEN?

WIJ REGISSEREN
UW SPORT
ACCOMMODATIE
IN TOP CONDITIE

GRAS ADVIES IS
ONDERDEEL VAN

dag.nl
de afvalmanager

074 2020 258
www.grasadvies.nl

www.smitsveldhoven.nl

Kersvers natuurgrasambassadeur

Ernest Faber: 'Natuurgras prikkelt alle zintuigen'

Faber ziet rol weggelegd voor het verenigingsleven in Nederland om gras verder te ontwikkelen

'Kunstgras is voor koeien zonder tanden', zei Ernest Faber ooit. Dat deze kritische uitspraak van het huidige hoofd Jeugdopleiding bij PSV nog steeds niets aan actuele waarde heeft verloren, bleek eind september 2018 op het grascongres Congras in Papendal, waar hij zich – tot grote vreugde van de zaal – opwierp als ambassadeur voor natuurgras. Faber: 'Op natuurgras zie je de passie voor het voetbalspel terug.'

Auteur: Plantum, Hendrik Nagelhoud DLF, Guus van Rijswijk

Ernest Faber is gepokt en gemazeld in het voetbal. Als verdediger was hij meer dan tien seizoenen actief voor PSV en ook als trainer draait hij al heel wat jaren mee. Hij kent het belang van natuurgras als geen ander: 'Als je teruggaat tot de oorsprong van het voetbal, zie je dat deze sport op echt gras is ontstaan. Zo is het de wereldsport geworden die iedereen bezighoudt. Op natuurgras is voetbal uitgegroeid tot volkssport nummer één, die mensen vermaak biedt in goede en slechte tijden.'

Het mooiste wat er is

Zijn liefde voor natuurgras gaat zo ver dat hij tijdens Congras, een bijeenkomst gehouden door de branchevereniging Sport- en Cultuurtechniek (BSNC), aanbod om zich samen met gemeenten, bedrijfsleven en verenigingen in te zetten voor een masterplan voor natuurgras. Dit zou moeten leiden tot het behoud of de terugkeer van natuurgras in betaaldvoetbalstadions en andere sportaccommodaties. 'Ik zie mijn ambassadeurschap niet

alleen als een symbolisch gebaar. Iedereen in de voetbalsport wil graag op mooie en goede natuurgrasvelden spelen. Daarom is het belangrijk dat we als trainers en spelers actief meedenken over die ontwikkeling van topnatuurgrasvelden. Ik wil hierbij actief het goede voorbeeld geven; hopelijk volgen er meer! Ik krijg van spelers signalen dat ze spelen op een goede natuurgrasmat het mooiste vinden wat er is.'

Het grasveld als uithangbord

Waarin zit de meerwaarde van natuurgras, volgens Faber? 'Natuurgras prikkelt alle zintuigen. Het gaat om gevoel, geur, associatie, een tastbare beleving. Ik vond het mooi om me op het congres voor al die specialisten te kunnen opwerpen als pleitbezorger voor natuurgras. We zijn een hoogontwikkeld land met veel wetenschappelijke en technologische kennis en specialisten op het gebied van grassoorten. De ontwikkelingen in het natuurgras en in het kunstgras gaan snel. Als die partijen zich verbinden en samen optrekken, moeten we toch voor goede grasvelden kunnen zorgen?' Volgens Faber is een mooi natuurgrasveld de beste reclame voor een club. 'De conditie van de velden vormt het uithangbord van een club. Goed voetbal begint bij een goed grasveld.'

Grasbeleving

Het vele kunstgras in het Nederlandse betaald voetbal kan qua beleving absoluut niet tippen aan natuurgras, zegt Faber. 'Bij PSV zijn we momenteel bezig de velden te herindelen. Onze voorkeur gaat daarbij uit naar natuurgras. Als je voetbalt op kunstgras, heb je een totaal andere beleving. Het is niet dezelfde sport. Het ruikt anders, het voelt anders, het ziet er anders uit, zelfs het geluid is anders. De hele associatie is dus anders. Met kunstgras haal je de natuurlijke oorsprong weg; voetbal wordt een ander spel. Spelers zeggen me dat qua sportbeleving niets vergelijkbaar is met een mooi natuurgrasveld. Alleen als dat niet mogelijk is, zien ze het liefste een goed ontwikkeld kunstgrasveld.'

Kunstgras in de hitte

Op natuurgras wordt ook een ander type voetbal gespeeld dan op kunstgras, zegt Faber. 'Ik denk aan de balstuit, het vallen, de slidings. Natuurgras beweegt makkelijker. Spelers hebben er een heel

goede kijk op en kunnen precies vertellen wat slechte kunstgrasvelden zijn. Dat zijn harde betonnen platen, aangevuld met granulaat van rubber banden. Daarmee verkracht je de sport. Als het goed is, blijft gras een beetje zacht. Dat is natuurlijk. Kunstgras is steriel. En als de buitentemperatuur echt oploopt, is het op kunstgras niet meer uit te houden. In die hitte ga je daarop kapot.'

Een polletje hier en daar

Faber begrijpt goed dat profvoetballers zweren bij echt natuurgras. 'Als ik het heb over natuurgras, bedoel ik de totale beleving. Daar dankt de sport ook zijn populariteit aan. Met grasbeleving bedoel ik ook: een polletje hier en daar, dat je als speler echte dynamiek ervaart en dat het spel meer leeft. Natuur, frisheid, een polletje, verse maaibanen in het gras. Het leven zelf.'

Van invloed op de speelwijze

Nu Faber trainer is, merkt hij ook dat de grasmatten van invloed kan zijn op de speelwijze van zijn team. 'Bij natuurgras kun je de hoogte van het gras zelf bepalen. Bij een kunstgrasmat met infill zijn de grassprietten niet vandaag 4 cm hoog en morgen gekortwiekt tot 2 cm lengte.' Een vroegere uitspraak van hem is: 'Kunstgras is voor koeien zonder tanden.' Die vult hij nu aan: 'Er valt niets op te eten. Kunstgras groeit niet, het is niet natuurlijk. Het is nauwelijks te beïnvloeden. Met een levend product als natuurgras kun je meer spelen. Het lijkt een detail, maar het is een groot verschil als je voor een bepaalde speelwijze kiest.'

Hybride-superveld

Faber sluit niet uit dat een hybridegrasmat voor veel clubs ooit een oplossing kan betekenen. 'Bij PSV zijn we daar positief over. Denk aan een speciaal grasveld waarbij we de beste elementen van

natuurgras en kunstgras samenbrengen, waardoor je een soort "hybride-supergrasveld" ontwikkelt. Dat is volgens mij goed mogelijk. Dat amateurs in sommige situaties gebaat kunnen zijn bij kunstgras, begrijp ik nog. Maar betaald voetbal moet nu eenmaal aan bepaalde internationale voorwaarden voldoen. Door meer samen te werken, zou het moeten lukken om bij alle clubs in het betaald voetbal hoogwaardige grasmatten neer te leggen. Dat is mogelijk door de kosten en kennis te delen.'

Rol weggelegd voor verenigingen

Om het gras verder te ontwikkelen, ziet Faber ook een rol weggelegd voor het verenigingsleven in Nederland. 'Een van de kwaliteiten van ons land is dat we een rijk verenigingsleven hebben. Veel steden en dorpen hebben specialisten rondlopen, die fraaie natuurgrasvelden onderhouden. Waarom kunnen we ons dan niet verenigen om tot het beste resultaat te komen? Door goed ontwikkeld natuurgras te combineren met de juiste hybride-kenmerken, ontstaat er misschien een acceptabele tussenvorm die naar echt gras ruikt. Zolang het alle zintuigen prikkelt, sta ik er positief tegenover.'

Be social

Scan of ga naar:

www.fieldmanager.nl/article/28040/kersvers-natuurgrasambassadeur-ernest-faber-natuurgras-prikkelt-alle-zintuigen

Ernest Faber als speler

Voorzitter Arno van Heusden met Theo Peren

Feel-good club blij met nieuwe velden

Voetbal als verbindende factor van saamhorigheid en samenzijn

SC Bemmeler, ofwel Sportclub Bemmeler, kreeg vorig jaar een nieuw kunstgrasveld en afgelopen september werd het hoofdveld gerenoveerd. Wederom werd gekozen voor TPE-infill, zodat alle sportclubs van de gemeente Lingewaard nu uniforme velden hebben. 'Natuurlijk is voetbal enorm belangrijk, maar Sportclub Bemmeler is ook een *feel-good* club waar van alles wordt georganiseerd om de onderlinge band te versterken', zegt voorzitter Arno van Heusden.

Auteur: Sylvia de Witt

11 min. leestijd

Ik ken Bemmeler vooral van de jaarlijkse paardenmarkt en niet te vergeten de Bemmelse Dweildag. Op het mooie sportpark Ressen, waar Sportclub Bommel huist, was ik nog nooit geweest. Het is er druk op deze zonnige zaterdag in november. Op alle velden van SC Bommel wordt gespeeld; de bezoekers volgen de wedstrijden met argusogen. Anderen genieten op het ruime terras van een drankje.

Sportclub Bommel werd op 9 januari 1946 opgericht. Tweeëntwintig personen werden lid, maar dit aantal groeide snel, zodat Sportclub Bommel met drie elftallen aan de competitie begon. Op 26 augustus 2000 werd de huidige accommodatie Sportpark Ressen officieel geopend. Hier heeft de club, die de afgelopen jaren groeide naar bijna 1.100 leden, de beschikking over twee kunstgrasvelden en drie natuurgrasvelden. Naast

voetbal worden er op de club veel andere activiteiten georganiseerd, zoals de jaarlijkse zeskamp, de sinterklaasviering, de voetbalkampen, het familietoernooi, het snerttoernooi voorafgaand aan de nieuwjaarsreceptie, de Deutsche Mittag, voetbaltoernooien en het vrijwilligersfeest.

Speler van de Eeuw

In 2016 vierde Sportclub Bommel zijn 70-jarig bestaan. Je zou je kunnen afvragen waarom, want meestal wordt dat bij 75 jaar gedaan. Voorzitter Arno van Heusden vertelt hoe het zit: 'Het was eigenlijk een dubbel jubileum. We vierden niet alleen het 70-jarig bestaan van de club, maar ook 100 jaar voetbal in Lingewaard. In 1916 voetbalde een groepje jongens voor het eerst in Bommel op een weiland op De Heuvel. Ze noemden hun club TAVENU, wat staat voor "tot aangenaam vermaak en nuttige uitspanning". Daarna zijn er nog enkele naamwijzigingen geweest. Omdat wij in de oorlog als club vijf jaar hebben stilgelegen, meende de KNVB dat we opnieuw moesten beginnen met tellen. Wel jammer, want anders hadden we in 2016 ons 100-jarig jubileum gehad. Maar we hebben dit toch als jubileum gevierd en ter ere daarvan verscheen ook een jubileumboek.'

Bij het 70-jarig bestaan werd ook een verkiezing gehouden van het Elftal van de Eeuw, de Speler van de Eeuw en de Vrijwilliger van de Eeuw. Met ruime meerderheid van stemmen werd Truus van Woerkom verkozen tot Vrijwilliger van de Eeuw. Jarenlang was ze leidster van de F'jes; nu is ze jeugdcoördinator voor de pupillen en elke woensdagmiddag is ze op de club om ervoor te zorgen dat alles goed reilt en zeilt. Daarom besloot haar portret de hele deur van het instructielokaal, waar de wedstrijdbesprekingen plaatsvinden. Het portret van de Speler van de Eeuw, Martien Burgers, komt op de deur van de bestuurskamer, maar die foto is nog in de maak. Middenvelder Martien Burgers voetbalde bijna zijn hele leven bij SC Bommel, maar met zijn bijna 61 jaar vindt hij zichzelf daarvoor nu te oud.

'Martien wil graag goed voetballen en kan moeilijk accepteren dat de snelheid en balcontrole niet meer zo zijn als vroeger', grapt de voorzitter, die naast hem staat. 'En dan moet je drie stapjes terug doen.' Maar Burgers is er best trots op dat zijn beeltenis straks op de deur van de bestuurskamer staat: 'Dat doet toch wel wat met je.' Hij is nog steeds te vinden op de club; zijn zoon speelt er nu ook in JO 17-1. 'Ik hoop dat hij beter wordt dan ik. Dan moet er nog wel wat veranderen, maar hij heeft zeker de potentie.'

Veld 5

Buiten, langs de lijn bij veld 5, staat Theo Peren. Hij is bijna twaalf jaar voorzitter geweest. Toen hij stopte, was er een afscheidsreceptie waarop hij werd benoemd tot erevoorzitter. Hij volgt de wedstrijd van SC Bommel JO14-1, waarin zijn kleinzoon in speelt, tegen DTS '35 JO14-1. 'Wanneer mijn kleinzoon spelen, kom ik altijd kijken, of dat nou uit is of thuis.' Hij vindt het nieuwe met TPE ingestrooide veld, dat in 2017 werd aangelegd, geweldig. 'De aanleg van dat veld was eigenlijk uit nood geboren. De naburige hockeyvereniging zat om ruimte verleggen en kreeg er een half veld bij, dat eerst van SC Bommel was. Op het huidige veld 5 lagen eerst twee trainingsvelden.'

Veld 5 is nu zozegd gekanteld. Waar eerst in de lengterichting werd gespeeld, is het veld nu meer naar achteren richting de snelweg opgeschoven. Hierdoor kon er een half veld worden gerealiseerd voor de hockeyvereniging. Aan dit kunstgrasveld heeft de club zelf ook nog een aanzienlijke bijdrage geleverd. Het hoofdveld werd dit jaar gerenoveerd met TPE-infill.

Koeschijttactiek

Na de controversiële uitzending van Zembla in 2016 besloot de gemeente Lingewaard geen SBR-korrels meer toe te passen. 'Omdat wij aan de vooravond stonden van de renovatie van het hoofdveld van RKHVV in Huissen, gingen we op zoek naar een alternatief', vertelt Henk Gertsen, hoofd accommodatiebeheer van de gemeente Lingewaard. 'Daartoe maakten we een rondgang over diverse sportcomplexen, waar we allerlei soorten infill bekeken, van kurk tot EPDM. We kwamen uit op kunstgras met de infill TPE Holo. Deze infill, die we hadden ontdekt bij PSV in Eindhoven, had precies de eigenschappen die de trainer van RKHVV graag zag. We zijn daar in 2017 gestart met de renovatie.' De gemeente koos voor uniformiteit van alle kunstgrasvelden in de Lingewaard. 'Dat is voor het onderhoud makkelijk. Daardoor kwamen we uiteindelijk uit bij CSC Sport. Dit jaar is er ook bij voetbalvereniging De Bataven in Gendt gerenoveerd. Begin volgend jaar worden bij voetbalvereniging Jonge Kracht in Huissen een nieuw kunstgrasveld en twee nieuwe grasvelden aangelegd en wordt er een kunstgrasveld gerenoveerd. We hebben verschillende gesprekken gehad met verenigingen die al een tijd spelen op kunstgras met TPE. Ze waren dik tevreden, dus we hebben inderdaad een goede keuze gemaakt.'

SC Bommel zou gedeeltelijk bijdragen in de kosten vanuit de reserves van de club. Van Heusden: 'Tijdens de komende nieuwjaarsreceptie gaan we

- Leveren / opbrengen KG Clean
- Reinigen hockeyvelden
- Monitoren velden

KG Clean

Biologisch afbreekbaar
reinigingsmiddel voor
milieuvriendelijk
reinigen

www.kgreiniger.nl info@kgreiniger.nl

*Hockeyvelden *Tennisbanen *Atletiekbanen

*Perfectie in
beregening*

VAN OOSTEN
BEREGENINGSSYSTEMEN

➤ Naaldwijkseweg 378 - 's-Gravenzande
☎ 0174-670 230
✉ info@vanoostenberegening.nl
➤ www.vanoostenberegening.nl

*Voor sportaccommodaties,
siertuinen en parken.*

Roberine
The Mowing Company since 1951

VOTEX

MAAIEN OP HET HOOGSTE NIVEAU

THE POWER TO PERFORM

Goolkatenweg 65, 7521 BE Enschede, Nederland
T +31 (0)534 83 83 83 | F +31 (0)534 83 83 33
I www.roberine.com | I www.votex.com

Arno van Heusden en secretaris Jos Hendriks

nog een koeschijttactie lanceren om die reserves aan te vullen. Dan verdelen we een voetbalveld in maximaal 6000 vakken (60 x 100 meter) en laten we een koe een flats leggen. Er valt een grote prijs op de vierkante meter waar die flats komt. We proberen zoveel mogelijk vierkante meters te "verkopen".

Flexibiliteit en veel geduld

De renovaties van het hoofdveld van Sportclub Bommel en dat van vv De Bataven, dit jaar, waren volgens Rutger Schuijffel, projectmanager bij CSC Sport, vrij laat aanbesteed. 'In de piek van het

seizoen moest dat veld worden gerenoveerd. In overleg met de clubs en de gemeente is ervoor gekozen om de velden bij vv De Bataven en bij SC Bommel zo kort mogelijk buiten gebruik te stellen. En dat is ons gelukt: in drie weken tijd hebben wij die velden gerenoveerd. Het waren intensieve en lange dagen. Gelukkig zaten de weersomstandigheden mee. Het vergt veel flexibiliteit en geduld van de betrokkenen. Als er een dag geen werk is, moet je dat aan de club uitleggen. Maar ondanks de tijdsdruk was er toch sprake van goede onderlinge communicatie.'

Rutger Schuijffel

Erevoorzitter Theo Peren

Jos van den Dam met zijn trouwe metgezel Luna

Speler van de Eeuw Martien Burgers naast Truus van Woerkom

Alle kunstgrasvelden van de gemeente Lingewaard hebben of krijgen TPE-infill; de velden bij Jonge Kracht moeten nog worden gerenoveerd. TPE is volgens Schuijffel momenteel de meest gevraagde infill, omdat het de bekendste is. In de toekomst worden ook andere typen infill waarschijnlijk steeds populairder. 'Kurk wordt steeds minder gebruikt; het levert wat problemen op voor de waterdoorlatendheid en het vergruist snel. Kurk heeft ook de eigenschap dat het opvriest, dus als het vriest, wordt een met kurk ingestrooid veld al snel hard. Daarom wordt als alternatief voor SBR het meest TPE gebruikt. Sommige velden worden nog met EPDM gevuld; dat is net als TPE een synthetisch rubber. Dit wordt veel minder gebruikt, vanwege de negatieve beeldvorming in het verleden. Zo'n vijftien jaar geleden veroorzaakte het verkleven, maar inmiddels is dat er helemaal uit ontwikkeld en zijn de rubbers zodanig verbeterd dat dat niet meer voorkomt. In Nederland is men hier nog steeds wat huiverig voor, terwijl in Duitsland 90 procent van de velden met deze infill wordt aangelegd.'

Damesteams

Sportclub Bommel heeft zestig teams en de voorzitter vindt ze alle zestig even belangrijk. Zo zijn er een 40+-herenteam, een 35+-damesteam, een heldenteam en een wandelvoetbalteam. Zijn oudste speelt in een zaterdagteam, de jongste in een zondagteam, dus ook op die dagen is hij op de club te vinden. De club heeft een bredere functie dan alleen voetbal. Natuurlijk is voetbal enorm belangrijk, maar Sportclub Bommel is ook een *feel-good* club waar van alles wordt georganiseerd om de onderlinge band te versterken. 'En 80 procent van het eerste elftal moet eigen jeugd zijn. Het is leuk als het publiek spelers uit onze eigen club op het veld ziet staan, dat het niet een vreemdelingenlegioen is. En als je hier komt voetballen, doe je dat omdat wij Bommel zijn en niet om financiële redenen.'

Sinds dit seizoen is er geen damesteam meer. Wel zijn er meisjesteams: twee in de categorie jeugd onder de 13, een jeugdteam onder de 15 en één onder de 17. Het 35+-damesteam speelt nog geen competitie. In de jongste categorieën, onder de 7, 9 en 11 jaar, zijn er nog geen aparte meisjes-teams. Die meisjes spelen met de jongens mee. Van Heusden: 'We zitten in de uitdagende situatie dat we hier als burens een hockeyclub hebben, en van oudsher gaan veel meisjes hockeyen. Bij veel clubs in de regio was er een aanwas van dames- en meisjesvoetbal, maar bij ons is die beperkt. Andere clubs in de gemeente Lingewaard hebben één of twee teams per leeftijdscategorie; wij krijgen met

Exteris[™] Stressgard[®]

////////// **Best-in-Class tegen Dollar Spot**

Geschikt voor *Golfbanen*

Geschikt voor *Sportvelden*

Geschikt voor *Graszoden teelt*

// Uniek

Dubbele werking door de combinatie van 2 actieve stoffen

// IPM en greenddeal

De beste keuze voor één van de knelpunten in de Greenddeal

// Stressgard formulering

Vitaler gras door de stressgard formulering

Voor meer informatie, neem contact op met uw distributeur of onze salesmanager **Marcel Nijssen**
Bayer Environmental Science
Business Development Manager
marcel.nijssen@bayer.com
+31 618 839 981

Schrijf je in op onze nieuwsbrief via onze website of via mail
info@environmentalscience.bayer.nl

Bayer

Bayer Cropsience SA NV
Energieweg 1
NL-3641 RT Mijdrecht
+31 297 280358
www.environmentalscience.bayer.nl

Exteris en Stressgard zijn geregistreerde handelsmerken van Bayer. Exteris Stressgard bevat Fluopyram en Trifloxystrobin (toelatingsnummer 15561 N). Gebruik gewasbeschermingsmiddelen op een veilige manier. Lees steeds het etiket en de productinformatie voor gebruik. Let op de risico-indicaties en volg de veiligheidsinstructies op het etiket. Kijk voor meer informatie op www.environmentalscience.bayer.nl of neem contact op met onze expert info@environmentalscience.nl

Alle informatie in dit document werd correct geacht op het ogenblik dat het werd gedrukt. Gepubliceerd in maart 2018.

moeite in elke categorie één team gevuld. Dat is jammer, want we zouden dit graag uitgebreid zien.'

Sponsors

Sportclub Bommel zorgt goed voor zijn financiën. Er is een sponsorcommissie, die echter los van de club functioneert. 'Onze kosten en opbrengsten moeten in balans zijn en je moet wat reserve opbouwen', vindt de voorzitter, 'maar dat moet ook zonder sponsors kunnen. Jarenlang hadden wij een hoofdsponsor: Bemap Houtmeel. Dit bedrijf was lange tijd de drijvende financiële kracht achter de club en is nog altijd een belangrijke sponsor. We wilden echter niet het risico lopen te afhankelijk van één sponsor te zijn.'

Andere grote sponsors zijn Coöp, Frans Knorth Makelaardij uit Bommel, kledingwinkel De Tempel uit Nijmegen en ING. De namen van deze vijf sponsors staan op de kleding van bijna alle teams, behalve van het eerste en het tweede elftal. Al met al zijn er zo'n zestig sponsors. 'Als er sponsors zouden stoppen, doet dat natuurlijk pijn, maar we hebben geen problemen met de continuïteit van alles wat we doen.'

Terreinmedewerker

Continuïteit, daar draait het om bij veel verenigingen. Om deze te bewaken, kun je eenvoudigweg niet zonder vrijwilligers. Bij Sportclub Bommel dragen zo'n 250 vrijwilligers hun steentje bij. Sjoerd Jacobs is er één van. Sinds een jaar of vijf is hij terreinmedewerker en werkt hij hier elke zaterdag. De dienst wisselt; de ene keer werkt hij 's ochtends, de andere keer 's middags. Vandaag heeft hij middagdienst. 's Ochtends rond kwart voor acht begint hij en om half één wordt hij afgelost. De middagdienst is van half één tot zes. Hij vertelt wat zijn werkzaamheden inhouden. 'Ik hou zeg maar alles op orde, zodat de velden op tijd klaar zijn. De jongsten spelen op kleinere velden. Dan zorg ik ervoor dat de goals daarna worden opgeruimd. Aan het eind van de dag moeten de kleedkamers schoon worden achtergelaten. Ik loop ook altijd een rondje om de velden. Nu valt het mee met het zwerfafval, omdat er overal kliko's staan, maar hier en daar blijft toch altijd wat achter. En de kleedkamers, dat varieert; de ene keer hoeft ik niets te doen, de andere keer ben ik wel twintig minuten bezig met schoonmaken. Soms liggen er lege flesjes, maar nu het vochtiger wordt, blijft het gras aan de schoenen hangen en dat komt ook de kleedkamers in.'

Jacobs voetbalt zelf niet. Zijn vader, Arno Jacobs (bestuurslid voor accommodatie), moest nog op zoek naar jongens die hier op zaterdag konden werken. De meeste jongens voetballen namelijk

Het Eerste elftal op het gerenoveerde hoofdveld

op zaterdag. Het hele gezin Jacobs is verbonden aan de club. 'Mijn broertje voetbalt hier, mijn vader voetbalt met de 40-plus en mijn moeder is hier jaren gastouder geweest. Nee, zelf houd ik niet van voetballen.'

Huisvader die zorgt voor goede sfeer

Bij veel sportclubs staan er vrijwilligers achter de bar, maar hier is de kantine verpacht aan een Bommelse horecamaan. Daar is bewust voor gekozen, zegt de voorzitter. 'Er is hierdoor continuïteit en stabiliteit in onze inkomsten en we hebben er iemand staan die een soort huisvader is. Als hij naar een wedstrijd van zijn zoon kijkt, staat zijn dochter met wat vriendinnen achter de bar. We hebben afspraken over de prijzen en hij betaalt pacht aan de club. Er is geen gedoe met het opmaken van de kas, gratis rondjes op kosten van de club en dergelijke. Er staat iemand die zorgt voor een prettige sfeer, maar hij organiseert ook dingen, zoals op 11 november de *Deutsche Mittag*. De omzet is voor hemzelf, maar het geeft ook de goede sfeer weer die bij deze club heerst. Dat is

een win-winsituatie. Misschien hou je wat meer over als je het zelf doet, maar dat betekent meer druk op de vrijwilligers en meer risico's. Wij zien dit als een soort afkoop van het gedoe.'

Bestuursfuncties zijn leuk

Jos Hendriks is inmiddels zes jaar secretaris bij de club. Hij heeft hier zelf ook nog een blauwe maandag gevoetbald op zaterdag, onder andere met Van Heusden. Hij is voor deze functie benaderd door de vorige secretaris en de vorige voorzitter. Hij regelt alle inkomende en uitgaande communicatie, beheert de postbus, zorgt voor de communicatie met de KNVB en andere verenigingen, noteert de bestuursvergaderingen en de algemene ledenvergaderingen en organiseert die ook. Samen met de voorzitter organiseert hij de nieuwjaarsreceptie, hij helpt mee met scheidsrechterzaken en is ook nog wedstrijdsecretaris van het zaalvoetbal.

'Je rolt er op een gegeven moment in doordat je kinderen gaan voetballen. Dat is voor Arno niet anders dan voor mij. In eerste instantie

50%
besparing

Minder
werklast

Perfekte
grasmat

-90%
CO₂

Belrobotics Connected Line

Max. 24 000 m²

Download on the
App Store

GET IT ON
Google Play

WWW.BELROBOTICS.BE

Nog krachtiger + Nog duurzamer + Eenvoudig gebruikersinterface
+ Eenvoudig onderhoud + Besturing, positionering,
opvolging via internet en via een APP (iOS & Android).

Waar techniek, top kwaliteit en topsport samenkomen.

www.atmachines.com

GESCHIKT
VOOR ALLE
SOORTEN
KUNSTGRAS
SPORTVELDEN

LEAF MASTER

De **Leaf Master** is ontwikkeld om het blad van sportvelden op te zuigen en te verwijderen. Door de speciale zuigtechniek zuigt de Leaf Master alleen blad op en laat de rubber infill liggen. De machine kan gebruikt worden voor alle soorten kunstgras sportvelden zoals hockeyvelden, tennisvelden, voetbalvelden, enz. Ook voor natuurvelden en op bestrating is deze machine te gebruiken. De Leaf Master kan achter ieder trekvoertuig gebruikt worden met een aankoppeling (3punt cat1), vanaf 30pk. De Leaf Master is leverbaar in een breedte van 120 cm.

AT machines

turf cleaning

Voor meer informatie:

AT Machines bv
Zernikestraat 2 | P.O. Box 119
2665 ZJ Bleiswijk
The Netherlands

P. +31 (0)10 820 87 21
info@atmachines.com
www.atmachines.com

Terreinmedewerker Sjoerd Jacobs

Martijn Steenberg is er zeker vier dagen in de week

door betrokkenheid bij je kinderen, maar ik vind bestuursfuncties ook gewoon leuk. Mijn kinderen voetballen hier niet meer, maar dat maakt voor mij niet uit. Als de druk ergens wat hoger is, zijn er altijd wel anderen die bijspringen, en zo moet het werken. Als onze 250 vrijwilligers ermee ophouden, presteren wij ook niks meer. We hebben op zondag weleens discussies als we bij een andere club in de bestuurskamer zitten: met hoeveel mensen kun je een club besturen? Dat hoeven er helemaal niet zoveel te zijn als er echte doeners bij zijn. Dan heb je niet veel meer nodig dan vertrouwen. Als de laag onder jou je vertrouwt, kun je delegeren; dan loopt het gewoon.'

Meedoen als gezin

Martijn Steenberg is zo'n acht jaar vrijwilliger bij de club als scheidsrechter, leider en jeugdcoördinator. Daarnaast geeft hij trainingen en organiseert hij minikampen, het sinterklaasfeest en eigenlijk alles voor de kleinste jeugd. Na de wedstrijd van

DTS '35 JO14-1, gewonnen met 4-2, staat hij lekker buiten te genieten van een biertje. Sinds zijn oudste keeper is, is hij wekelijks heel wat uren op de club te vinden. 'Mijn vrouw zit bij de kledingcommissie. Je rolt er geleidelijk in. Ik vind het erg belangrijk dat je hier ook als gezin meedoet. Mijn zoon fluit wedstrijden voor de kleintjes. Ik ben hier vier dagen in de week en vaak ook nog een vijfde dag, als ik op zondag een wedstrijd ga kijken of fluiten. Je doet het ook omdat het samen met een leuke groep mensen is. Dat is het mooiste wat er is. Voor het fluiten ben ik zelf naar voren gestapt, maar voor de andere taken ben ik door Arno benaderd. Hij heeft er een antenne voor wie hij moet pakken.' Van Heusden glimlacht. 'Er is overal druk op het vrijwilligerskorps, dus het is fijn als je mensen weet binnen te halen. Zonder vrijwilligers is de club niets.'

Luna

Vrijwilliger Jos van den Dam heeft een bijzondere

metgezel en hij peinst er niet over om zonder haar naar de club te komen. Deze metgezel is de 13,5-jarige Jack Russell Luna. Als hij naar de club gaat, gaat zijn hondje altijd mee. Als vrachtwagenchauffeur is hij door de week van huis, dus als hij thuis is, is er alle aandacht voor Luna. 's Zaterdags is hij voor de jeugd scheidsrechter en 's zondags voor de KNVB. 'Als ik moet fluiten, zit ze achter bij de terreinmeester in het hok.' Honden mogen niet in de clubhuis komen, maar voor Luna wordt een uitzondering gemaakt. Haar baasje komt oorspronkelijk uit Doornenburg, maar woont sinds 1985 in Bemmelen. Tot 2000 heeft hij in Gendt gevoetbald. Toen het daar stopte, werd hij lid van Sportclub Bemmelen. Daarna ging hij als vrijwilliger steeds meer dingen doen, als trainer van het jeugdelftal en leider van het seniorenelftal. Hij is ook zo'n vijf jaar grensrechter geweest bij het eerste elftal; af en toe valt hij daar nog weleens in. 'Ik vind het een geweldige club', zegt Van den Dam. 'Ik heb zelf geen kinderen, dus ik bemoei me niet met de problemen die mensen hebben als hun kinderen niet in een bepaald elftal mogen voetballen. Ik probeer op zaterdag en zondag zoveel mogelijk aanwezig te zijn voor de club.' In de weekenden komt hij ook in verpleeghuis de Linge, waar zes woningen voor dementerenden zijn. 'Luna heeft een training bij Pets4Care gevolgd om te leren omgaan met dementerenden', vertelt hij trots. 'Daar leerde ze rustig te blijven als ze geaaid wordt en rustig koekjes aan te nemen. Ik vind het heel dankbaar werk. Luna gaat altijd mee. Als ik hier een keer zonder Luna kom, word ik van alle kanten gevraagd of ze ziek is.'

Zaterdagse gezelligheid in de kantine

Be social

Scan of ga naar:

www.fieldmanager.nl/article/28016/feel-good-club-blij-met-nieuwe-velden

In 20 minuten een sportveld uitmeten en belijnen

De Robot Line Maker van Expoline doet het automatisch

Dat innovatie leidt tot groei, bewijst het Belgische familiebedrijf Expoline. De leverancier van alles wat te vinden is op en om het sportveld is ondertussen uitgroeid tot een internationale speler op het gebied van belijningsverf. Dat komt doordat Expoline de markt al vanaf het begin, in 1989, benadert met innovatieve ideeën en producten. De jongste innovatie is de Robot Line Maker: een robot die berekent waar de lijnen van een veld moeten komen en ze vervolgens uit zichzelf zet. Dat gebeurt in nog geen half uur.

Auteur: Linde Kruese

Twintig jaar geleden besloot Expoline zich als fabrikant van verven te specialiseren in belijningsverf voor sportvelden. Daar kwam in 2002 een product uit dat volledig bezinkingsvrij is. Een uniek product, volgens Raf Bogaerts. 'De meeste andere verven bezinken snel, waardoor er een laagje water bovenop ontstaat en klonten in de can. Wij zijn erin geslaagd om dat proces uit te stellen, zodat de verf tot twee jaar lang gebruikt kan worden. Hierdoor worden klonten voorkomen en ontstaat geen verstopping in de belijningsmachine. Dat geeft namelijk rompslomp en het heeft nadelige gevolgen op de velden. Dat wil je niet.' Naast de belijningsverf is Expoline wereldwijd bekend om de *vanishing spray* die in 2010 gelanceerd werd. Met de spray kunnen scheidsrechters een lijn in het gras spuiten om de

positie van de bal bij het nemen van een vrije trap vast te stellen. De spray wordt geleverd aan de UEFA en de Champions League en werd gebruikt tijdens het wereldkampioenschap in Rusland van afgelopen zomer.

Vier divisies

De producten die Expoline levert, zijn onder te verdelen in vier divisies: *linemarking*, *vanishing spray*, voetbalmateriaal en *Expoline expert*. De afdeling voetbalmateriaal is er in 2008 bij gekomen. Expoline begon in dat jaar een webshop onder deze naam, waar naast de belijningsproducten ook andere producten te koop zijn voor voetballers, trainers, scheidsrechters en veldverzorgers. De producten worden geleverd aan zowel professionele

als amateurclubs in België, Nederland en Frankrijk. De vierde divisie, *Expoline expert*, wordt ingezet om kennis over te brengen in de markt, vertelt Bogaerts. 'We leiden scheidsrechters op en we houden veel contact met de *referee departments* in heel Europa.'

Belijningsrobot

De laatste ontwikkeling bij Expoline is een robot die geheel zelfstandig verflijnen op een veld zet. Raf Bogaerts legt uit wat er bijzonder is aan dit apparaat. 'Een belangrijke ontwikkeling in het verven is afwasbare verf. De Robot Line Maker geeft veel flexibiliteit in combinatie met afwasbare verf. Zo was er in het gemeentelijke stadion van Beringen, Vlaanderen, deze zomer een *American*

Raf Bogaerts wordt door UEFA geïnterviewd over de vanishing spray van Expoline

football-toernooi, wat betekent dat er andere belijning op het veld moest komen. Op 30 juni was het American football-toernooi en op 5 juli vond er weer een voetbalwedstrijd plaats. Alle lijnen moesten weg zijn. De robot heeft toen alle belijning eraf gespoten en weer opnieuw bespoten met verf. Het verven duurt normaal zo'n acht uur; de robot was klaar in tweeënhalf uur. De volgende stap is atletiek. 'Het veld van de atletiekbaan wordt nu met linten afgezet. Ook dat werk kan de belijnings-robot uit handen nemen door lijnen te trekken met afwasbare verf. Zo kunnen meerdere sporten op hetzelfde veld gespeeld worden.'

Gebruiksvriendelijk en intuïtief

De robot wordt sinds april van dit jaar verkocht en er worden volop demo's gegeven. De doelgroep bestaat uit gemeentebesturen die personeel inzetten om aan het begin van het seizoen alle velden uit te meten en te belijnen. Dat is een grote investering en het kost veel tijd. 'De robot werkt gebruiksvriendelijk en intuïtief. Samen met onze partner Tiny Mobile Robots uit Denemarken, een bedrijf dat gespecialiseerd is in de premarkings van wegen, hebben we deze robot ontwikkeld. Met hen is de stap naar sportvelden gemaakt. De robot is als volgt in te stellen: op het veld zijn referentiepunten aanwezig, bijvoorbeeld cornervlaggen of goals. Aan de hand daarvan berekent de robot met behulp van gps de grootte van het veld en waar de lijnen moeten komen. Dat gaat via een tablet die gekoppeld is aan de robot. Het werkt zeer mak-

kelijk en vlot.' Het voornaamste voordeel van de Robot Line Maker is volgens Bogaerts de tijdsbesparing die hij oplevert. 'De robotbelijner berekent alles, terwijl de meeste verenigingen alle lijnen met een meetlint moeten uitmeten. Dat kost handen vol tijd. Als er meerdere velden moeten worden gemeten, ben je al gauw een week bezig. De robot meet een veld op in 20 minuten, inclusief belijnen.' Naast innovatie is ook duurzaamheid een belangrijk thema. Expoline heeft een manier gevonden om mee te werken aan het reduceren van plasticafval. Zo plaatst het bedrijf bij alle klanten opslagcontainers voor belijningsproducten. Klanten die

geen tank van Expoline hebben staan en het kant-en-klaarproduct afnemen, kunnen lege vaten weer inleveren. Deze worden dan gespoeld en hergebruikt. 'Er belanden alleen al in Nederland 50.000 plastic vaten op de afvalberg. Dat is een hele hoop. Door vaten in te zamelen en opslagcontainers te plaatsen, kunnen we met enige zekerheid zeggen dat wij haast geen plastic vaten op de afvalberg doen belanden. Wij zijn op dit moment nog steeds de enigen die hiermee bezig zijn.'

Onder de indruk

Hoe lang de Robot Line Maker meegaat, is nog moeilijk te voorspellen. De robot werkt op gps-technologie. Bogaerts: 'De technologie ontwikkelt zich steeds. De robot kan nog niet binnen werken, dus dat is een beperking. Maar als we kijken naar de markt, brengen we al een enorme vooruitgang.' De reacties van de eerste gebruikers zijn alvast positief. 'Klanten zijn verbaasd dat we in 20 minuten een veld kunnen opmeten en belijnen. Dat blijkt ook uit het aantal aanvragen dat we krijgen voor demo's in Nederland, België en Frankrijk. Mensen zijn onder de indruk van het resultaat en het gemak dat de robot met zich meebrengt.'

Be social

Scan of ga naar:

www.fieldmanager.nl/article/28064/in-20-minuten-een-sportveld-uitmeten-en-belijnen

Robot Line Maker

Hand in hand, kameraden!

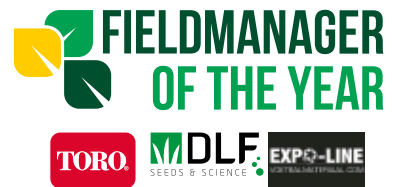
Erwin Beltman: 'Alleen met het beste team en het beste materiaal pak je de prijzen'

Met vijf VVCS-kampioenschappen als beloning voor het beste veld in de eredivisie, de afgelopen vijf seizoenen op rij, is fieldmanager Erwin Beltman van Stadion Feijenoord hard op weg om zijn eigen 'elftal' vorm te geven. De meest prestigieuze prijs, die van zijn vakgenoten, ontbreekt echter nog. De Hagenaar in Rotterdamse dienst is de nuchterheid zelf, maar stiekem hoopt hij toch dat hij op 14 maart 2019 de hoogste treden mag beklimmen tijdens de uitreiking van de Fieldmanager of the Year Award.

Auteur: Guy Oldenkotte

8 min. leestijd

Het succes van journalisten wordt afgemeten aan de reuring die hun artikelen of uitzendingen teweegbrengen in de markt. Als de jury van de Fieldmanager of the Year Award zich bij de beoordeling van de vijf genomineerden door diezelfde graadmeter laat leiden, staat nu al vast wie deze editie gaat winnen. Op zes februari van dit jaar riepen wij namelijk iedereen op om een fieldmanager voor deze competitie te nomineren.

De redactie rekende daarbij vooral op aanmeldingen door trotse clubvoorzitters, tevreden ambtenaren, geïmponeerde vakgenoten en een enkel verwaald familielid. Waar niet op was gerekend, was dat trouwe legioen dat wekelijks 'Hand in hand, kameraden' zingt. Zij pikten ons Facebook-bericht op, waarna de boodschap razendsnel onder hun achterban werd gedeeld. Door de tientallen steunbetuigingen die wij vervolgens ontvingen voor Erwin Beltman van Stadion Feijenoord veranderde de NWST-serverruimte in een kolkende Kuip. Het gevolg was dat zelfs onze websites even moesten worden stilgelegd.

'Die jongens zijn zo hondstrouw. Daar doe ik het voor', zegt Beltman ogenschijnlijk bescheiden. Wie echter denkt dat hij zich de kaas van het brood laat eten en het allemaal over zich heen laat komen, komt bedrogen uit. Dat zijn vorige deelname nog niet tot het gewenste resultaat leidde, zit hem nog steeds dwars. 'Ik ben een winnaar en heb een hekel aan verliezen', zo verklaart hij. De overige kandidaten voor de Fieldmanager of the Year Award zijn dus gewaarschuwd.

Een breed pakket

Dat de headgroundsman bij Stadion Feijenoord vooral verantwoordelijk is voor de mat in De Kuip, ligt voor de hand. Maar de verantwoordelijkheid van Beltman rijkt verder. 'Ik ben verantwoordelijk voor al het gras van Feyenoord. Dat betekent zowel de mat in De Kuip als twee velden en de keepersstrook op 1908, het trainingscomplex van Feyenoord. Volgend jaar komen daar nog drie Desso Grassmaster-velden en vier kunstgrasvelden bij. De amateurs en de jeugdopleiding van Feyenoord gaan op die velden trainen en spelen.' En als Beltman zegt 'al het gras van Feyenoord', dan bedoelt hij ook echt al het gras. 'Op 1908 (het gloednieuwe, multifunctionele en moderne trainingscomplex van Feyenoord 1, dat in juni 2018 in gebruik werd genomen, red.) zijn we ook verantwoordelijk voor alle buitenruimtes, inclusief bordes en slootkanten.' Het team dat hij daarvoor ter beschikking heeft, is echter beperkt. 'Dat doen we met z'n vijven en een aantal inhuurkrachten. Met het oog op het nieuwe jeugdcomplex heb ik de vraag voorgelegd om mijn team met twee of drie

mensen te mogen uitbreiden; dat wordt momenteel besproken. Als dat mag, wil ik ten minste één hovenier aantrekken, zodat we de kwaliteit hebben om al het groen goed te onderhouden.'

De beste mensen

De omvang van zijn ploeg is dus beperkt, maar over de kennis en kunde van zijn medewerkers is Beltman duidelijk. 'Ik zie het als een ketting met allerlei schakels en ik wil daarbij van alles het beste hebben. Het is een proces van continu dingen beter maken.' Persoonlijk heeft Beltman daarbij meer te verliezen dan te winnen. 'Bij de Koninklijke Haagsche Golf & Country Club werkte ik achttien jaar lang op het hoogste niveau, voordat ik in 2013 overstapte naar Stadion Feijenoord. Daar merkte ik dat het niveau van het beheer van een voetbalveld anders is dan ik gewend was in de golfwereld.' Een van de grootste verschillen met het werk bij zijn vorige werkgever is dat het werk voor de groundsman van een voetbalveld elke week opnieuw begint. 'Dat begint al direct na afloop van de wedstrijd op zondagmiddag. Dan zijn we vaak twee tot drie uur bezig om de eerste schade weg te werken.' Behalve op zijn eigen team leunt Beltman ook sterk op een aantal ervaren adviseurs, bij wie hij regelmatig aanklopt. 'Wout Muilwijk van Vos Capelle is een vertrouwenspersoon van mij. Voordat hij overstapte naar Vos Capelle zat hij bij Prograss. Hij had echter overal naartoe kunnen gaan en dan had ik hem nog steeds aangehouden als contactpersoon; hij is voor mij 24 uur per dag bereikbaar en echt iemand waarmee ik goed kan sparren.'

Een andere belangrijke partner is Van den Berg machines uit Pijnacker. 'Zij repareren onze machines en proberen dat zo snel mogelijk te doen.' Ten slotte speelt ook Arjan Knottnerus nog altijd een belangrijke rol bij Stadion Feijenoord. Ooit deed hij met Arcadis het onderhoudswerk, maar tegenwoordig is hij vooral actief als adviseur vanuit Tarkett Sports. 'Het is fijn om iemand als Arjan achter de hand te hebben, zeker wanneer het tijd wordt om Hendriks Graszoden te bezoeken. De graszodenkweker uit Heythuizen is onze huisleverancier. Arjan regelt altijd dat we die op tijd kunnen bezoeken om de kwaliteit van ons toekomstige veld te kunnen inspecteren.'

Het beste materiaal

Beltman leerde na zijn aanstelling de kneepjes van het vak van de besten, toen hij de kans kreeg om bij Arsenal mee te kijken. 'Daar heb ik geleerd hoe je een wedstrijd moet voorbereiden.' Maar de credits voor zijn succes geeft hij vooral aan zijn manager, Rico Salomons. 'Hij heeft mij vanaf dag

één de ruimte gegeven om te investeren. Hij speelt zelf golf en wist hoe ik mijn golfbaan verzorgde. Bij de Koninklijke Haagsche Golf & Country Club had ik een machinepark waar zelfs een paard de hik van kreeg. Op het moment dat ik naar Stadion Feijenoord overstapte, verkeerde de club in financieel zwaar weer, maar met steun van Rico hebben we meer werkzaamheden in eigen hand kunnen nemen. Inmiddels hebben we nu alle machines in eigen beheer.'

Beltman is zelfs zo tevreden over alle machines, technieken en middelen die hij ter beschikking heeft, dat hij zegt in staat te zijn om zelfs in de Maastunnel een perfecte grasmat neer te leggen. Een opmerkelijke uitspraak van iemand die eveneens bevestigt dat hij momenteel gezegend is met een stadionontwerp dat ideaal is voor grasgroei. Een techniek die hem daarbij veel heeft geholpen, is de assimilatieverlichting van SGL. 'Wij zijn inmiddels overgestapt van 600 W-lampen naar de 1.000 W-lampen die nu in een aluminium frame hangen. Dat scheelt 650 kg aan gewicht op het veld en is veel fijner om mee te werken.'

Komende zomer breidt hij zijn SGL-pakket verder uit door het toevoegen van de SGL-UVC 180. 'Die wordt in Zuid-Europa vooral ingezet om schimmels te bestrijden. Wij willen dat nu ook preventief gaan doen. Alle kleine beetjes zullen daarbij helpen, want de graswereld staat niet stil. Gelukkig zijn er genoeg bedrijven die innovatief bezig zijn.' Dat die graswereld niet stilstaat, werd bij zijn bezoek aan Saltex 2018 nog eens duidelijk. 'Wij gebruiken momenteel de kooimaaier van Dennis, maar zij hebben nu ook een cirkelmaaier met achterrol op de markt gebracht. Dat is een machine die ik zeker ook wil proberen.'

De juiste middelen

Voor onze website blijkt Erwin Beltman goede *clickbait* te zijn. Artikelen waarin hij aan het woord komt, worden veelvuldig gelezen. Voor leveranciers is hij echter minder goede *bait*. 'Ik vertrouw veel op mijn team en adviseurs en ben tevreden wanneer iets werkt. Natuurlijk blijven andere leveranciers welkom, maar als iets goed werkt, vind ik het niet nodig om dat te vervangen door iets van een concurrent.'

Dat neemt niet weg dat hij regelmatig experimenteert. 'Ik ben ook weleens onderuit gegaan. Daar moet je juist van leren. Vooral je verstand gebruiken, de mouwen opstropen en dingen proberen.' Dat is een houding die ze zeker in Rotterdam zullen waarderen. Dingen proberen doet hij echter alleen op de velden op het trainingscomplex. 'Pas wanneer ik er echt zeker van ben dat iets werkt, zal ik het toepassen op het hoofdveld in De Kuip.'

TOP GREEN

2 NIEUWE
SPORTVELDMENGSELS
MET
4turf®
by DLF

TOP BALANCE

TOP EXTRA

TOEPASSING

- Sportvelden met extra speeldruk

EIGENSCHAPPEN

- Snelle vestiging
- Meer veldbeemd in de mat
- Bevat graszaadcoating

ProNitro®

TOEPASSING

- Sportvelden / plantsoenen / campingterreinen / parken
- Herstellen speelschade

EIGENSCHAPPEN

- Sterk sportveld / gazon
- Geeft zowel zomer als winter een mooie kleur
- Bevat traaggroeiende grassen

GRASZADEN VOOR PROFESSIONEEL GEBRUIK

Verkrijgbaar bij:

Zo leunt hij tegenwoordig sterk op RPR-graszaad van Barenbrug, om een dichte mat te krijgen. Voor het doorzaaien in de winter maakt hij gebruik van Barenbrugs SOS. 'Je moet zorgen dat de grasmat zo goed mogelijk is. Dan voorkom je dat er ziektes in komen', zo luidt zijn redenering.

Afgelopen zomer, toen de warmte en droogte veel problemen veroorzaakten, viel hij terug op Bayers Stressguard. 'Als de zode die wordt gelegd maar 3,8 cm dik is, moet je bidden en hopen dat je goed door die warme, droge periode heen komt. Stressguard heeft ons daar zeker bij geholpen.' De vrees dat de Green Deal Sportvelden 2020 de komende jaren problemen oplevert omdat sommige middelen voortaan worden uitgesloten, heeft hij niet. 'Ik geloof dat er genoeg goede middelen op de markt zijn om sportvelden in optimale conditie te houden.'

Het juiste management

Dat de mat van De Kuip heilige grond is, stemt Beltman tevreden. 'Ik ben blij dat Feyenoord meestal geen andere evenementen op het stadionveld toestaat.' Dat veld heeft het af en toe zwaar te verduren. 'Vorig jaar werden er in drie maanden tijd ruim 30 wedstrijden op het veld gespeeld, mede doordat Feyenoord voor de bekercompetitie veel wedstrijden thuis mocht spelen. Dat vraagt het maximale van je en daar word je nooit slechter van.' Dat neemt niet weg dat hij te doen heeft met Karl Standley, zijn collega op Wembley. De toestand van het veld van die voetbalkathedraal was begin november zo erbarmelijk, dat de UEFA zich genoodzaakt zag om in te grijpen. In de aanloop naar de Champions League-wedstrijd Tottenham Hotspurs-PSV werd de toestand van het veld dagelijks geïnspecteerd. 'Het zijn geen prutters en dit verdienen ze zeker niet', zo neemt hij het op voor zijn collega. 'Die

jongen werd eerst gedwongen om drie American football-wedstrijden op zijn veld te laten spelen en twee dagen daarna speelde Tottenham Hotspurs tegen Manchester City op datzelfde veld. Omdat het een Desso Grassmaster is, lukt het hem om een vlak veld te houden, maar het heeft te lijden. Allemaal omdat het Tottenham Hotspurs niet is gelukt om hun eigen stadion tijdig gereed te krijgen. Het is een schande dat ze daar nog voetballen, maar dat is helemaal aan Tottenham Hotspurs te wijten.' Daarnaast vindt Beltman het gebruik van kunstgras in het betaald voetbal een schande. 'Als het aan mij ligt, moeten de clubs in zowel de Eredivisie als de Keuken Kampioen Divisie uiterlijk in 2021 zijn overgestapt van nepgras naar natuurgras', zo pleit hij. Beltman hoopt zijn aandeel te kunnen leveren om dat te realiseren, maar wel vanuit zijn dienstverband bij Stadion Feijenoord. 'Ik zit hier prima. Ik heb een fantastische situatie, een fantastische ploeg en alle machines die ik wil hebben', zo redeneert hij.

De juiste aanwas

Om zowel de Eredivisie als de Keuken Kampioen Divisie weer terug op natuurgras te krijgen, ziet Beltman voor zichzelf meer een rol als begeleider weggelegd. Dat doet hij ook al in zijn huidige werk. Zijn eigen zoon leert momenteel de kneepjes van het vak aan het Wellantcollege in Rijnsburg en helpt al regelmatig mee bij Stadion Feijenoord. En in navolging van de spelers van Feyenoord 1 heeft ook Beltman zijn eigen schare fans, waarvan hij hoopt dat die ooit zijn niveau zullen weten te bereiken. Ook hen staat hij graag bij. 'Eén daarvan is Alwin Haak, een jongen van veertien. Die stuurt me regelmatig foto's van maaipatronen die hij maait in de achtertuin van zijn ouders. Hij heeft van hen zelfs een eigen cirkelmaaier gekregen om verder te experimenteren. Daarom heb ik hem al

twee keer uitgenodigd om eens een dagje met mij mee te lopen.' De passie voor zijn vak en (toekomstige) collega's is duidelijk te merken. Voetbalclub Feyenoord legt momenteel de laatste hand aan de plannen voor een nieuw stadion. Wat betekent dat voor hem, en wat mag er verwacht worden van de groundsman die ooit het stokje van Beltman zal overnemen? 'Ik ben zeker gevraagd naar mijn ideeën over hoe ik het nieuwe stadion voor me zie. Maar dat is allemaal nog ver weg. Ik wil me er nu nog niet te druk om maken. Voor zover ik weet, wordt er in 2019 een besluit genomen en dan weten we meer', zegt hij. De mat van Stadion Feijenoord is 'heilig' en dat is uiteraard ook het uitgangspunt voor het stadion dat straks aan de oevers van de Maas moet verrijzen. In de wetenschap dat hun groundsman zelfs in de Maastunnel een goed grasveld zou kunnen neerleggen, kan het management van zowel de club als het stadion zich dus volledig focussen op de exploitatie van hun toekomstige tempel.

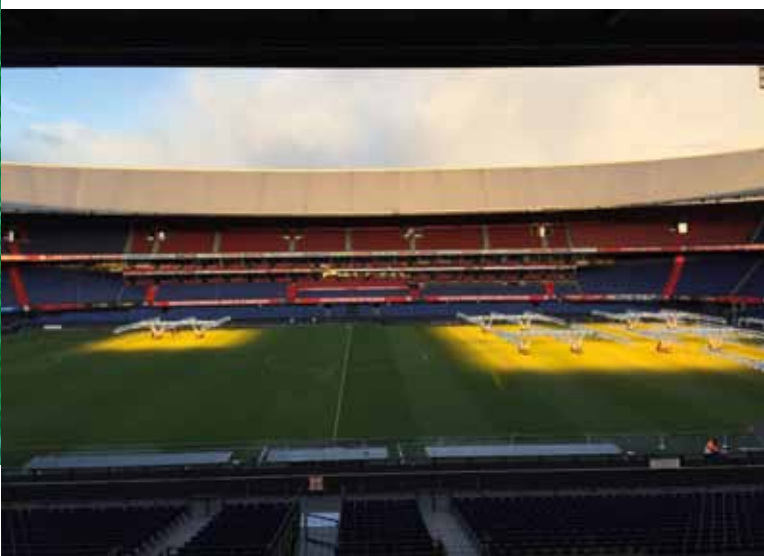
Erwin Beltman is trots op zijn vijf VVCS-kampioensschalen die hij de afgelopen vijf jaar won, door jaarlijks de uitverkiezing van beste veld in de Eredivisie binnen te slepen. 'De tweede was erg mooi. Toen was het nog nooit iemand gelukt om het jaar daarop dezelfde prijs nog eens in de wacht te slepen.' Ook de derde, vierde en vijfde uitverkiezing smaakten zoet. 'Maar zo'n Fieldmanager of the Year- uitverkiezing zou ook wel gaaf zijn!'

Be social

Scan of ga naar:

www.fieldmanager.nl/article/28037/hand-in-hand-kameraden

Eén van de technieken die er voor Beltman uitspringen, is de assimilatietechniek van SGL.

Het ontwerp voor het nieuwe stadion hoeft geen rekening te houden met de voorwaardes voor grasgroei. Dankzij de techniek komt er toch wel een mooie mat.

Kleine jongens worden groot

FOTY-genomineerde Verberk groeit met zijn bedrijf, maar blijft fieldmanager in hart en nieren

Nick Verberk is een ondernemer die zich een slag in de ronde werkt voor zijn bedrijf, dat tweehonderd natuurgrasvelden in onderhoud heeft. Hij werkt met zelfgemaakte en aangepaste machines voor een optimaal resultaat. Dat hij een echte fieldmanager blijft, merkt hij nu hij moet gaan delegeren: 'Mijn hart ligt in de uitvoering. Als ik iets moet afstaan, wordt het waarschijnlijk de administratie.'

Auteur: Santi Raats

4 min. leestijd

**FIELDMANAGER
OF THE YEAR**

Na de middelbare tuinbouwschool in Limburg deed de intelligente en bedachtzame Verberk een opleiding cultuurtechniek aan Van Hall Larenstein. Hij kon met zijn diploma meteen aan de slag bij het toenmalige Oranjewoud, als assistent-uitvoerder. In deze functie stond hij veelal zelf met beide benen 'in de sleuf'. Hij werd er uiteindelijk uitvoerder. Na vier leerzame jaren volgden er vijf bij Hay Aerts Grondverbetering BV in het Limburgse Broekhuizen. Met zijn ervaring in de uitvoering werd hij calculator, werkvoorbereider en uiteindelijk projectleider. Toen dit bedrijf besloot met de werkzaamheden te stoppen, zette Verberk bij aannemersbedrijf Janssen Cultuurtechniek de zogenaamde sporttak op. Helaas werd dit bedrijf door een faillissement getroffen.

Vliegende start

Verberk begon hierna zijn eigen bedrijf, Top Sport & Groen BV, voor aanleg, onderhoud en beheer (samen met clubs) van sportvelden, in de schuur van een vriend. 'Ik had geluk met mijn eerste klus, de aanleg van vier velden en het eerste jaar onderhoud. Ik heb toen vier man van Janssen meegenomen met wie ik kan lezen en schrijven.' Inmiddels werkt hij met in totaal twaalf man in een kring van 100 kilometer rond Maashees. Zijn medevenoot en rechterhand is Hans Ebben. Ebben calculeert de vaak grote bestekken en fungeert daarnaast als projectleider bij diverse grotere projecten. Verberk is hoofdvoerder/projectleider bij de andere werken, stuurt de mensen aan en doet de inkoop. Ook bij menige BVO heeft het bedrijf velden aangelegd en onderhouden: VVV, Fortuna Sittard, NEC, Roda JC, FC Den Bosch en Achilles '29. De omzet in 2018: 3 miljoen euro. Daarnaast is er een dependance in Duitsland opgericht, in Kevelaer, die wordt aangestuurd door de derde vennoot, Ton Evers. Maar het is vooralsnog lastig om de gesloten Duitse markt te ontginnen. Zo'n tien procent van het werk is daar, de rest in Nederland. 'We halen daar de krenten uit de pap; we gaan niet voor iedere hapsnap.'

Korte lijnen en creatieve vakkennis

Het sterke punt van het bedrijf is dat de klant nooit een nummertje hoeft te trekken. 'We hebben veel clubs in de regio in onderhoud. Zij bellen mij rechtstreeks en als het nodig is kan ik dan zeggen: we komen morgen. De lijnen zijn kort en we doen alles zelf. Ik geef van tevoren aan hoe wij tegen kwaliteit aankijken, dat we liever voor een acht gaan dan voor een zes, want wij zijn echte sportveldliefhebbers. Maar daar moet financieel dan wel ruimte voor zijn.'

Verberks vakkennis komt terug in zijn creatieve

werkoplossingen. Hij werkt met zelfgemaakte en aangepaste machines. 'Deze zijn beter, werken sneller en geven een beter eindresultaat', stelt hij. 'Standaardmachines geven niet het beeld dat ik in mijn hoofd heb. Ik leg voor mezelf de lat hoger.' De vertidrain heeft normaliter alleen een rol aan de achterkant. Verberk heeft er aan de achterkant een hark en bezem bij gehangen voor de finishing touch. 'Ik werk ook met een aangepast Whizz-Wheel om drainagesleuven aan te brengen, met een schudfrees met rechte messen, en met een verticuteerder met messen die de andere kant op draaien, waardoor ze nog meer naar boven halen.'

Kennisteruggang

Het grootste genoegen beleeft Verberk aan van 'niks' 'iets' maken. 'Mensen denken soms te lichtzinnig over het wegwerken van achterstallig onderhoud. Er komt heel wat tijd en moeite bij kijken om dit soort velden op te waarderen tot een redelijk niveau. Je moet als aannemer zeer betrokken zijn om ervoor te zorgen dat de basis weer klopt, zowel boven als onder de grond. Uitleg over de basis is belangrijk. Bij clubs wordt nog weleens gedacht: als het veld maar groen is, is het wel goed en hoeft het alleen gemaaid te worden. Ik probeer uit te leggen dat een veld zonder diepgaande zorg snel van een zes naar een vijf kan gaan, en dat het duur is om van een vijf terug naar een zes te gaan. Dat is essentieel om te weten als je zuinig bent als club.' Verberk ziet kennis verdwijnen bij de opdrachtgevers. 'De Teun van Grinsvens van deze wereld verdwijnen. Opdrachtgevers hebben steeds minder fingerspitzengefühl. Daarom zetten we vol in op ontzorgen, bijvoorbeeld door opdrachten aan te nemen waarbij we ook het budget beheren, of door meerjarige contracten aan te gaan.'

Taken (delegeren)

Verberk doet de planning, werkvoorbereiding, facturatie, uitvoering, administratie én werkt buiten volop mee. 'Het salaris moet uit het bedrijf komen, dus je moet er wat voor doen', is Verberks devies. 'Maar ik betrap mezelf erop dat ik onderhand bijna 2 fte's op me neem. Ik ben nu op een punt beland dat ik me realiseer dat ik zaken moet loslaten; er loopt nog teveel via mij. Eigenlijk wil ik zelf weer wat meer de velden op.'

Zijn personeel is goed. 'Ik kan de medewerkers prima via de telefoon aansturen. Het is wel een uitdaging om ervoor te zorgen dat de jongens het werk precies zo uitvoeren als ik heb afgesproken met de klant. De klant is heilig; als de klant niet tevreden is, is er geen werk. Maar ik kan er blind op vertrouwen dat zij hun uiterste best doen. Ik geef hen veel vrijheid bij het zoeken naar de juiste

**'Als het nodig is, kan ik
zeggen: we komen
morgen'**

De enige echte, nu nog beter **DE NIEUWE IMANTS FTM-LIJN**

+ Maakt nog beter schoon dankzij de nieuw ontworpen UNIVERSE® rotor en afvoerbanden

+ Solide hoogte instelling voor consistent werk

+ Speciaal ontworpen voor het onderhoud van gras op sportvelden en golfbanen

+ Lichter en beter in balans

Geliefd bij vooraanstaande onderhoudsprofessionals wereldwijd

‘Je kunt pas een autoriteit zijn als je het werk zelf hebt gedaan’

oplossingen en bij het meedenken over de uitvoering. Iemand die al veertig jaar op de trekker zit, heeft natuurlijk ontzettend veel werkervaring. Daar ontbreekt het bij mij ook niet aan, omdat ik ook veel in de uitvoering heb gezeten. Maar praktisch gezien kunnen er dan gezonde discussies en oplossingen ontstaan.’

Acquisitie

Dat Verberk een fieldmanager in hart en nieren is, blijkt uit het feit dat hij het liefste acquisitie pleegt op basis van vakinhoudelijke argumenten en van daden. Hij is een man van weinig woorden en bescheiden, hoewel iedereen in de sportveldenbranche hem kent. ‘Onderscheidend vermogen kun je pas tonen als je werk hebt geleverd. Dan

gaat de reclame van mond tot mond.’ Verberk gelooft in opklimmen binnen het vak. ‘Ik ben van assistent-uitvoerder gegroeid naar uitvoerder, calculator, werkvoorbereider en projectleider. Je kunt een bepaalde functie pas goed uitvoeren als je weet waar je over praat, wat er buiten nodig is, wat de klant wil en wat de prijzen zijn. Je moet het werk zelf gedaan hebben om een autoriteit te kunnen zijn.’

Groei

Het bedrijf moet niet te groot worden. ‘Ik wil een goede arbeidsfilm houden en jaarrond werk. Nu kan ik in rustige periodes nog jongens verhuuren aan een rozenkweker of in de werkplaats aan het werk zetten. Ik wil niet dat medewerkers in de winter stilzitten. De zzp'ers probeer ik aan ons bedrijf te binden door hen jaarrond en afwisselend werk aan te bieden. Maar dat werk buiten onze core-business, bijvoorbeeld snoeien en sneeuwruimen, ligt niet voor het oprapen; daarin moeten we concurreren met de grote partijen.’

Eer van het werk

Ondanks zijn drukke werklevens geniet Verberk op zijn eigen manier: ‘Ik ben jeugdleider geweest bij de plaatselijke voetbalvereniging. Nu niet meer, maar ik ga nog steeds op zaterdag bij de wedstrijden van mijn kinderen kijken. Soms hoor ik mensen praten over velden die wij hebben onderhouden. Als ik dan hoor: de velden liggen er netjes bij, dan heb ik echt eer van ons werk.’

Be social

Scan of ga naar:

www.fieldmanager.nl/article/28048/kleine-jongens-worden-groot

'Soms vergeet ik 's avonds te eten, omdat ik fieldmanagement eet en drink'

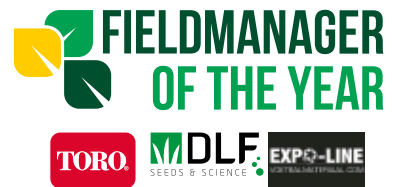
FOTY-genomineerde Emons herrijst diverse malen uit zijn as

Alhoewel Bertjan Emons (47) privé de nodige tegenslagen het hoofd heeft moeten bieden, staat hij nog fier overeind. Niet als werkrobot, maar als een fieldmanager van vlees en bloed, die ook in zijn vak het meeste al een keer heeft gezien en meegemaakt. 'De bedrijfsvoering in de natuurgrasbranche is een specialisme en fieldmanager zijn is een *way of life*.'

Auteur: Santi Raats

9 min. leestijd

Aannemersbedrijf Van Wijlen is actief in infra, milieu, sport en groen met 300 sportvelden, waarvan 120 hectare maaien per ronde. Bertjan Emons stuurt deze club van tien man tot vijftien man in het seizoen aan. Zijn directe collega is Gertjan de Vet; die is verantwoordelijk voor de kunstgrasvelden. Emons is technisch planner, coacht het team, calculeert en voert de administratie. Zestig procent van de tijd is hij op de velden, om te monitoren, werkzaamheden of resultaten te beoordelen met de gebruiker of de opdrachtgever of om te adviseren. Hij leest en interpreteert getallen en gegevens over bemesting, granulaire onderzoeken en sensoring van de bodem.

Pareltje

Vakblad Fieldmanager spreekt een topper; dat is duidelijk. Om een voorbeeld te geven: Emons is verantwoordelijk voor een omzet van 1,5 miljoen per jaar. Onlangs schreef hij voor Van Wijlen het ondernemingsplan voor zijn discipline voor 2018 tot en met 2022. Daarin wordt gestreefd naar een omzetverhoging tot 2 miljoen in vijf jaar tijd. Dit zou erop kunnen duiden dat Emons puur zakelijk is, maar feitelijk is hij een vakman, die daarnaast de bedrijfsvoering op het gebied van natuurgras tot in de punten van zijn vingers beheerst.

'Jij kunt dat niet'

Emons: 'Ik startte op mijn veertiende met vakantiewerk bij A. Toonen, een cultuurtechnisch bedrijf. De naam cultuurtechniek klonk me toen al prachtig in de oren. Maar de decanen op mijn middelbare school zeiden dat dit met mijn capaciteiten niet haalbaar was. Ik legde mij hier niet bij neer en liet de baas van mijn bijbaan een referentiebrief over mij schrijven naar de school van mijn keuze: de middelbare bosbouw- en cultuurtechnische school, een particulier initiatief van de toenmalige Nederlandse Heidemij. Ik werd direct toegelaten.' Het zou niet de enige keer zijn dat Emons als doorzetter tegen de stroming in zwom. Hij incasseerde fiks privéverdriet en trotseerde zelf bovendien de dood. Door een medische inschattingsfout liep hij in 2007 maar liefst dertien uur met een zwaar hartinfarct rond voordat hij succesvol gedotterd werd. Inmiddels was zijn carrière in volle gang. A. Toonen had Emons al jarenlang in dienst voor civieltechnische werkzaamheden, omdat landmeten zijn specialisme was geworden tijdens en na zijn beroepsopleiding. Na een uitstapje bij Rijkswaterstaat als toezichthouder bij civiele uitvoering en als directievoerder voor RAW- en UAV-contracten, werd hij in 2003 door BTL Venray in dienst genomen. Vanwege Emons' sterke voorkeur voor sportvelden, ging het deze keer om een civieltechnische functie

in de sporttak. 'Na jarenlang civiele techniek voelde ik me nu eindelijk op mijn plaats. Bovendien had ik bij Rijkswaterstaat onnoemelijk veel ervaring opgedaan op het gebied van contracten interpreteren en directievoeren. Doordat ik "aan de andere kant" had gestaan, wist ik precies wat samenwerkende partijen van elkaar kunnen verwachten. Ik gaf carrière technisch niet op; in het eerste jaar na mijn hartinfarct werkte ik weer voor 50 procent en in het tweede jaar voor 75 procent. Dat leek me hoopvol genoeg om te proberen weer voor 100 procent dienstbaar te kunnen worden. Maar tot 2010 oordeelden de bedrijfsartsen en controlerend geneesheren dat ik in mijn huidige functie nooit meer hetzelfde werk zou kunnen verrichten en voor 80 tot 100 procent afgekeurd moest worden. In 2010 liet het bedrijf me gaan. Toch bleef ik denken: ik ben nog niet afgeschreven!'

Back to business

In 2010 werd Emons na terugkerende klachten opnieuw gedotterd en in april 2010 voelde hij zich goed genoeg om weer volledig aan het werk te gaan. Hij kwam afgebrand thuis als hij een hele dag lichamelijk werk verricht had, maar als projectleider kon hij prima uit de voeten. Hij ging twee jaar werken voor Gebroeders Bron in Geldermalsen en begon in januari 2013 bij CSC De Meent als projectleider natuurgras. 'Ik begon met een orderportefeuille van 800 duizend euro en schreef een ondernemingsplan om terug op niveau te komen.'

Natuurgrasportefeuille CSC De Meent

Dat natuurgras een andere business is dan kunstgras, blijkt uit Emons' uitleg: 'De bedrijfsvoering voor natuurgras is een specialisme. Dat moet je in de vingers hebben. Veel partijen spelen meer de rol van regisseur; door onderaannemers het werk te laten doen, kun je goed zaken doen. Maar als je al het werk aan natuurgrasvelden doet met eigen materieel en eigen mensen, heb je een ander instinct nodig om als bedrijf te groeien. Je moet bijvoorbeeld niet in de drukste tijd van het jaar bij de concurrent vragen of je zijn machine even kunt gebruiken. Dat kan natuurlijk wel, maar dat wordt dan huren tegen de hoofdprijs. Ook moet je op tijd investeringen willen doen in je machinepark om de groei kwalitatief te ondersteunen. Ondanks de naweeën van de crisis en het vechten om de laagste prijs, omdat alle werken na de bouwfraude openbaar op de markt kwamen, waren we na drie jaar gegroeid van 800 duizend euro omzet naar 1,2 miljoen euro. Dat was te danken aan enkele grote onderhoudsprojecten in Roosendaal, Breda, Lingewaal en Gilze-Rijen. Ik werkte liever niet onder de kostprijs, maar soms was het gunstiger

dat de machines optimaal bleven draaien. We groeiden van vier man naar zeven man vaste krachten. Daarvoor heb ik drie oudgedienden van het voormalige BCC De Meent teruggehaald die in een eerder stadium waren afgevoerd. Verdere noodzakelijke investeringen bleven echter uit.'

Overname door Van Wijlen

De toenmalige concurrent aannemersbedrijf Van Wijlen BV nam CSC De Meent over in maart 2016. Met de orderportefeuille van Van Wijlen erbij kwam de totale omzet in 2016 op 2 miljoen euro voor 370 velden. Nadat de overname was geconsolideerd, bleef de omzet stabiel op 1,5 miljoen euro met circa 300 velden, 120 hectare maaien per ronde en bijbehorende renovaties. Emons: 'Daarmee zijn we nu de wellicht de grootste partij in Zuid-Nederland. In het zuiden van het land, onder de A15, hebben we een marktaandeel van circa 25 procent. Bart van Wijlen is innovatief en durft; hij investeert geweldig, ook op het gebied van mens en milieu. Zo proberen we Waalwijk chemievrij te onderhouden in een pilot die loopt tot en met 2020. Samen met de Has Hogeschool, Lumbricus en de gemeente Waalwijk monitoren we het onderhoud. BSNC financiert een deel van de pilot. We willen erachter komen wat precies het effect is van ultrakort maaien. Dit staat natuurlijk bekend als de "Schijndelse methode" van de zojuist afgezwaaide fieldmanager Wim Bekkers. In Schijndel wordt al sinds jaar en dag ultrakort maaien toegepast; wij willen zien wat er gebeurt vanaf het nulmoment. We gaan hiervoor monitoren wat het effect is bij verschillende frequentie en diepte.'

Ondernemers in een onderneming

Projectleider Emons en zijn evenknie De Vet zijn ondernemers binnen een onderneming. Zo zijn de afspraken. 'Ik run mijn eigen winkel, met daarin tien trekkers op gazonbanden, vier sportveld-maaiers, transportladers zoals een vrachtwagen en een dieplader, en alle machines voor sportvelden, welhaast in een dubbele bezetting zodat we altijd pieken kunnen opvangen. Het is robuust materieel, want we willen er veel werk mee kunnen verzetten. Ik calculeer en plan alles zelf, voer de administratie, facturatie en nacalculatie uit. Ik verdiep me in de contracten en werk tegenwoordig ook met prestatiecontracten. Ik koop graszaad en meststoffen in. In de achterbak van mijn auto liggen standaard meetapparaten en gereedschap zoals een vochtmeter, holecutter, penetrometer en een schop. Daarmee monitor ik alle velden waar ik langskom. Voor investeringen overleg ik natuurlijk met Bart van Wijlen. In het hoogseizoen stuur ik vijftien man aan, de rest van het jaar tien man. Elke

KYBYS werkt tot diep in de vezels ...

Grasvezels wel te verstaan. Natuurgras. Kunstgras.

Met uw sportveld hebben wij het beste voor.
Of het nu gaat om ons unieke O2 concept voor natuurgras met gegarandeerd 10 jaar speelplezier.
Of voor de aanleg en renovatie van uw kunstgrasveld, zodat u weer jaren vooruit kunt.
Geen nieuwe formule, maar gewoon met de kwaliteit die u van ons gewend bent.

**KYBYS,
...gegarandeerd resultaat!**

KYBYS
ingenieurs en adviseurs
info@kybys.nl - www.kybys.nl

> **Vestiging Boxtel**
Bosscheweg 107-8
Postbus 371 - 5280 AJ Boxtel
+31 (0)411 678 055

> **Vestiging Heemstede**
Herenweg 115
2105 MG Heemstede
+31 (0)411 678 055

artificial
grass
solutions

WWW.
LANOSPORTS
.com

ochtend ben ik om zes uur op de zaak om klaar te staan voor de mannen. Ik boek mezelf voor 55 uur per week in op projecten. Maar ook 's avonds gaat de laptop vaak aan voor het werk. Ik vergeet dan soms zelfs te eten. Daar moet ik natuurlijk wel voor waken. Maar ik "eet en drink" het vak gewoonweg. Het is ook leuk. Last van stress heeft Emons weleens, maar daar doet hij niet moeilijk over. 'Gezonde stress heb je nodig om goed te functioneren', is zijn credo.

Het valt vakblad Fieldmanager op dat Emons ontzettend veel ins en outs over de branche vertelt. Hieruit blijkt hoelang hij al als topper in zijn vak meegaat en dat hij alles en iedereen letterlijk en figuurlijk *from the grassroots* kent. Hij kent duidelijk zijn pappenheimers, maar doet zijn verhaal zonder te oordelen. Opvallend, omdat er vrij heftige zaken in zijn leven en werk zijn voorgevallen. Hij beschrijft de uitdagingen bij clubs feilloos, maar houdt ook voortdurend het oog op de bal. 'We moeten samen ons doel bereiken: goede velden. Menige club moet zelf sproeien. Als alle vrijwilligers in een bloedhete maand augustus op vakantie gaan, kun je daar wat van vinden, maar dat spreek ik niet meteen uit; dat werkt averechts. Ik probeer in een gesprek de club zelf tot inzicht te laten komen. Zelfinzicht werkt beter voor gedragsverandering dan wanneer het wordt opgelegd. Ik pareer spanningen ook vaak met humor. Wanneer clubs hun zorgen uiten en opperen om met varkensmest aan de slag te gaan, antwoord ik weleens: We hoeven het gras niet te hooien, hè jongens! Dat snapt iedereen meteen.'

Coaching

Emons is overdag vaak onderweg, in overleg of in vergadering, maar de jongens kunnen hem altijd appen. 'Vaak regel ik 's avonds wat ze de volgende dag nodig hebben. En anders zie ik ze 's ochtends bij de koffie. Ze weten dat ze altijd op me aan kunnen. Ik coach het team door de jongsten vertrouwen te geven en zelfbewustzijn en zelfverantwoordelijkheid bij te brengen. Ook heb ik geluk met een heel ervaren groep; de jonge aanwas kan meelopen met de oude garde. Daarnaast heb ik mensenkennis. Ik weet gauw wat voor vlees ik in de kuip heb en stuur vervolgens aan op een manier die het beste bij die persoon past. Het is mijn kunst om de juiste man op de juiste plaats te plannen. Ik word niet snel boos; dan moet je het wel heel erg bont maken, maar wanneer het moet, stel ik paal en perk.'

Ondernemingsplan

Dit jaar schrijft de FotY-genomineerde weer een ondernemingsplan met daarin de omzetdoelstel-

lingen. Emons beredeneert dat de omzet automatisch stijgt door de Green Deal: 'Meer budget is een must om de kwaliteit van het onderhoud van de velden goed te houden. Zo moet je bijvoorbeeld in plaats van eenmaal spuiten voor 300 euro, drie tot zes maal zo vaak bewerken om de optimale omstandigheden te creëren waardoor de grasmat dicht blijft tegen onkruid. Vanaf 2017 was de omzet van Van Wijlens natuurgrastak 1,5 miljoen euro per jaar. In Emons' ondernemingsplan komt deze in 2022 uit op 2 miljoen euro. Emons denkt dat het bedrijf al maximaal presteert. 'Groeï kan voornamelijk behaald worden door efficiënter werken. Daartoe kunnen er wat fte's bij voor ondersteunende taken. Voor mij wordt het een uitdaging om taken uit handen te geven, maar we moeten centraler gaan werken om efficiënter te worden. Te veel zaken worden nog ad hoc geregeld. Het gaat vaak om beloftes nakomen; ik moet mondeling aan deze en gene doorgeven wat ik aan wie heb beloofd nog te doen. Plannen is essentieel; dat moet één persoon doen en dat moet vanuit een centraal, altijd bereikbaar punt gebeuren. Maar met driehonderd velden in onderhoud, met bijkomende renovaties, zitten we tot de nok toe vol. Toch is er nog groei ruimte. Dit jaar, 2018, zaten we op 1,5 miljoen omzet, 150 duizend euro boven wat ik als maximaal haalbaar had geraamd.'

Hybridevelden

Emons en De Vet hebben samen een concept bedacht voor hybridevelden dat is doorontwikkeld voor de Nederlandse markt door Van Wijlen, samen met Rob de Heer van Hatko. Hiervan zijn er twee in Nuenen aangelegd onder toezicht van Kybys. De naam: Hybrigrass. Er zijn vochtsensoren in de bodem geplaatst om het vochtgehalte op afstand te monitoren. 'Ik had al ervaring met de aanleg en het onderhoud van hybridevelden opgedaan toen ik bij CSC De Meent werkte. Het nadeel was dat de gebruikers dachten dat de capaciteit gelijk was aan die van een kunstgrasveld, vaak door foutief verwachtingsmanagement. Dit viel menig tegen. De vertering van het afbreekbare weefdoek ten behoeve van de wortelgroei viel ook tegen. Verder is het onderhoud enerzijds beperkt en anderzijds intensiever en behoeft het de benodigde aandacht. Toen ik in de herfst van 2017 met Gertjan de Vet en Bart van Wijlen op de FSB-beurs in Keulen was, zagen we hybridevelden van Hatko. We waren op slag verliefd. De mat was al direct heel open tussen de vezels en de banen. Wat bij andere hybridesystemen zou moeten verteren, was hier al weg. De Vet zag dat de vezel heel sterk was en goed rechtop stond. Het is namelijk de vraag wat een vezel doet na een jaar. Is hij dan begraven? En

als je hem opgraft, is hij dan slap of gaat hij weer rechtop staan?' 'Op werkbezoek in Turkije staken we de schop in de zijkant van zo'n hybrideveld. Toen zagen we dat de wortels door de mat heen staken. De Vet zag dat de vezels zich niet makkelijk laten begraven en dat ze wel weer omhoog komen als je ze los kriebelt. Ik vroeg me af hoe de bodem eronder eruit moet zien, want de kunstgrasmat is slechts een component. Mijn input was dat de ondergrond een drainagesysteem moet bevatten met een topdrainsysteem eroverheen. Klei moet worden opgewaardeerd met zand, waardoor het beter draineert. We hebben de voor invulling van de grasmat contact met BVB Substrates en Heicom. Die bedrijven maken substraten op maat, zodat ze bij de ondergrond passen. Omdat de kunststof vezels in warme periodes meer hitte uitstralen, verdampt het water sneller; beregening is dus een must. Voor de goede werking van het hybridesysteem vertrouw ik, naast de drainage en topdrainage, op de Isa-norm voor granulaire samenstellingen. Verder denkt Van Wijlen vanuit het systeem en het concept; er wordt gestreefd naar een optimale ondergrond inclusief custommade infill, een automatische beregeningsinstallatie, maatwerk door sensing en een all-in onderhoudsmodule voor drie tot vijf jaar.' De aanleg van de hybridevelden is Emons verschillend bevallen. 'Ik vind het prettig om in bouwteamverband met elkaar in gesprek te zijn. Daar mag natuurlijk best een adviesbureau tussen zitten, maar in deze gevallen wordt niet alles aan de voorkant al voorgeschreven. Dat heeft hier en daar in de markt voor misers gezorgd. Het is een goede zaak als iedereen zijn wensen en specialiteiten kan inbrengen.'

Toekomst

Emons heeft nog veel te leren. 'Vooral delegeren. De randzaken, zoals plannen, moet ik aan een ander overlaten. Ik wil me meer richten op de nieuwe ontwikkelingen die ik heb doorgevoerd in mijn werk, zoals gps-besturing, DDS-doorzaai techniek, robotmaaien, maatwerk door sensing, presatiecontracten en de communicatie-app voor opdrachtgevers, beheerders en gebruikers. Voor mij zal er dan een andere functie-invulling binnen de organisatie ontstaan. Ik denk dat ik dan meer als spil zal fungeren tussen het bedrijfsbureau, de uitvoering en de opdrachtgevers, met een helicopterview over de lopende projecten en uitvoering.'

Be social

Scan of ga naar:

www.fieldmanager.nl/article/28038/soms-vergeet-ik-s-avonds-te-eten-omdat-ik-fieldmanagement-eet-en-drink

‘Alles lééft in het groen en op sportvelden. Het is een prachtig vak!’

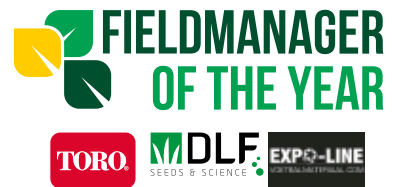
**FOTY-genomineerde Verhagen zet in op de ontwikkeling van zijn vak,
zijn mensen en zichzelf**

Jaap Verhagen (57) is fieldmanager, maar tegelijkertijd coach in hart en nieren, iemand die kijken en luisteren naar zijn mensen tot kunst heeft verheven en stuurt op basis van de passie en capaciteit van het personeel. Resultaat: minimaal ziekteverzuim en maximale productiviteit. ‘Je moet oprecht interesse hebben voor je medewerkers en het vak. En interesse is geen kunstje of trucje; dan werkt het niet’, aldus Verhagen.

Auteur: Santi Raats

7 min. leestijd

'Ouderwetse' opzichter met eigen ploeg

Een eigen dienst is goud waard. Je werkt dan niet alleen met aannemers, maar met eigen vakmensen, en ingehuurde medewerkers worden aangestuurd en begeleid om te komen tot een goed product. De samenwerking met de inwoners van de gemeente Zutphen maakt het compleet.

'Ik heb op veel plaatsen in de keuken gekeken. Ik voel op zijn tijd de behoefte om mezelf nuttig te maken op een andere plaats. Ik houd van uitdagingen en de organisatie moet bij mij blijven passen. Ik zet vol in op mijn eigen ontwikkeling en die van mijn mensen en mijn vak', zegt Verhagen.

Al vanaf zijn zestiende werkt hij in het groen. In Renkum, waar hij van 1977 tot 1988 werkte, begon hij met schoffelen. Later was hij leidinggevende, eerst bij boomkwekerijen van de gemeente Renkum, SW Millenerpoort en SW De Marcklanden. Bij sw-bedrijf Wedeo was hij uitvoerder groen en sportveldenbeheer. Daarna was Verhagen opzichter bij de gemeente Westervoort en werkte hij veertieneneenhalf jaar bij de gemeente Ede. Sinds vijf jaar staat hij aan het hoofd van een geheel eigen onderhoudsploeg voor sportvelden en openbaar groen, als een 'ouderwetse' groen- en sportveldopzichter. 'Ik ga 's ochtends eerst naar het plantsoen of het veld voordat ik naar kantoor ga om half acht. En tussen de middag zit ik niet in de kantine, maar op de fiets of in de auto. Dan ga ik sportvelden bekijken, de wijk in of naar een begraafplaats.'

'Medewerkers raad ik aan:

kijk om je heen.

**Niet maaïen en weer door,
maar ruik, proef, voel'**

De gemeente Zutphen heeft een eigen onderhoudsploeg, bestaande uit 43 sw-mensen en 37 vaste medewerkers. Er zijn twee afdelingen: civiel en groen. Verhagen is opzichter bij de afdeling groen. De Fieldmanager of the Year-genomineerde hoeft zich niet bepaald te vervelen. Naast negen-

tien natuurgrasvelden, zes kunstgrasvoetbalvelden, vier hockeyvelden, drie kunstgraskorfbalvelden en een kunststofatletiekbaan onderhoudt Verhagen met zijn ploeg de begraafplaatsen, houden ze de verharding onkruidvrij, legen ze afvalbakken, vegen ze de straten en onderhouden ze het groen, inclusief bomen en bermen.

Negentig procent van het dagelijks onderhoud van de natuurgrasvelden doet de ploeg van Verhagen zelf: maaien, rollen, beluchten, slepen, weedegeen en bemesten. De lokale aannemer Hofmeijer bezandt en drest, vertidraint en zaait door.

Sturen, begeleiden, coachen, instrueren en motiveren

Verhagen is een ouderwetse, vakgerichte opzichter met een eigen ploeg medewerkers, maar legt ook vernieuwend leiderschap aan de dag. Hij is een doener, maar wel een die zijn pappenheimers kent. Als een soort thermometer peilt hij snel en grondig wat voor vlees hij in de kuip heeft. Hij jaagt niemand op, maar is wel een sterke persoonlijkheid die het krachtenveld van de verschillende personeelsleden de goede kant op stuurt, begeleidt en coacht, zodat het werk optimaal wordt uitgevoerd. Verhagen is een bindende factor.

Tot ontwikkeling laten komen
Bij de afdeling groen van Verhagen werken in totaal 57 medewerkers; 38 daarvan zijn gedetacheerd vanuit de sw-wereld. 'In het beheer en onderhoud van sportvelden heeft een ontwikkeling plaatsgevonden', aldus Verhagen. 'Twee gedetacheerde jongens, afkomstig van een sw-bedrijf, zijn werkzaam op de sportvelden, met daarbij een sportveldbeheerder van de gemeente. De één is kundig op het gebied van kunstgrasvelden en houdt van dat werk; de ander is goed op de trekker en de maaier. Ik probeer erachter te komen wat een persoon kan en hoe hij of zij in elkaar zit. Dit geldt ook voor andere vakgebieden. Een voorbeeld: een medewerker bleek thuis een van de mooiste tuinen van het dorp te hebben, zelf aangelegd. Hij doet nu de inboet, zoekt bloembollen en sortiment uit. Ik kijk elke dag hoe de medewerkers in hun vel zitten. Hoe lopen ze erbij? Hoe lopen ze naar de machines toe? Uit houdingen en gedrag haal ik veel informatie. Soms houd ik iemand wat meer in de gaten. Ik schiet die persoon even aan, ga even met hem apart zitten en zeg dat ik iets aan hem zie. Op die manier bouw ik een vertrouwensband op met de medewerkers. Bij mijn werkzaamheden word ik ondersteund door twee werkleiders. Zij zijn mijn verlengstuk en zorgen voor duidelijke instructies, elke dag. Daarnaast zoeken ze de mensen op en kijken ze of die doen

wat hen is uitgelegd. Het is een functionele en duidelijke manier van werken, die past bij deze doelgroep. Natuurlijk zijn er ook medewerkers die zelfstandig kunnen werken. Zij krijgen daar ruimte voor. Als ik zie dat een medewerker naar de machine sloft na een werkinstructie, zeg ik: Doe je dat zo? Het kan ook anders, zodat je het makkelijker hebt. Zijn de instructie wel duidelijk? Wil je een nieuwe opdracht, wat vind je leuk om te doen? Wat kun je lichamelijk aan en wat niet? Begeleiding en nazorg zijn belangrijk. Ik probeer medewerkers zo vakbekwaam mogelijk te maken, zo zelfstandig mogelijk te laten werken en hen een verbinding te laten aangaan met collega's in het team. Ze moeten geen solisten worden, maar elkaar meenemen bij wat ze doen.'

Enthousiasme is volgens Verhagen een van de basisdrijfveren die hij probeert te stimuleren bij zijn mensen. 'Alles leeft in het groen en op sportvelden! Ik raad altijd aan: kijk om je heen, ruik, proef, voel. Niet alleen maaien en weer door. De jongens op de maaier hebben een belangrijke functie: ze zijn mijn ogen. Zij zien het sportveld als eersten, die dag. Zij zien wat er mis is, wat er moet gebeuren. Ik raad ze aan om over het veld te lopen, schimmels te melden en pas daarna te maaien. Na het maaien wil ik graag dat ze de machines schoonmaken, zodat ze eventuele schimmels niet meenemen naar andere velden. Ik zeg altijd tegen de jongens: Maak jezelf eigenaar van dit mooie vak. Eigenaarschap is belangrijk. In je vak kun je je onderscheiden. Leer het vak, kijk naar het resultaat, ga sparren met anderen en durf te handelen.'

Altijd blijven leren

Met eigenaarschap bedoelt Verhagen dat medewerkers specialist, bekwaam en optimaal productief worden in hun vak. 'Het werk is leuker voor mensen als ze kennis hebben.' Elk jaar houdt Verhagen een korte basisonderhoudstraining voor zijn medewerkers op de sportvelden. 'Je kunt niet zomaar met een borsteltje over een kunstgrasveld heen gaan. En als het om natuurgrasvelden gaat, moet ik de medewerkers vaak bijbrengen dat er kwaliteit onder het maaiveld moet zitten, dat er bodemleven nodig is om de wortels naar het zandpakket toe te laten groeien, en dat beluchting, drainage, een goede samenstelling van organische meststoffen, sporenelementen en wormen daaraan bijdragen. Soms zijn er jongens van boerenafkomst; die denken in grasproductie en massa boven het maaiveld. De meesten maken die gedachteswitch in een paar jaar tijd. Ook moeten de medewerkers overweg kunnen met een prikker en wiedeg. De training wordt gegeven door iemand uit mijn eigen netwerk. Naast de basisbe-

Optimaal beheer van sportvelden vraagt inzicht in alle aspecten die van invloed zijn op de gezondheid van de grasmatt. Eurofins Agro biedt dit inzicht met monsternamen, analyse en advies voor bodem, plant en water.

GEZONDE GRASMAT

Basis voor sportieve prestaties

groeïend inzicht

Eurofins Agro

Binnenhaven 5, 6709 PD Wageningen

E-mail | emile.bezemer@eurofins-agro.com

Telefoon | 06 11 26 49 27

CCGrass
www.ccgrass.com

Grootste kunstgrasleverancier ter wereld
Op zoek naar een optimale sportbeleving

Sportvelden in **100** landen

>100 Kunstgrasvoetbalsystemen de FIFA-standaard

Jaarproductie van **40 miljoen m²**

CCGrass houdt zich al meer dan 15 jaar bezig met de productie en de ontwikkeling van kunstgras en staat wereldwijd bekend als de grootste leverancier van kunstgras. Jaarlijks produceert CCGrass meer dan 40 miljoen m² kunstgras. Dat maakt dat CCGrass de grootste aanbieder is op de wereldmarkt.

In het streven naar steeds hogere prestaties van zijn kunstgrassystemen heeft CCGrass zijn R&D-afdeling versterkt. Op dit moment kan CCGrass meer dan honderd verschillende systemen aanbieden.

Als FIFA Preferred Producer kan CCGrass kunstgrasoplossingen aanbieden voor alle mogelijk toepassingen, van grote voetbalvelden tot kleinere voetbalclubs. Chelsea club, FIFA U-17, Homeless World Cup, Summer Universiade, zij kozen allemaal voor CCGrass.

TRUSTED BY *The World*

'Ik ben een slurper! Ik zoek altijd kennis op in mijn netwerk'

heertrainingen komt Arbowijzer elk jaar om een studiedag in te vullen. Dit soort basisbijscholing laat ik door alle vakgroepen doen. Maar ook laat ik mensen die dat willen zich doorontwikkelen. Zo heeft een aantal medewerkers een VTA-cursus

gevolgd, omdat we sinds kort in vier wijken de attentiebomen zelf inspecteren in het kader van onze zorgplicht.'

Volgens Verhagen kunnen mensen meer dan we vaak denken. 'Elke mens heeft een rugzak. Een sw'er heeft alleen een grotere rugzak. Elke mens is waardevol, maar dat heeft niet iedereen in de gaten. In elk geval is elke mens te waardevol om te verpieteren op het werk. Als je het werk op punten wat aanpast, zoals machines, de auto of de werkdruk, blijkt dat zij mooie kwaliteiten hebben en zich minder vaak ziek melden. Maar ze zijn vaak heel bescheiden en scheppen niet op over hun successen. Ik raad iedereen die leiding wil geven aan om in de sw-wereld te beginnen.' Zelf blijft Verhagen ook graag leren. 'Ik ben een slurper! Ik zoek altijd kennis op in mijn netwerk. Als iemand meer weet van grondsamenstelling dan ik, vind ik dat alleen maar leuk. Dan wil ik er alles van weten. Ook vind ik het heerlijk om met een expert te sparren, om tot nieuwe inzichten te komen.'

Kwaliteit

Verhagen steekt liever zijn nek uit dan dat bij aanbestedingen aan te sturen op de laagste prijs. 'Ik wil zorgeloos zijn als het om de velden gaat. We willen niet de hoofdprijs betalen, maar wel marktconform en gericht op kwaliteit. Ik neem de clubs graag mee in dat proces. Emvi-aanbestedingen vind ik daarom prachtig, dat inschrijvers fictieve kortingen kunnen krijgen als zij voldoen aan criteria die wij belangrijk vinden.'

Hofmeijer onderhoudt en renoveert velden in Zutphen en heeft onlangs ook een O2-veld van Kybys aangelegd, maar Verhagen werkt ook geregeld samen met Hofmeijer bij het opstellen van plannen van aanpak.

Samen denken zij na over slimme oplossingen: 'Het is duur om kunstgrasvelden aan te houden. Na tien jaar moet je de toplaag vervangen, wat twee tot drie ton kost. Twintig jaar na aanleg moet dat opnieuw en dertig jaar daarna moet het gehele veld worden vervangen. We denken na over wat je kunt doen om een hybrideveld op de kunstgras-sonderbouw te leggen. Op een hybrideveld kan twintig jaar worden gevoetbald zonder dat je de toplaag hoeft te vervangen. Bovendien behoudt je de sporttechnische eigenschappen langer bij een hybrideveld. We gaan in dit onderzoek natuurlijk niet over één nacht ijs en overleggen intensief met de clubs. Je kunt niet iets doen en dan over vijf jaar concluderen dat het een flop was. We zoeken de mogelijkheden en onmogelijkheden tot op de bodem uit.'

Green Deal

De gemeente Zutphen heeft dit jaar geen chemie gebruikt bij de onkruidbestrijding op sportvelden. 'Dat willen we zo houden', verklaart Verhagen. 'We gebruiken vaak de wiedege en proberen de mat zo snel mogelijk te laten sluiten. Daarvoor zoeken we sterke grassen, want het voorjaar wordt steeds kouder en schraler en de zomers worden steeds droger en heter.'

Nog volop plezier

Voorlopig zit Verhagen op zijn plaats bij de gemeente Zutphen: 'Ik moet omgaan met een continu proces. Elke dag kan er iets veranderen, want dit is als het ware een politiek gestuurd bedrijf. Daar moet je de medewerkers tegen wapenen. Zo kunnen de inwoners bij de gemeente gaan shoppen totdat ze een ingang gevonden hebben, of de middenstand wil graag aantrekkelijk blijven. Door dit soort individuele wensen wordt de medewerkers soms gevraagd iets anders te doen dan het afgesproken beleid. Voor sw'ers is het een uitdaging om te werken wanneer zij uit hun routine worden gehaald; daarom begeleiden wij onze mensen stevig. Gelukkig werk ik met heel goede werkleiders; zij zijn echt mijn verlengstukken.' Ook is Verhagen tevreden over de prestaties van zijn team. 'We maken mooi werk en draaien een goede productie voor een overheidsbedrijf. En wat ik net zo belangrijk vind: er vindt goed overleg plaats onder mijn mensen en iedereen werkt met plezier.'

Be social

Scan of ga naar:

www.fieldmanager.nl/article/28050/alles-lft-in-het-groen-en-op-sportvelden.-het-is-een-prachtig-vak

'Je moet gras niet vertroetelen'

FOTY-genomineerde Snoeren, oftewel 'Meester Oisterwijk', is proactief en streng voor het gras

Addy Snoeren (48) is voetbalfanaat (PSV) en een fan van voetbalvelden. Deze voorliefde is hem met de paplepel ingegoten; niet alleen zijn vader, ook zijn opa was fieldmanager. De FotY-genomineerde heeft dan ook de baan van zijn dromen als voorman van de onderhoudsploeg sportvelden bij de gemeente Oisterwijk!

Auteur: Santi Raats

5 min. leestijd

Opa werkte al in dienst van de gemeente op sportvelden, vader werkte als sportveldbeheerder voor de gemeente. De kleine Snoeren ging als kleuter al met zijn vader mee op de trekker naar sportpark Taxandria. 'In die tijd werd er nog standaard met buizen beregend. Ik hielp mijn vader zo goed mogelijk. Moeder werkte daar dan in de kantine. Ik ben gewoonweg opgegroeid op sportvelden. Op mijn achtste ging ik voetballen bij de E'tjes.'

Achtergrond

Snoeren rondde als jongvolwassene het lager beroepsonderwijs af, richting hovenierswerk. 'Ik zat in het leerstelsel; dat betekende vier dagen werken en één dag naar school. Ik werkte op een gegeven moment bij de plantsoendienst en liep daarna stage bij de sportafdeling van de gemeente Oisterwijk. Sportvelden trokken me meer dan het hovenierswerk, waar het toch vaak om bestratingswerk ging. Ook vind ik het fijn om in alle rust te kunnen werken. Gelukkig kreeg ik in 1987 een baan bij de gemeente.' In dienst van de gemeente Oisterwijk volgde Snoeren de opleidingen groenverzorger B en terreinmeester. Daarna volgden nog enkele leverancierscursussen, VCA-Vol, een cursus kettingzaag-bosmaaier, spuitlicentie, communicatie en BHV. Sinds 1999 is Snoeren voorman sportparken. Hij legt verantwoording af aan zijn teamleider en aan de beleidsmedewerker sport. Zij laten het vakblad weten dat ze al jarenlang op Snoeren kunnen bouwen. Snoeren zelf stuurt drie man aan.

'De Snoeren-sportveldenlijn houdt op; mijn dochters gaan wat anders doen'

'Mijn voorkeur gaat uit naar een beknopt cursusprogramma', lacht Snoeren. 'Ik leer het beste in de praktijk door te doen en door te praten met collega's.' In 1999 werd Snoeren op 29-jarige leeftijd voorman. 'Ik heb altijd leiding gegeven, maar ook altijd met de jongens meegewerkt. Ik laat hen meebeslissen en op hun eigen manier werken, mits het resultaat goed is.'

Geven en nemen

Hij is na 31 jaar dienst nog steeds dolenthousiast over zijn vak. Minstens elk jaar bezoekt hij een wedstrijd bij elke club in Oisterwijk. 'Meester Oisterwijk' is zijn bijnaam. 'Ik heb goed contact met de clubs. Dat komt van pas, omdat ik soms velden moet afkeuren als het slecht weer wordt, zoals met vorst of hevige regen. Ik heb nooit weerstand ondervonden; de clubs accepteren mijn beslissingen.'

De flexibiliteit komt van twee kanten. Sommige clubs, zoals vv Nevelo, willen een jaar van tevoren kunnen plannen, bijvoorbeeld in verband met internationale toernooien. Bij Hotel de Rosep is een flexibele planning ook van belang. Regelmatig

trainen er professionele teams, zoals het Zweedse herenteam tijdens het EK, maar ook PSV, Willem II, Real Madrid en Belgische clubs. Snoeren: 'Dat kan. In maart gaan we dan bellen met de vraag wanneer de toernooien zijn. Als die er niet zijn, beginnen we al in april aan de trainingsvelden. Maar meestal willen ze langer doorspelen voorafgaand aan het groot onderhoud. Als ze langer doorspelen tot medio juni vanwege toernooien, kunnen ze er pas anderhalve week later weer op, na het groot onderhoud.'

Minder vrijwilligers

Het goede contact met de clubs en het plannen van de werkzaamheden zijn Soerens sterke punten, maar de uitdaging ligt voor hem toch bij de

Thuis op uw terrein

Oude Heijningsedijk 30, Heijningen.
Telefoon: (0168) 46 28 56
E-mail: welkom@brasfijnaart.nl
www.brasfijnaart.nl

BRAS FIJNAART
GROENVOORZIENING & CULTUURTECHNIEK

Blaast uw kunstgras nieuw leven in!

silica nova

onderhoud | revitalisatie | demontage

Onderhoud kunstgras
Wij zijn gespecialiseerd in het onderhouden van alle soorten kunstgrasvelden. Van tennisbaan tot hockeyveld en van korfbal- tot voetbalveld.

Revitalisatie kunstgras
Revitalisatie is een goede oplossing als de technische eigenschappen van uw kunstgrasveld zijn afgenomen. Door het veld te revitaliseren kan het weer 3 tot 5 jaar mee.

Demontage kunstgras
Wilt u uw kunstgrasveld verplaatsen of ontdoen van het vulmateriaal (infill)? Bijvoorbeeld voor verplaatsing of recycling. Dan nemen wij dit proces graag voor u uit handen.

T. 0525-621223 | www.silicanova.nl

De Gemeente Breda is op zoek naar een

Medewerker Sport

voor 36 uur per week.

Voor informatie over de vacature verwijzen wij u naar www.werkeninwestbrabant.nl/vacatures

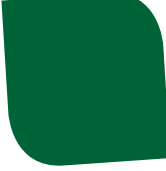
 Gemeente Breda

**WIJ ZIJN OP ZOEK
NAAR EEN BACKOFFICE
MEDEWERKER OPENBAAR GROEN**

Kijk op www.voscapelle.nl > vacatures

Hoofdstraat 35 | 5161 PD Sprang-Capelle
0416 – 311 326 | info@voscapelle.nl | www.voscapelle.nl

clubs. 'Er zijn veel minder vrijwilligers bij de vereniging dan vroeger. Ik moet daardoor vaker e-mailen en bellen voordat ik iemand te pakken krijg om te overleggen.'

Taken

Snoeren stuurt zijn drie ploegleden aan, maakt de planning, keurt de velden, budgetteert, vraagt offertes aan en koopt graszaad en meststoffen in. Snoeren werkt met een budget van 200 duizend euro. Dit is voor de uitvoering van het reguliere onderhoud en het op orde houden van de sportparken, inclusief hekwerk, bestrating en beplanting. 'Het budget is voldoende. En als er meer nodig is voor onvoorziene omstandigheden, dan regel ik dat', verklaart hij.

'Ik heb draagvlak; de clubs accepteren mijn beslissing altijd'

Snoerens werkveld beslaat zeventien natuurgasvoetbalvelden, twee rugbyvelden, een honkbalveld, een softbalveld, vier kunstgras-hockeyvelden en een kunststof-atletiekbaan. Samen met drie collega's onderhoudt hij drie sportcomplexen in Oisterwijk en twee terreinen in Moergestel. Ze bezanden, dressen, walsen, prikken, ruimen blad, beluchten de topplaat, voeren klein en groot onderhoud uit, vegen kunstgrasvelden en bestrijden algen op de hockeyvelden (biologisch) met een spuitwagentje. Er lopen driejarige maaicontracten. Ook tweemaal per jaar vertidrainen en jaarlijks doorzaaien gebeurt door de aannemer. 'Om acht uur begint mijn werkdag op de gemeentewerf', vertelt Snoeren. 'Daarna ga ik even naar het kantoortje bij vv Nevelo, waar ik mijn e-mail lees en wat administratie doe. Dan ga ik buiten aan de gang. Ik kom elke dag op de velden om het onderhoud mee uit te voeren. Daarnaast moet ik een goed beeld hebben van de staat van alle velden, omdat er in het weekend competitiewedstrijden op gespeeld moeten worden. Op maandag herstellen we de speelschade, eenmaal in de twee weken spuiten we de hockeyvelden tegen algen

en eenmaal per week borstelen we de hockeyvelden. Daarnaast onderhouden we de beplanting, werken we met de bosmaaier, verzorgen we het hekwerk, spuiten drainages door en bestrijden we het onkruid op de verharding op de sportparken met Weed Solution.'

Snoeren maakt weleens gebruik van adviseurs. 'Als het gras niet goed groeit of als er water blijft staan op een veld, en we dat niet met normaal onderhoud kunnen oplossen, maken we gebruik van een externe adviseur. Wellicht kan die een oorzaak aanwijzen door verder onderzoek te doen, en een oplossing aanreiken.'

Hard voor het gras

Snoeren is snel: hij belt, appt en mailt als een malle met de redactie van dit vakblad. Hij is bijzonder proactief. De fieldmanager is ook in zijn werk een doorpakker; hij geeft het gras er geregeld van langs, bijvoorbeeld met de betredingsrol. 'Je moet gras niet vertroetelen en niet teveel beregenen. Dan wordt de mat te los door ondiepe wortels en teveel straatgras. Optisch lijkt het veld vaak droog, maar na vochtmetingen blijkt dan dat de bodem nog nat genoeg is. Als het flink heeft geregend, kun je pas twee weken later het veld op met machines; anders rijd je het hele veld aan gort. Natuurlijk sproei ik weleens een keer extra, zoals bij een derby tussen lokale verenigingen. Daar wordt een veld wat mooier en sneller van. Maar dan moet het wel heel droog zijn. Een andere uitzondering is jong gras; dat heeft natuurlijk water nodig. Maar ook weer niet teveel, net genoeg om het gras erdoorheen te krijgen en de wortelgroei aan te jagen.'

'Met de droge omstandigheden van tegenwoordig wordt fieldmanagement een grotere uitdaging'

Toekomst

2019 wordt een druk jaar voor Snoeren: 'We gaan het honkbalveld renoveren. Daarvoor moet ik veel offertes opvragen. Kybys schrijft het bestek op basis van de gegevens die ik aanlever. Voordat

het bestek de markt op gaat, lees ik het na. Onze atletiekbaan krijgt een nieuwe topplaat. De voetbalclubs Taxandria, Oisterwijk en Nevelo gaan fuseren op sportpark D'n Donk. Daar komen dan in totaal acht velden, waarvan twee kunstgrasvelden. We gaan daarvoor velden draaien en nieuwe velden aanleggen. Ook komt er een nieuwe kantine op D'n Donk. In 2020-2021 moet het nieuwe sportpark klaar zijn. Ik moet praktisch meedenken over doorgangen en hekwerken, samen met de beleidsmedewerker. Ik moet ook offertes opvragen, bijvoorbeeld voor het huren van kranen, en hekwerken, graszaad en mest bestellen.'

Na 31 jaar onafgebroken arbeid voor de gemeente zal Snoeren waarschijnlijk zijn pensioen halen bij Oisterwijk. 'Ik heb geen reden om te vertrekken. Sportvelden zijn mijn leven en de clubs zijn 90 procent van de tijd tevreden over mijn werk. We willen het perfecte veld creëren, elke keer weer. Met de droge weersomstandigheden van tegenwoordig is dat een steeds grotere uitdaging, maar dat maakt ons vak mooi.'

Opvolging

Wordt hij opgevolgd in zijn vak door een van zijn kinderen? 'Nee. Ik heb twee dochters van twintig en eenentwintig. De een werkt in de horeca en de ander doet de kappersopleiding. De Snoeren-lijn houdt op. Maar voor mij houdt het nog niet op! Ik ga met liefde en plezier nog twintig jaar door.'

Be social

Scan of ga naar:

www.fieldmanager.nl/article/28051/je-moet-gras-niet-vertroetelen

Koester je fieldmanager!

Klachten komen helaas sneller binnen dan complimenten

Wat is het belang van de verkiezing Fieldmanager of the Year (FotY)? Deze vraag kunnen we aan niemand beter stellen dan aan de sponsors van dit event. Wij spraken Jan Plooi van Jean Heybroek, Hendrik Nagelhoud van DLF en Raf Bogaerts van Expoline. Alle drie de hoofdsponsors zijn het er hartgrondig over eens: deze verkiezing is van groot belang voor het vakmanschap van fieldmanagers. Het is een beroep waarvoor kennis en passie nodig is. Fieldmanagers verdienen een podium voor hun harde werk.

Auteur: Willemijn van Iersel

Het vak van fieldmanager is tamelijk onzichtbaar en niet altijd een dankbaar vak. Klachten komen vaak sneller binnen dan complimenten. De sporters die op het veld staan ontvangen meer lof dan de vakmensen die zorg dragen voor de velden, en dat terwijl het vak fieldmanager iets is om trots op te zijn! Het veld dat de fieldmanager verzorgt, is het visitekaartje van de vereniging. Dankzij de inzet van fieldmanagers kunnen duizenden sporters ieder weekend weer hun wedstrijden spelen. Dankzij goede fieldmanagers sporten zij met minder blessures én meer plezier. De fieldmanager is dan ook niet de eerste de beste die rondloopt op de club. Ook hij of zij moet de kans krijgen om prijzen te winnen.

Geef ze erkenning

Jan Plooi van Jean Heybroek beaamt dit ten zeer-

ste. 'Ik denk dat het van groot belang is om het vak fieldmanager op professionele wijze neer te zetten. Daarbij willen wij dat het vak meer erkenning krijgt. Zet fieldmanagers voor het voetlicht en geef ze de erkenning die ze verdienen!' Jean Heybroek geeft aan liever geld te besteden aan evenementen die innovatie en vakmanschap stimuleren dan aan advertenties. Plooi hervat: 'Wij steken hier veel tijd, geld en energie in. Opwaardering van het vakmanschap is belangrijk. Zonder goede mensen bestaat het vak niet. Goede fieldmanagers zijn ook cruciaal in de keten bij de aankoop van machines. Wij geloven dat goede vakmensen goede machines kopen. Zo kunnen wij elkaar scherp houden en verbeteren. Als je dit vertaalt naar de autowereld: Max kan niet winnen zonder een goede auto, maar die goede auto haalt de eindstreep niet zonder Max.'

Jean Heybroek steunt de FotY-verkiezing omdat erkenning voor het vakmanschap van fieldmanagers nodig is. Daarbij gelooft Jean Heybroek dat de FotY zorgt voor extra kennisoverdracht. Plooi: 'Vakmanschap is niet vanzelfsprekend; het is iets moois en dat moet gewaardeerd worden. De FotY heeft ook een soort voortrekkersrol; mensen kijken het kunstje graag af. Zo tilt iedereen elkaar naar een hoger niveau.'

Geen vrijwilligersbaantje

Expoline is dit jaar voor het eerst als hoofdsponsor betrokken bij de FotY-verkiezing. Wij vroegen Raf Bogaerts waarom zij deze steunen. Bogaerts: 'Fieldmanagers zijn de mensen met wie wij samenwerken; we onderhouden nauw contact met veel fieldmanagers. Wij hebben als Expoline ook altijd veel initiatieven ondernomen om fieldmanagers de

3 min. leestijd

**FIELDMANAGER
OF THE YEAR**

Hendrik Nagelhoud

spotlight te geven die ze verdienen. Lang geleden werd een fieldmanager nog gezien als een vrijwilliger die de velden deed en lijnen trok, als iets vanzelfsprekends. Maar fieldmanagers moeten gekoesterd worden; zij zorgen voor het visitekaartje van de club: een mooi veld.'

'Zonder goede fieldmanagers blijven onze sportvelden in slechte conditie achter'

Daarnaast begint de verkiezing ook steeds meer te leven. Men gelooft dat deze verkiezing het vak van fieldmanager vooruit gaat helpen. Het is een mooie promotie van het vak.' Ook DLF erkent afhankelijk te zijn van goede fieldmanagers. Nagelhoud vertelt verder: 'Wij maken het beste gras, maar goed gras groeit niet optimaal zonder de juiste aandacht. We weten dus hoe afhankelijk we zijn van goede fieldmanagers.'

Het staat als een paal boven water: alle hoofdsponsors willen fieldmanagers in de watten leggen en erkenning geven voor al hun harde werk. Goed sportveldbeheer is vakmanschap dat moet worden gekoesterd. De onzichtbaarheid van het vak en de vanzelfsprekendheid waarmee iedereen een goede mat ziet, doen het beroep niet altijd goed. Daarom slaan Jean Heybroek, DLF, Expoline en NWST de handen ineen om ze het podium te geven wat zij verdienen.

Jan Plooi

Expoline wil dat fieldmanagers uit de schaduw worden getrokken. Bogaerts: 'Wij hebben als Expoline ook baat bij goede fieldmanagers. Onze kennis komt immers ook deels uit de markt. Zo til je elkaar naar een hoger niveau. Onze producten verbeteren en de fieldmanagers ook. Daarnaast gelooft Expoline dat we met het sponsoren van dit event een andere relatie krijgen met fieldmanagers. Wij willen meer zijn dan alleen een leverancier; we willen het gesprek aangaan, ook weer vanuit de overtuiging dat we hiermee onze kennis vergroten. Ook weten we dat de kennis van fieldmanagers niet altijd up-to-date is. We zien bijvoorbeeld machines die door achterstallig onderhoud minder lang meegaan. Dat is zonde. Kennisvergroting speelt dus zeker mee.'

Kennis onder druk

Hendrik Nagelhoud van DLF heeft nog een laatste reden om de FotY-verkiezing te sponsoren, maar zeker niet de minste: het stoppen van de kennisdrain. Nagelhoud: 'Door de jaren heen is er nogal wat graskennis verdwenen. Natuurgras had niet meer de hoogste prioriteit, maar juist goed onderhoud draagt bij aan betere velden. Door de vergrijzing onder de fieldmanagers verloor de markt de nodige kennis. Dit tij begint gelukkig te keren, mede door het organiseren van de FotY-verkiezing. Mensen zijn weer bewust bezig met kwaliteit; de focus op natuurgras komt weer helemaal terug.'

Raf Bogaerts

Be social

Scan of ga naar:

www.fieldmanager.nl/article/28043/koester-je-fieldmanager

www.dcm-info.nl

DCM BODENAKTIVATOR

NPK 4-3-4 – 60 % OS – korrel

Unieke aanlegmeststof voor aanplant en inzaai

Wat doet DCM BODENAKTIVATOR?

- Zorgt voor inbreng van humus en voedingsstoffen
- Verbeterd de structuur en het vochthoudend vermogen van de grond
- Verbeterd de wortelontwikkeling bij aanplant of ingezaaide gazons of grasrollen
- Verbeterd het microbiologisch leven in de bodem

Geert van Kerkvoorde
Noord Nederland
06-126 71 236 • gvk@dcm-info.nl

Gerrit Klop
Midden Nederland
06-516 01 208 • gkl@dcm-info.nl

DCM Nederland B.V. • Valkenburgseweg 62a • 2223 KE Katwijk
tel: 071 401 88 44 • info@dcm-info.nl

Jeffrey Jansen
Zuid Nederland
06-220 12 023 • jja@dcm-info.nl

Aldert Engelsman
West Nederland
06-236 89 287 • aen@dcm-info.nl

HUMUS + NPK

Metten is weten!

Voor het beste resultaat start u voor de aanleg met een bodemanalyse. Haal een doosje bij uw dealer of vraag het aan via de app of website. Na ontvangst van de analyseresultaten krijgt u een passend advies van DCM.

De Groene Sector Vakbeurs 2019

Het kennis- en netwerkmoment voor de groene branche

15, 16 en 17 januari 2019

Evenementenhal Hardenberg

INSPIRATIEPARK

Duurzame, inspirerende praktijkoplossingen zien, voelen en vooral ervaren!

Het Groene Inspiratiepark is opnieuw onderdeel van De Groene Sector Vakbeurs en zal in 2019 weer een gehele beursshal beslaan om bezoekers volledig te inspireren.

f @degroenesectionvakbeurs
t @GS_EH #GSHB2019

Save the date!

20^e editie

www.groenesection.nl

EASYFAIRS
Visit the future

Evenementen
HAL
HARDENBERG
GORINCHEM
VENRAY

TEAMWEAR

SPORT-, TRAININGS-, & INRICHTINGSMATERIALEN

ONLINE TRAINERSPLATFORM

Om clubs nog beter te laten presteren en meer rendement te laten behalen, heeft Preau Sports een loyaliteitsprogramma ontwikkeld: **Preau Membership**. Met dit Membership kunnen clubs profiteren van inkoopkorting, gratis gebruik van het trainersplatform, één contactpersoon voor alle sportmaterialen, gebruik van innovatieve trainingsmaterialen én een kickbackfee aan het einde van het jaar.

Clubondersteuning op Preau niveau

Preau Sports

Als totaalleverancier voor sportverenigingen levert Preau Sports al jaren kwalitatieve sport-, inrichtings- en trainingsmaterialen. Sinds kort heeft Preau Sports ook teamwear toegevoegd aan het leveringsprogramma door een samenwerking aan te gaan met INARIA, een sportkledingmerk dat in 1999 is opgericht in Toronto en dat staat voor unieke designs en ongeëvenaard maatwerk. Met dit zeer complete assortiment start Preau Sports

nu dus met een loyaliteitsprogramma, met als doel voor alle betrokken partijen een win-winsituatie te creëren.

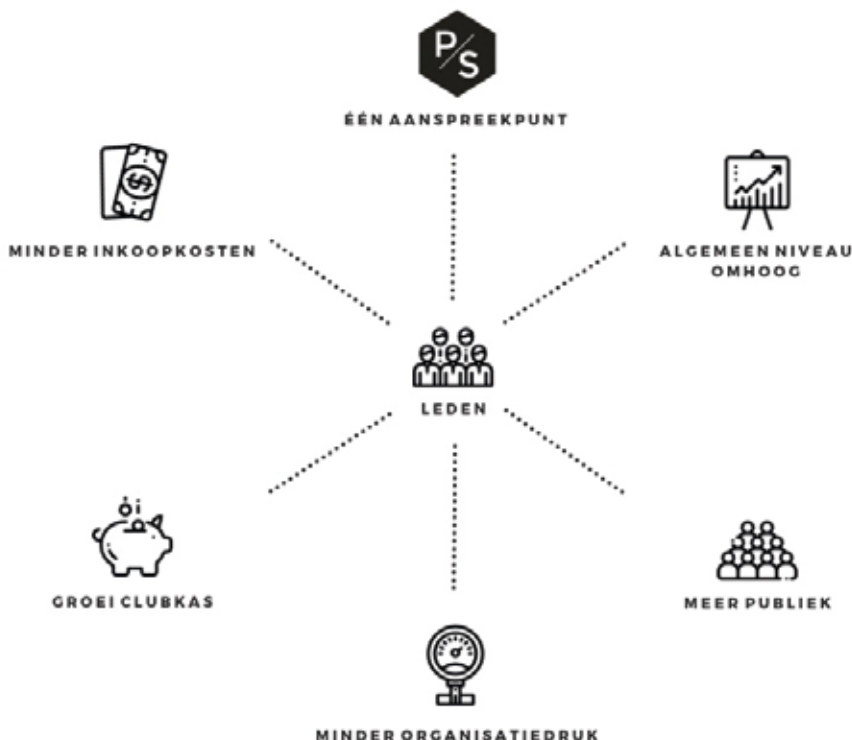
Oorsprong

Sportverenigingen worden vaak volledig op vrijwillige basis bestuurd, waarbij de bestuurstaken vaak naast een fulltime baan worden vervuld. Hierdoor verlopen zaken niet altijd even efficiënt. Door het gebruik van één leverancier wordt tijd bespaard,

vermindert de organisatiedruk voor de inkoop en worden de inkoopkosten verlaagd door schaalvoordelen (inkoopkortingen).

Het Preau Membership

Door alle producten en diensten van Preau Sports te combineren, ontstaat er een totaalaanbod dat verenigingen naar een hoger niveau kan tillen. Kwalitatieve materialen maken de vereniging *future-proof*. Het trainersplatform SoccerPLAY biedt clubs een gefundeerde structuur en leidt trainers en spelers op met een visie. En de teamwear van het merk INARIA zorgt voor een unieke uitstraling in en om het veld. Clubs die het Preau Membership hebben, kunnen daarnaast kosteloos gebruikmaken van innovatieve trainingsmiddelen, zoals SmartGoals. Op deze manier kunnen er op, rond en in het veld grote stappen vooruit worden gezet.

www.preausports.nl

Be social

Scan of ga naar:

www.fieldmanager.nl/article/28063/clubondersteuning-op-preau-niveau

Renovatie kunstgrasveld MHC Wijchen verloopt snel, betrouwbaar en betaalbaar

Lokale aannemer en internationale kunstgrasfabrikant lossen samen problemen op

MHC Wijchen moest zijn hockeyveld snel, maar op betaalbare wijze vervangen. Laurant Groep en Lano Sports sloegen de handen ineen. Behalve dat daarmee de problemen van MHC Wijchen definitief zijn opgelost, was het project ook één van de weinige veldrenovaties in de regio die volgens planning werden voltooid.

Auteur: Guy Oldenkotte

Met de opening van een nieuw clubhuis, de aanleg van een nieuw kunstgrasveld en de renovatie van een bestaand veld leek er in 2011 geen enkel vuiltje aan de lucht voor MHC Wijchen. Dankzij die toevoegingen zou de club voortaan in staat zijn om de ongeveer 800 leden voldoende hockeyplezier te bieden en kon een heuse hockeyschool ambitieuze hockeyers naar een hoger niveau tillen. Maar al snel kreeg MHC Wijchen te kampen met een hardnekkig algenprobleem. 'Het bleek dat er bij de

renovatie van het veld in 2011 diverse fouten zijn gemaakt, waardoor de afwatering niet goed was. Het water bleef staan, waardoor we last kregen van algen', vertelt penningmeester Corné Schipper. Het bleek dat de aannemer in 2011 een ruim 20 jaar oud drainagesysteem niet had verwijderd, maar een nieuw drainagesysteem naast het oude had geplaatst. Bovendien werden de werkzaamheden destijds drie weken stilgelegd nadat de lavalaag was aangebracht. Twee forse regenbuien waren

vervolgens voldoende om de vlakheid van die lavalaag aan te tasten.

Dat weerhield de aannemer er echter niet van om toch de kunstgrasmat te plaatsen. Toen die eenmaal gelegd was, zorgden die keuzes ervoor dat het semiwaterveld een extra voedingsbodem bood waarin algen konden gedijen, terwijl ook de onderbouw begon weg te glijden. 'Algen voelen zich sowieso goed thuis in het laagje zand onder

6 min. leestijd

ACHTERGROND

in de mat van een semiwaterveld, maar bij dit veld had zelfs regelmatig besproeien met middelen tegen algen niet het gewenste resultaat. Dat heeft ons enkele tienduizenden euro's gekost. In 2017 bleek dat vanwege de vele kuiltjes zelfs de inzet van vacuümachines en een zogenaamde shockbehandeling onvoldoende waren om het veld op wedstrijd- en trainingsdagen bespeelbaar te houden. Toen hebben we ons probleem bij de gemeente aangekaart. Nadat we ons probleem hadden toegelicht en duidelijk was geworden dat geen enkele behandeling het algenprobleem zou oplossen, werd in juli dit jaar besloten om de mat te vervangen.'

Lokale betrokkenheid

Omdat de beslissing pas laat genomen was, was het een lastig opgave om de aanleg nog voor de start van het nieuwe seizoen te voltooien. Verschillende partijen werden uitgenodigd, maar uiteindelijk koos de club voor de combinatie Laurant Groep en Lano Sports. 'Laurant Projectbegeleiding komt uit Wijchen. Zij zijn bekend met de lokale omstandigheden. Lano Sports bleek de enige kunstgrasleverancier te zijn die bereid was om met een lokale aannemer samen te werken', zo motiveert Schipper de keuze. Hoe belangrijk die keuze is, werd onlangs nogmaals bevestigd. In een geschil tussen de gemeente Wijchen en een adviseursbureau, oordeelde de rechtbank in Gelderland eind oktober dat de adviseurs bij de aanleg van een hybridevoetbalveld geen rekening hadden gehouden met de gebrekkige waterdoorlatendheid van de zware klei in de ondergrond. Schipper meent dat dit soort problemen kan worden voorkomen met de keuze voor een lokale aannemer.

Directeur Maarten Laurant van Laurant Groep is daarvan overtuigd, maar geeft nog een extra reden. 'De Laurant Groep doet zowel de projectbegeleiding als de daadwerkelijke realisatie. Een goede voorbereiding is voor ons dus essentieel om het werk goed uit te voeren.' Bij veel projecten lijkt het erop dat er vooral wordt gefocust op de realisatie. Het geschil tussen de gemeente Wijchen en Nawae lijkt die gedachte te staven. 'Lano Sports heeft er nadrukkelijk voor gekozen om onze kunstgrassystemen zelfstandig op de Sportvloerenlijst te zetten. Zo zijn we flexibel genoeg om met lokale partners samen te werken, juist omdat die meer betrokken zijn bij projecten voor lokale sportverenigingen', zo licht Maarten Balcaen van Lano Sports die keuze toe. Volgens Balcaen draagt die aanpak alleen maar bij aan de kwaliteit. 'Het Nederlandse kwaliteitszorgsysteem biedt voldoende waarborgen om de kwaliteit van een installatie te garanderen, zelfs wanneer er wordt gewerkt met een aannemer die maar enkele sportvelden per jaar aanlegt.'

Betaalbaar systeem

Door een lokale aannemer de werkzaamheden te laten uitvoeren, kan er ook aanzienlijk worden bespaard op de kosten. 'Dat voorkomt dat ik veel kilometers moet maken om toezicht te houden op de uitvoering van het project', stelt Balcaen, die werkt vanuit het Belgische Harelbeke nabij de Franse grens. Door de keuze voor Lano Sports kon MHC Wijchen niet alleen de stelpost 'transportkosten' laag houden, maar ook besparen op andere posten. 'Om voor eens en voor altijd van de problemen af te zijn, heeft MHC Wijchen ditmaal gekozen voor een waterkunstgrasveld. Algen maken veel minder kans op dit soort velden, omdat er

geen zandlaag is waarin ze zich kunnen nestelen. Bovendien drogen dergelijke velden regelmatig helemaal uit; dat overleven algen niet', zo merkt Maarten Laurant op.

'Daarnaast beoordeelt de Internationale Hockeybond (FIH) de gekozen mat als *reduced water*, wat inhoudt dat het veld veel minder water nodig heeft om goede spelcondities te bieden.' De FIH stelt dat een hockeyveld van maximaal 3 mm water afhankelijk mag zijn om een goede hockeyondergrond te bieden, maar de mat van Lano Sports heeft al voldoende aan slechts 1 mm, dankzij de hoge tuftdichtheid van de vezels. 'Dat scheelt al snel zo'n 12.000 liter per sproeibeurt.' Als u weet dat het kabinet overweegt om het btw-tarief voor drinkwater met ingang van 1 januari 2019 met 30 procent te verhogen (van 6 naar 9 procent), zou de verminderde waterbehoefte van de mat van Lano Sports straks wel eens het verschil kunnen betekenen.

Die keuze om het bestaande semiwaterveld te laten vervangen door een volledig waterveld, had echter wel consequenties voor de club. 'De gemeente Wijchen hanteert als stelregel dat de club altijd een derde van de kosten voor zijn rekening moet nemen, terwijl de gemeente de overige twee derde zal betalen. Maar voor hockey is een semiwaterveld het uitgangspunt. De meerkosten van onze keuze om voor een volledig waterveld te gaan, komen nu ook voor onze rekening', zegt Corné Schipper. Een deel van die extra kosten denkt MHC Wijchen te kunnen terugverdienen doordat er minder behandelingen tegen algen nodig zijn. 'Ons plan is om het veld vier keer per jaar te behandelen. Dat is 90 procent minder dan

Maarten Laurant

Maarten Balcaen

Corné Schipper

Kan de kerstman realisme over SBR in zijn sterrenstof stoppen?

Peter de Waard, columnist van De Volkskrant, stelde onlangs in zijn krant de vraag of we de Boeing 737 in Nederland gingen verbieden. Immers: er was een ongeluk gebeurd met het toestel, en de oorzaak was nog niet bekend. Hij legde de relatie met het personenvervoerskarretje Stint.

Daar was ook een ongeluk mee gebeurd en de oorzaak was nog niet bekend. De minister verbood wel de Stint, maar niet de Boeing. Voor mij was de column van De Waard het eerste signaal dat ook het 'maatschappijkritiese establishment', dat De Volkskrant in mijn beleving toch vertegenwoordigt, kennelijk met een realitycheck bezig is. En die *realitycheck* houdt voor SBR in: hoe realistisch is het dat je minstens 4800 keer infill opeet? Hallo, wakker worden!!

De wereld van het kunstgras kent inmiddels het klappen van de zweep: grootse verhalen over de (vermeende, vaak niet onderbouwde) nadelen van kunstgras en infill doen nu al twee jaar min of meer onafgebroken de ronde. In deze column gaat het over het realisme waarmee op die paniekverhalen wordt gereageerd. Het RIVM stelde eind 2016 klip en klaar dat er geen risico ontstaat bij het spelen op kunstgras met SBR-infill. Vervolgens doet zij in de zomer van 2018 tóch het voorstel aan ECHA om hele lage grenswaarden te hanteren voor PAK's in kunstgras. Dat lijkt al niet met elkaar te rijmen. Dan blijkt ook nog dat de scenario's waarop men zich baseert totaal onrealistisch zijn. *Worst case* berekeningen noemen de wetenschappers dat dan met een mooi woord. Het komt erop neer dat, wil je enig risico lopen op het ontwikkelen van kanker door te spelen op SBR-infill, je vanaf je vierde tot je vijftigste wekelijks meerdere dagen (in de berekeningen van het RIVM gaat in de leeftijd van 11 tot 35 jaar om 5 dagen per week en 10 maanden per jaar) SBR-infill moet opeten. Ik verzin dit niet. Dat is de *worst case* die is gehanteerd voor het toch wel serieuze voorstel om de drempels voor het gebruik van SBR huizenhoog op te werpen.

Ze noemen dat dan ook nog een '*realistisch belastingsscenario*'. Dit is dan weer níet berekend voor alle PAKs die kinderen binnenkrijgen met het nuttigen van een tosti, kroket of bal gehakt in de voetbalkantine. Terwijl diezelfde RIVM toch heeft laten zien dat deze PAK-belasting via voeding zo'n 20 tot 50 keer hoger is dan bij het spelen op SBR. Dus ik vraag me af welke worst case-berekening hierop is losgelaten en wanneer de regelgeving komt om de exposure via tosti's en kroketten te beperken. Gezien de ijver waarmee de Nederlandse overheid nu lagere drempelwaarden voor het PAK-gehalte in SBR bepleit, verwacht ik toch actie van de Staatssecretaris op het in potentie zéér explosieve tosti-dossier!

Je vraagt je kortom af wanneer de *reality check* ten aanzien van SBR komt. Wellicht dat de kerstman wat meer realisme over SBR in zijn sterrenstof kan stoppen.

Oude
banden,
nieuw
leven.

RecyBEM B.V.

BAND & MILIEU

Ook bij Oranje Rood staan ze in de rij om op de Lano-mat te mogen spelen.

voorheen; dat zal dus fors schelen in de kosten voor bestrijdingsmiddelen', zo verwacht hij. Ook denkt de club profijt te hebben van de keuze voor de combinatie Laurant Groep en Lano Sports. 'Vanwege de late beslissing was het onmogelijk om een e-layer te draaien binnen de gestelde tijd. Daarom wordt de mat op een Re-bounce-shockpad gelegd', merkt Maarten Balcaen op. Daarnaast wordt de sporttechnische laag van lava en rubber vervangen door 100 procent lava met korrelgrootte 0-16 mm. Zo worden toch alle benodigde waardes van het veld gegarandeerd, en tegen een lagere prijs.

Belgische betrouwbaarheid

Opmerkelijk is dat de kunstgrasmat van MHC Wijchen op nog een ander punt afwijkt van wat veel gemeenten beschouwen als de standaard. 'Voor deze mat is een gewone backing gebruikt in plaats van een zogenaamde versterkte backing. Doordat het veld in Wijchen met klemgoten is vastgezet, is een extra versterkte backing overbodig', stelt Maarten Balcaen. Hoewel hockeyvelden tegenwoordig standaard worden geklemd, denken veel bestekschrijvers dat een extra versterkte backing meerwaarde biedt. Door dit dwingend voor te schrijven, zadelen ze zichzelf of de club op met extra kosten voor iets dat weinig extra's biedt, zolang niet wordt gespeeld op het hoogste niveau. Dankzij die andere aanpak wist MHC Wijchen nog een paar duizend euro extra te besparen. Bovendien werd gekozen voor zowel een groen veld als groene uitlooptroken, waarmee ook meerkosten voor afwijkende kleuren werden weggestreept.

Voor MHC Wijchen zijn alle besparingen mooi meegenomen, maar wie dacht dat de vereniging concessies heeft gedaan aan de duurzaamheid van de speelkwaliteit van de mat, moet toch eens verder kijken. 'Ook Oranje Rood uit Eindhoven speelt op een mat van Lano', zegt Maarten Laurant. 'Bij Pinoké in Den Haag ligt deze mat ook', zegt Corné Schipper. 'Dit product wordt al sinds 2012 gebruikt en ligt bij tientallen hockeyverenigingen', merkt Maarten Balcaen op. 'Lano Sports heeft de filosofie: als iets goed werkt, is er geen noodzaak om elke twee jaar iets nieuws uit te brengen. Dat heeft geen enkele zin. Je kunt dan bijvoorbeeld na acht jaar niet zien hoe een product zich houdt.' Balcaen bestrijdt dat hij daarmee wil zeggen dat innovatie bij Lano Sports op een laag pitje staat. 'Absoluut niet. We onderzoeken continu onze bestaande matten en testen regelmatig nieuwe systemen, garens, infill, backings en andere componenten. Bovendien zijn we ook heel milieubewust bezig. Op het dak van onze fabriek hebben wij een van de grootste oppervlakken aan zonnepanelen van België, en we zijn ons heel bewust van de schaarste van water. Daarom hebben we ons verfproces voor kamerbreed tapijt zo aangepast dat we zo min mogelijk water gebruiken.' Dat de mat van Lano Sports door de FIH beoordeeld is als *reduced water*, is nog een indicatie dat de kunstgrasfabrikant uit België wel degelijk innovatief bezig is.

Tegen alle verwachtingen in is het Laurant Groep en Lano Sports samen gelukt om de veldrenovatie bij MHC Wijchen tijdig af te ronden. 'Dankzij een goede en strakke planning en flexibiliteit van alle betrokken is het ons gelukt om het veld met slechts één dag vertraging op te leveren. Dit

ondanks het feit dat wij in de zomer al te kampen hadden met aanvoerproblemen voor lava als gevolg van de lage waterstand', stelt Maarten Laurant. 'De veldrenovatie van MHC Wijchen was daarmee de enige van de zestien veldrenovaties in de wijde omgeving die op dat moment onder handen was.' Laurant roemt de betrokkenheid van de gemeente en Lano Sports. 'De ingenieurs van Laurant Groep hebben tijdens de bouwvakvakantie het bestek en de tekeningen definitief uitgewerkt, en bij Lano Sports kon men ondanks alle drukte toch een gaatje vinden om de mat voor MHC Wijchen te tuften.' Maarten Balcaen erkent dat dat lastig was, maar niet onmogelijk. 'Wij produceren in die tijd van het jaar 24 uur per dag om aan alle vraag te voldoen. Als alles goed draait, is het wel mogelijk om daar een extra project aan toe te voegen.'

MHC Wijchen hoopt na zes jaar eindelijk weer onbevangen hockey te kunnen spelen. Door te kiezen voor samenwerking tussen een gerenommeerde kunstgrasfabrikant en een lokale aannemer wist de club betrokkenheid naar zich toe te trekken. Met de keuze voor de mat van Lano Sports lijkt de club zich ook verzekerd te hebben van blijvende, maar betaalbare kwaliteit.

Be social

Scan of ga naar:

www.fieldmanager.nl/article/28003/renovatie-kunstgrasveld-mhc-wijchen-verloopt-snel-betrouwbaar-en-betaalbaar

‘Dankzij zo’n Greenbot kun je als groene sector gevarieerder werk aanbieden’

Bras Fijnaart lonkt met robotmaaier naar nieuw personeel

De Greenbot-robotmaaier die Bras Fijnaart dit jaar aanschafte, maait voorgeprogrammeerd feilloos een voetbalveld in een half uur tijd. Nu nog een primeur, maar directeur Goof Rijndorp denkt dat dit de nieuwe standaard wordt.

Auteur: Bart Mullink

Het is een dure aanschaf. Een greenbot-robotmaaier kost flink meer dan een traditionele maaier. Daartegenover staat een besparing op arbeidskosten. ‘Deze twee houden elkaar momenteel ongeveer in evenwicht, dus daarvoor doen we het niet’, legt de Brabantse groenondernemer Goof Rijndorp uit. De winst van deze machine zit volgens hem in een verhoogde arbeidsvreugde. Die moet eraan

bijdragen dat jongeren blijven kiezen voor een baan in het groenonderhoud. ‘Het wordt steeds moeilijker mensen te vinden die het leuk vinden om op een maaier te rijden. Steeds op en neer rijden op steeds dezelfde sportvelden blijkt op den duur in de ogen van velen te eentonig.’

Hij schetst hoe een van zijn medewerkers hem

inspireerde om naar alternatieven uit te kijken. ‘Altijd diezelfde rondjes draaien, hij was er zo langzamerhand klaar mee, kreeg ik te horen. Ik begreep hem wel. Het zal in de toekomst steeds moeilijker worden om aan voldoende personeel te komen. We hebben er als sector voor te zorgen dat we een aantrekkelijke keuze blijven.’

5 min. leestijd

ACHTERGROND

ne op pad. 'Nu gebeurt dat allemaal in één rit. Behalve het aantal mensen op het veld wordt dus ook het aantal transportbewegingen gehalveerd. Dat is nog een voordeel.'

Op een filmpje is te zien hoe de Greenbot op een voetbalveld feilloos zijn banen rijdt en keert als de beste chauffeur. Toch verkeert de machine wat Rijndorp betreft nog in een experimenteel stadium. 'Hij moet nog wat worden doorontwikkeld. Hij doet nog niet alles precies zoals wij het willen.' Rijndorp doelt hiermee niet zozeer op het maaien zelf – dat gaat gesmeerd –, maar vooral op zaken daaromheen. 'Zoals de transportroutes naar velden en het inklappen van de machine. Ik verwacht dat we nog flinke stappen vooruit kunnen maken. Misschien kunnen we er dan op den duur zelfs toch nog kostenvoordelen mee behalen.'

Veiligheid

Hoewel de Greenbot ogenschijnlijk als een blind paard over de velden stormt, is de kans dat hij ooit iets anders te grazen neemt dan gras zo goed als nihil. Waar een chauffeur nog kan vergeten om goed om zich heen te kijken, signaleert de robot-maaier elk obstakel. Als tweede veiligheidsvoorziening is er een aanrijbeveiliging, waardoor de machine op het laatste moment vrijwel in één klap stilstaat. Zelfs in het onwaarschijnlijke geval dat er iets misgaat met de radar, moet de veiligheid zo zijn gegarandeerd. 'Je hoeft niet bang te zijn dat hij over je heen rijdt; dat is onmogelijk', verklaart Rijndorp zelfverzekerd.

Om een sportveld goed te kunnen maaien, moet de Greenbot het veld eerst leren kennen. Hij dient daarvoor te worden geprogrammeerd. Dat gebeurt door de contouren waarbinnen de machine moet werken in het systeem in te voeren. Na dit zogenoemde inleren, plant de machine zijn route op het veld verder dynamisch. Het rijden van veld naar veld vergt een iets ander leerproces. Hiervoor moet de machine de route één keer handmatig bediend (met afstandsbediening) afleggen. Daarna is de af te leggen route voor alle volgende keren duidelijk.

Naast deze optie, de zogeheten dynamische routeplanning tijdens het maaien, is het desgewenst mogelijk de complete af te leggen route exact in te programmeren. Dat kan van pas komen voor kleinere maaivakken of, zoals de leverancier het formuleert, voor 'lastige' vormen: op plaatsen waar je met de contouren van het veld niet wegkomt.

Dat de machine alleen inzetbaar is op voorge-

'GROTE AFZETMARKT IN HET VERSCHIE'

Bras Fijnaart is het eerste bedrijf dat de innovatieve zelfrijdende maa tractor Greenbot van Dutch Power Company (DPC) gebruikt voor sportveldonderhoud, bevestigt de maker ervan. De machine is uitgerust met een Perkins-dieselmotor van ruim 100 pk en is daarmee krachtig genoeg om vlot te maaien over een breedte van 4,5 m. De twee DPC-divisies Precision Makers en Conver hebben de Greenbot gezamenlijk ontwikkeld. Precision Makers tekent voor de robottechniek; Conver neemt de verdere machinebouw voor zijn rekening. De Greenbot is een van de 150 autonoom werkende toepassingen die Precision Makers levert voor de groene sector in zijn geheel, schetst Joost Somers van Precision Makers B.V. Oftewel: de robotisering is de kinderschoenen ruimschoots ontgroeid. Opvallend aan de Greenbot is dat het een relatief grote autonoom werkende machine is, volledig ontworpen voor de beoogde manier van werken. Een cabine ontbreekt, zelfs een plaats waar die zich had kunnen bevinden. Eerdere versies, die bijvoorbeeld werden ontwikkeld voor de fruitteelt, waren gebaseerd op traditionele tractoren, zoals de omgebouwde Fendt-smalspoortrekkers die autonoom maaien en spuiten tussen de fruitbomen. De smalle versie van de Greenbot, met een spoorbreedte van 1,30 m, is een logische doorontwikkeling daarvan. 'Als je er toch niet meer zelf op gaat zitten, waarom zou je dan nog een cabine, stuurwiel, luchtgeveerde stoel, radio, airco en dergelijke nodig hebben? Dat kan allemaal weg.'

De aangeschafte Greenbot heeft de medewerker die 'klaar' was met zijn rondjes niet overbodig gemaakt. Diens werk ziet er nu anders uit, precies zoals bedoeld. Gevarieerder, onderstreept Rijndorp. De medewerker die de Greenbot naar een sportcomplex vervoert, laat de machine zelfstandig zijn maaiprogramma uitvoeren. In de tussentijd neemt hij met een kleine maaier de hoeken van het veld en het gebied bij de doelen onder handen. Als hij daarmee klaar is, maakt de Greenbot juist zo ongeveer zijn laatste baan en is het tijd voor een volgend veld. Qua benodigde tijd is er weinig verschil met de traditionele manier van werken. Dat kost per voetbalveld ook circa een half uur.

Toegang

De Greenbot gaat op een transportwagen naar een sportcomplex. Daar is het een kwestie van installeren op de toegang naar een veld dat door de machine wordt herkend. Vanaf dat punt vindt de machine zelf zijn weg. De bestelwagenchauffeur annex 'greenkeeper' gaat in de tussentijd op hetzelfde veld aan de slag met de genoemde kleinere maaier.

'Bij een bemande machine is voor de lastige hoeken en randen een extra medewerker nodig. Die gaat meestal met een eigen busje met zijn machi-

'In principe is het een kwestie van invoeren van de gps-coördinaten van een veld en je bent klaar'

Jos Scholman

Sterk in sport

Hoofdvesting:
Morsebaan 1, 3439 NA Nieuwegein

Postadres:
Postbus 1458, 3430 BL Nieuwegein

Tel.: 030-6044282
info@josscholman.nl

VOLG ONS OOK OP:

josscholman.nl

Krinkels b.v. is een landelijke organisatie met 10 vestigingen in Nederland. Zo'n 275 Krinkels medewerkers werken dag in dag uit, door heel Nederland, aan de (water)wegen, het groen, het spoor, de sportvelden, het straatbeeld en de riolering.

Meer informatie? www.krinkels.nl

Krinkels

Groen

Infra

Water

Sport

Beheer, onderhoud en realisatie van de openbare ruimte

Krinkels b.v. | Tel. 0165-201031 | www.krinkels.nl | info@krinkels.nl

TECHNISCHE GEGEVENS GREENBOT-ROBOTMAAIER:

- Lengte (excl. hefsysteem): 3,2 m
- Breedte: 1,30 m of 1,80 m (versie Bras Fijnaart)
- Hoogte: 1,58 meter
- Wielbasis: 3,2 meter
- Gewicht: 2750 kg
- Motor: Perkins/FTP, 3,4 l, 4 cilinder, 74,5 kW
- Hefinrichting: 2 stuks Zuidberg, 750 en 1500 kg
- Maaibreedte: afhankelijk van gekozen werktuig
- Aggregaat, aangesloten op aftakas, voor elektrische aandrijving maaier
- Vierwielaandrijving en sturing
- Snelheid 0-25 km/u

Ingeklapt voor transport komt de machine aan bij de sportvelden.

Joost Somers, Precision Makers B.V

programmeerde velden, ervaart Rijndorp als een beperking. Een keer een ander sportpark buiten het reguliere programma meepakken omdat dat zo uitkomt, zit er niet in, vertelt hij. In zulke situaties blijven vooralsnog traditionele maaiers met chauffeur noodzakelijk. Nieuwe velden toevoegen is wel mogelijk, maar daarvoor moeten eerst de contouren ervan en de rijroute ernaartoe worden ingeleerd. Dat hoeft weliswaar maar één keer, maar het kost wel tijd. Voor een gelegenheidsklus is dit dus geen praktische keuze.

Eenvoudiger

Rijndorp gaat ervan uit dat het programmeren in de toekomst eenvoudiger wordt. Zo zullen nieuwe grasvelden dan eenvoudiger in te voeren zijn. 'De Greenbot werkt met gps. Ik reken erop dat over een tijdje het programmeren niet meer op het veld hoeft te gebeuren, maar ook vanachter een bureau mogelijk zal zijn. In principe is het een kwestie van de gps-coördinaten van een veld invoeren en je bent klaar.'

Uiteindelijk zal er in zijn ogen geen grasveld meer denkbaar zijn dat niet geautomatiseerd kan worden bijgehouden. Sportvelden zijn relatief rechttoe rechtaan, maar ook voor grilliger vormgegeven grasvelden rekent hij op robottechniek. 'Bloemperken, borders, verspreid staande bomen: alle vereiste maaipatronen zullen in een programma in te voeren zijn.' Hij ziet voor zich dat maaibots standaard worden bij al het groenonderhoud. Een ontwikkeling, vindt hij, om naar uit te kijken.

Breder

De Greenbot van Bras Fijnaart hoeft niet tussen bomenrijen door te manoeuvreren. Dan gaat de voorkeur al snel uit naar de bredere versie; die is met 1,80 m een halve meter breder. Daardoor is onder andere ruimte beschikbaar voor bredere banden. Hiermee wordt de druk op de bodem over een groter oppervlak gespreid. Voor sportvelden is dat nu eenmaal belangrijker dan voor een boomgaard, bijvoorbeeld.

De vijf Greenbots die DPC inmiddels heeft verkocht, zijn naar bedrijven gegaan in de Benelux en Duitsland. De afnemers zijn onder meer actief in het bermonderhoud en het beheer van natuurterreinen. Somers kijkt hoopvol naar de toekomst. 'Er is nog geen serieuze concurrent die even ver is als wij met commerciële toepassingen. Nergens ter wereld.' Een grote afzetmarkt ligt wat hem betreft in het verschiet. 'Dit is echt techniek voor de toekomst.'

Goof Rijndorp, Bras Fijnaart

Be social

Scan of ga naar:

www.fieldmanager.nl/article/28005/bras-fijnaart-lonkt-met-robotmaaier-naar-nieuw-personeel

Gemeente Hengelo investeert in topsport met renovatie Fanny Blankers-Koen Stadion

Stadion is klaar voor de Fanny Blankers-Koen Games in 2019

Sinds 1981 worden in Hengelo in de provincie Overijssel elk jaar de Fanny Blankers-Koen Games gehouden. Deze internationale atletiekwedstrijd vindt plaats in het gelijknamige Fanny Blankers-Koen Stadion. De laatste jaren is de atletiekbaan verouderd, maar dankzij het college van de gemeente Hengelo is er afgelopen zomer geïnvesteerd in de baan. De renovatie werd gerealiseerd door Antea Sport, die ervoor zorgde dat het stadion in tiptop conditie is voor de FBK-Games in juni 2019.

Auteur: Linde Kruese

Mark Oude Bennink was als beleidsmedewerker Sport bij de gemeente Hengelo nauw betrokken bij de vernieuwing van de atletiekbaan. 'De gemeente verhuurt het Fanny Blankers-Koen Stadion aan de FBK-Games, dus ik heb veel contact met de organisatie van de games. Ik was ook opdrachtgever van Antea Sport voor de renovatie van de baan.' Dat de atletiekbaan aan vernieuwing toe was, blijkt onder andere uit klachten naar aanleiding van de tv-uitzendingen van de FBK-Games de afgelopen jaren. Oude Bennink: 'De belijning op de atletiekbaan was op tv niet meer goed zichtbaar. De organisatie van de FBK-Games heeft toen

aan de bel getrokken. Ook was er scheurvorming in de top laag van de baan en op veel plekken in het middenterrein was de top laag afgesleten. Daarnaast was er met name in baan één spoorvorming, waardoor er water bleef staan. Reden genoeg om te renoveren.'

Goedkeuring van IAAF

Jeroen Moes, projectleider bij Antea Sport, was verantwoordelijk voor de renovatie, die door een bouwteam is uitgevoerd. Hij vertelt hoe Antea Sport de opdracht heeft binnengehaald. 'Het was een heel mooi proces. De gemeente Hengelo

deed een uitvraag bij twee partijen, waarvan wij er één waren. Ze zochten een bedrijf dat kwalitatief en qua prijs-kwaliteitverhouding goed voor de dag komt. Wij hebben tijdens de offertefase een gesprek gehad met de gemeente om de mogelijkheden te bespreken.' Het risico voor de gemeente zat volgens Oude Bennink in de vereiste goedkeuring van de atletiekbaan door de IAAF (*International Association of Athletics Federations*) en de Atletiekunie. 'Bij Antea Sport hadden we een goed gevoel. Samen met de Atletiekunie en een onafhankelijke partij hebben we voor hen gekozen.'

Op topsportlocatie moet alles in orde zijn

Jeroen Moes vertelt wat er uiteindelijk is aangepakt. 'Bij zo'n renovatie is het belangrijk dat je vooraf alles goed in beeld hebt en er tijdens de uitvoering geen tegenvallers zijn. Daarom hebben we de accommodaties, samen met de Atletiekunie en KIWA ISA Sport, nogmaals uitgebreid geïnspiceerd aan de hand van de oorspronkelijke offerteaanvraag. Uiteindelijk kreeg de rondbaan een nieuwe deklaag en zijn de oneffenheden en scheuren uit de baan verwijderd. Aansluitend is er nieuwe belijning aangebracht. Daarnaast zijn de ringen voor het discuswerpen en kogelstoten vlak gesteld en is de maatvoering van de zandbakken en verspringbakken gecorrigeerd. Ook zijn er twee insteekbakken verwijderd uit de aanloop van het polsstokhoogspringen. Deze zaten in de weg voor topsporters die graag een lange aanloop willen nemen.'

'De nieuwe toplaag op de rondbaan bestaat uit een zogenaamd sandwich-systeem van Polytan, genaamd Rekortan. De Rekortan-toplaag heeft

een goede balans tussen demping (comfort) en snelheid. Deze kunststof-toplaag bestaat uit een zwarte rubberen basislaag van 1 cm dik, die zorgt voor demping. Boven op de basislaag wordt met een lijm-emulsie een laag rode EPDM-korrels aangebracht. Naast aanvullende demping zorgt deze EPDM-kunststoflaag voor de juiste grip. Op de toplaag is ten slotte een geheel nieuwe belijning aangebracht.'

Werken in een bouwteam

Zowel de opdrachtgever als de opdrachtnemer is tevreden over het verloop van het project. 'Communicatie en kennis waren de sleutelwoorden. Vanaf het moment dat wij de opdracht kregen, hebben we alle informatie goed gedeeld met elkaar', vertelt Moes. 'Er waren onderdelen die wel vervangen moesten worden, maar er waren ook aanbevelingen die niet per se noodzakelijk waren of eenvoudig op een andere wijze opgelost konden worden, buiten deze opdracht om. Mede met het oog op het budget is in overleg met de gemeente besloten welke onderdelen we wel en

niet zouden aanpakken.' Oude Bennink kon de open communicatie van Antea Sport waarderen. 'Er zijn voorbeelden in het land waarbij dergelijke projecten mislopen. Dat heeft Antea Sport voorkomen door regelmatig te overleggen. We zijn goed op de hoogte gehouden van de voortgang en de dilemma's waar ze soms mee zaten. Uiteindelijk is het gehele proces goed verlopen. Een bijkomend voordeel van Antea Sport is dat de jongens die de baan renoveerden continu op de werklocatie aanwezig waren. Daardoor kon de vaart erin worden gehouden en snel worden bijgestuurd waar nodig.'

Twee atletiekverenigingen sporten in het stadion: MPM uit Hengelo en LAAC uit Oldenzaal. Moes vertelt dat ook naar hen is geluisterd. 'Als uitvoerende organisatie weten wij voor 95 procent wat er allemaal nodig is voor een baan, maar we wilden ook de input van de amateurclubs meenemen. Ze hadden bijvoorbeeld suggesties over de belijning.' Volgens Oude Bennink zijn beide verenigingen erg tevreden over de nieuwe baan. 'Ze zeggen dat de baan zachter is geworden en ze vinden het er heel strak en fris uitzien.'

Be social

Scan of ga naar:

www.fieldmanager.nl/article/28056/gemeente-hengelo-investeert-in-topsport-met-renovatie-fanny-blankers-koen-stadion

Mark Oude Bennink

Jeroen Moes

Nadat het infillmateriaal is losgewoeld, kan het met een borstel weer opnieuw worden ingeveegd

Compacteren van infill-laag behoort tot verleden

GKB Renovator en GKB Infill Remover maken het verschil

Afgelopen zomer werd weer eens duidelijk wat de risico's zijn als een infill-laag niet los genoeg is. Zo'n 50 procent van de velden die acht jaar geleden zijn aangelegd, voldeed niet langer aan de sport- en speltechnische eisen van de KNVB-gebruiksnorm. Wie vreest dat een kunstgrasvoetbalveld hetzelfde lot beschoren is, zou eens aan de GKB Renovator of de GKB Infill Remover kunnen denken.

Auteur: Guy Oldenkotte

De resultaten van de eerst ronde keuringen op basis van de KNVB-gebruiksnorm zou in veel gemeenten reden tot zorg moeten zijn. Zo'n 50 procent van de velden die dit jaar moesten worden geïnspecteerd, bleek acht jaar na aanleg niet te voldoen aan de eisen die in de KNVB-gebruiksnorm zijn vastgelegd. Elders in deze editie leest u hoe Patrick Balemans van de KNVB uitlegt dat het grootste struikelblok een gebrek aan schokabsorptie en rotatiefriktie bleek te zijn. Die karakteristieken kunnen gestuurd worden door

de velden goed en regelmatig te onderhouden, waarbij het uitgangspunt een losse infill-laag moet zijn. Belangrijk is daarbij ook dat het gebruik en de gebruiksintensiteit van het veld conform de afspraken zijn. Als men zich houdt aan het noodzakelijke onderhoud en de afgesproken gebruiksintensiteit, zou de levensduur van een kunstgrasvoetbalveld tien tot twaalf jaar moeten zijn. Vrijwel alle velden die dit jaar werden getest, leunen op de elastische eigenschappen van een dikke laag SBR. Dit soort constructies vormt nog altijd

de overgrote meerderheid van de kunstgrasconstructies die de afgelopen jaren zijn aangelegd. Een dikke infill-laag zal echter sneller compacteren. GKB Machines speelt daarop in door de GKB Renovator aan te bieden, waarmee de levensduur van zo'n veld kan worden verlengd. 'Hij gaat dieper dan enige andere machine', zegt Sjaak Smit van de gemeente Noordwijk. Samen met zijn collega Cees Kraijenoord gaf hij GKB Machines destijds belangrijke tips en vertelde hij over zijn ervaringen, zodat ze de GKB Renovator verder konden uittekenen.

5 min. leestijd

ACHTERGROND

vegen.' De ideale werksnelheid voor de Renovator is 1-1,5 km/ uur. De snelheid bij het borstelen kan wat hoger liggen. 'Voor deze machine is een tractor met slechts 30 pk voldoende', stelt Rudolf Molenaar. Hij wijst erop dat de Renovator voor elk infillmateriaal kan worden ingezet. 'De machine is ook zeer geschikt om de levensduur van zandings-trooide hockeyvelden te rekken, door eens in de zoveel tijd ook het zand uit die mat te verwijderen en het daarna opnieuw aan te brengen.' Hij twijfelt er niet aan de machine ook van toegevoegde waarde zal zijn op velden die zijn ingestrooid met TPE, EPDM, kurk of een ander granulaat. 'Veel van die velden liggen echter nog niet lang genoeg om echt resultaat te merken.' Sjaak Smit merkt daarbij op dat het essentieel om ervoor te zorgen dat de infillhoogte overal hetzelfde is. 'Als dat zo is, hoeft je de werkhogte van de machine maar één keer goed in te stellen.'

Veilig voor de mat

Zowel Smit als Molenaar wijst erop dat de infill-laag dermate gecompacteerd kan zijn, dat het raadzaam is om twee werkgangen te maken voor een goede en complete verwijdering. Maar zelfs als besloten wordt om het granulaat in slechts één gang los te halen, hoeft men niet bang te zijn dat dit tot negatieve gevolgen voor de vezels zal leiden. 'Het type kunstgrasveld en de werkdiepte bepalen de snelheid van het werken. De kunststofborstels hebben stugge vezels, maar we hebben niet kunnen vaststellen dat de mat hierdoor beschadigd wordt', zegt Molenaar. Hij stelt dat de vezels vergelijkbaar zijn met de vezels die worden gebruikt voor de kunstgrasreiniger.

De GKB Renovator haalt het infillmateriaal los en laat het in lijnen op het veld liggen, waarna het met een borstel opnieuw in de mat kan worden geborsteld. Wie echter het granulaat volledig wil

'De gemeente Noordwijk had destijds een GKB Rotorbrush, die gebruikt werd om kanten te vegen. Omdat zij erg te spreken waren over het resultaat, hebben ze ons uitgedaagd om een machine te ontwerpen met een werkbreedte van 1,60 m, zodat ze het hele veld zouden kunnen aanpakken', zegt Rudolf Molenaar van GKB Machines. Volgens Molenaar zou een kunstgrasveld dat één à twee keer per jaar onderhanden wordt genomen, zeker tien jaar mee moeten gaan. 'Je haalt het granulaat helemaal los. Dat komt vervolgens boven op de mat te liggen.' Wanneer het granulaat over het hele veld helemaal is losgehaald, kan het met een borstel opnieuw in de mat worden gebracht.

Breed inzetbaar

De diepte waarop de GKB Renovator moet werken, kan met behulp van twee spindels eenvoudig worden ingesteld. 'Het is een kwestie van afstemmen op de hoogte van de infill-laag, waarna je er gelijk mee kunt werken', merkt Sjaak Smit op. De machine heeft vijf roterende borstels die elkaars werkbreedte overlappen, zodat werkelijk alle infill wordt aangepakt. Het renoveren van een kunstgrasvoetbalveld met de Renovator kost in totaal zo'n zeven uur. 'Het kost me een dagdeel om de infill-laag open te halen. Daarna ben ik per veld nog zo'n twee uur bezig om de infill er weer in te

De Renovator werkt op dezelfde manier als de Rotorbrush van GKB

De GKB Infill Remover helpt om al het infillmateriaal uit een kunstgrasmat te verwijderen.

nati nale Grasdag

Koning Willem II stadion Tilburg | 23 januari 2019

Sportveldbeheer onder de ‘motorkap’ speciale themadag over bodem en bodemleven

opening door dagvoorzitter Max Daniel en de directie van Willem II

interactief lezingenprogramma door specialisten uit onderwijs,
consultancy en bedrijfsleven

uniek veldbezoek onder leiding van het grassenteam van Sportbedrijf Tilburg

hilarische afsluiting door Surinaams ‘profvoetballer’

Nationale Grasdag is dé jaarlijkse studiedag voor sportveldprofessionals.
Zowel beheertechnisch als beleidsmatig word je bijgepraat over de laatste
ontwikkelingen in het vakgebied en krijg je handige tips en praktische adviezen.

schrijf vandaag nog in op www.nationalegrasdag.nl

De GKB Renovator maakt het infillmateriaal helemaal los

verwijderen, kan daarvoor de GKB Infill Remover gebruiken. 'Deze machine gebruikt een borstelroter om het materiaal op te nemen. Het losgewoelde granulaat wordt vervolgens via een transportband naar de zijkant afgevoerd. Daar kan het worden opgevangen in een bigbag, die is geplaatst op een voertuig dat parallel rijdt aan de combinatie met de Infill Remover.' Ook de Infill Remover is eenvoudig in te stellen. 'Voor GKB Machines staat de werknemer centraal. Vandaar onze slogan: *The worker is king*. Net als bij de Renovator hoeft men voor de Infill Remover slechts twee spindels in te stellen.' Het verwijderen van infill uit een kunstgrasvoetbalveld moet in ten minste twee gangen worden gedaan. In de eerste gang kan de hele laag rubbergranulaat worden verwijderd; het stabilisatiezand kan in de volgende gang worden meegenomen. 'Ook hier geldt dat de machine heel goed granulaat kan verwijderen, maar dat het resultaat afhangt van de gebruikte mat', stelt Molenaar. Als voorbeeld noemt hij matten die zijn gemaakt van monofilamenten. 'Het zand dat in de afzonderlijke bundeltjes met vezels zit, is wat lastiger om te verwijderen.'

Aanloop naar renovaties

Dit jaar zijn er ruim 100 kunstgrasvoetbalvelden gerenoveerd waarbij al het infillmateriaal (tijdelijk) werd verwijderd. De komende jaren zal dat aantal

alleen maar toenemen. De industrie verwacht nu al dat in 2019 zo'n 150 kunstgrasvoetbalvelden moeten worden gerenoveerd. TopGrass speelt daarop in en heeft begin 2017 zijn machinepark uitgebreid met de GKB Infill Remover. 'Het is een praktische machine waarmee het makkelijk werken is', zegt Twan Sanders van TopGrass. Met de machine kan hij de infill van een kunstgrasveld in één dag verwijderen. 'De snelheid waarmee wij kunnen werken, hangt af van de hoeveelheid infill en de kwaliteit van het onderhoud van de voorgaande jaren.' Net als bij de GKB Renovator is de ideale werksnelheid voor de Infill Remover vastgesteld op 1-1,5 km/uur.

De ideale omstandigheden om met de Renovator of Infill Remover te werken: een droge dag met relatief weinig wind. 'Dan heb je de minste problemen om de infill in de bigbags te krijgen', stelt Rudolf Molenaar van GKB Machines. 'Maar de Infill Remover is zo ontworpen dat een beetje wind niet echt veel problemen zal geven. Om de infill op te vangen, moet je aan de binnenzijde van het veld rijden. De kans dat de infill tijdens de werkzaamheden buiten het veld wordt geblazen, wat tot vervuiling kan leiden, is dus gering.' Gezien de regels omtrent het verwijderen van kunstgras is het belangrijk dat de mat zoveel mogelijk wordt leeggehaald, zodat er nau-

welijks rubber of zand in de mat achterblijft. Televisieprogramma Zembla toonde onlangs nog eens aan tot hoeveel problemen infillzand en rubber bij de afvalverwerkers kan leiden.

Infill blijft voor kunstgrasvoetbalvelden het grootste zorgenkindje. Als het onvoldoende los wordt gehouden, wordt de club opgezaagd met een kunstgrasveld dat onaantrekkelijk of zelfs gevaarlijk is voor de spelers. Blijft er teveel granulaat achter wanneer het wordt verwijderd, dan kan dat leiden tot juridische problemen voor de afvoerder of afvalverwerker. Gezien de resultaten van de eerste KNVB-gebruiksnormtesten, is het begrijpelijk dat vooral gemeenten die jaren geleden kozen voor kunstgras-voetbalsystemen met een dikke laag SBR, infill nu als een probleemkindje zien. Met de Renovator en Infill Remover biedt GKB Machines dergelijke velden nu zijn eigen troetelbeer om in optimale conditie te blijven.

Be social

Scan of ga naar:

www.fieldmanager.nl/article/28045/compacteren-van-infill-laag-behoort-tot-verleden

Meer keuze in TPE's

Domo Sports Grass wrikt markt open met Domo Durasoft

Vaak wordt gedacht dat slechts één fabrikant het patent op TPE-infill voor kunstgrasvoetbalvelden bezit, maar in werkelijkheid zijn dat er veel meer. Bij Domo Sports Grass kunnen klanten voor Durasoft TPE-infill kiezen. Zo kan het bedrijf de kwaliteit van zijn eigen kunstgrassysteem waarborgen.

Auteur: Guy Oldenkotte

Sinds de jaren 2000 krijgen kopers van een kunstgrasvoetbalveld ook een optie met thermoplastische elastomeren (TPE) voorgezet. TPE-infill heeft als voordeel dat het speciaal voor de toepassing wordt geproduceerd, zodat de fabrikant precies kan vertellen welke grondstoffen in het granulaat zitten. Daardoor kan deze een fabriekseigen garantie verstrekken en kunnen sportveldenbouwers garanderen dat een kunstgrasveld met TPE voldoet aan de regels uit het Bouwstoffenbesluit.

Net als veel andere onderdelen van kunstgras werd ook TPE-infill in ons land door een enkel bedrijf in de markt gezet. Onder meer met de kennis van dit bedrijf konden veel adviseurs en bestekschrijvers

de afgelopen jaren kunstgrasvoetbalvelden met TPE-granulaat onder de aandacht brengen. Bas Reinds van Domo Sports Grass. 'Het gevolg was dat bepaalde soorten TPE door gemeenten dwingend werden voorgeschreven, al dan niet bewust. Alternatieven en andere leveranciers kregen daardoor geen kans om op bepaalde aanbestedingen in te schrijven. Het is goed voor de markt dat er nu goede toepasbare alternatieven zijn'

Domo Durasoft

Domo Sport Grass biedt kopers van een Domo kunstgrasmat de optie om voor haar eigen TPE infill te kiezen. Door zowel de mat als het infill-

materiaal te leveren kan Domo Sports Grass exact voorspellen hoe de interactie is. 'Domo Durasoft valt onder familie van TPE-O (Olefine thermoplastische elastomeren). Domo Durasoft voldoet aan o.a. Reach regulation, NEN-EN 71-3 (Safety of Toys) en FIFA Quality Concept versie 2015.

Domo Durasoft is een TPE Solid en heeft een hoekigere vorm. Dankzij die hoekige vorm blijft het infill veel beter op z'n plek. Splash en migratie van het infillmateriaal is dus minimaal. Het granulaat is verkrijgbaar in de kleuren groen en bruin.

Volgens Bas Reinds wordt het infillmateriaal al een aantal jaren met succes toegepast in landen zoals Spanje, Scandinavië, Portugal en Italië.

4 min. leestijd

AFTER ZEMBLA

Bas Reinds

TPE-infill wordt speciaal voor de toepassing geproduceerd

Meer waar voor minder geld

Volgens Bas Reinds heeft Durasoft een lagere dichtheid dan andere TPE's. Reinds: 'Dat kunnen wij ook aantonen met lab rapporten. Ons materiaal is elastischer, waardoor het comfortabeler loopt en speelt. Wij brengen daarom ook een iets dikkere laag aan dan men gewend is op velden die met traditioneel TPE zijn afgewerkt.' Dergelijke velden hebben doorgaans een laagdikte van 10 mm.

Meer ruimte voor aanbieders

Afgelopen jaar zijn in ons land zo'n 250 kunstgrasvoetbalvelden aangelegd. Ruim een kwart van die velden is ingestrooid met TPE. 'In elf van die velden zit Domo Durasoft', stelt Reinds vol trots. Twee van die velden ligt bij voetbalclub DVC in Appingedam. 'Wij wilden geen rubberkorrels in ons nieuwe veld in verband met de discussies over veiligheid en milieu. Het aanbod van Domo Sports Grass om de kunstgrasmat eventueel met Domo Durasoft in te strooien, leek ons een goede optie', stelt Geert Bijleveld namens het bestuur van de club. De club liet zich begeleiden door Sweco bij de keuze voor en de realisatie van een nieuw kunstgrasveld. Geert Bijleveld: 'Sweco kreeg opdracht om te zorgen voor een kwalitatief goed veld, na te denken over alle voorwaarden en te zorgen voor een scherp aanbod waaruit wij konden kiezen.' Het risico van een hogere aanschafprijs voor een veld dat niet was ingestrooid met SBR, namen de club en de gemeente voor lief. 'De gemeenteraad vindt dat veiligheid voorop moet staan en heeft extra geld beschikbaar gesteld om dat te realiseren', zo stelt Bijleveld.

re-bounce[®] shockpads voor de beste sportprestaties, comfort en veiligheid

re-bounce[®] shockpads zijn speciaal ontwikkeld voor verschillende soorten sportvelden. Ze zijn eenvoudig te installeren en hebben een levensduur van meerdere kunstgrasmatten. Onze shockpads zorgen voor een uniforme sportbeleving over het volledige veld, efficiënte warmtegeleiding in geval van veldverwarming, koeling in warme klimaten en optimale waterdoorlaatbaarheid.

Een perfecte combinatie van prestatie en duurzaamheid.

OUTDOOR - Indoor - Equipment

De gemeente Appingedam stelde als eis dat het nieuwe kunstgrasveld geen SBR infill zou krijgen.

Ondanks die dikkere laag is Durasoft nog altijd goedkoper dan traditioneel TPE-granulaat

Volgens Reinds kiest Domo Sports Grass ervoor om velden met een iets dikkere laag in te vullen. Ondanks die dikkere laag is Durasoft nog altijd goedkoper dan traditioneel TPE-granulaat dat wordt aangeboden aan gemeenten.' Geert Bijleveld verwacht niet dat die dikkere laag veel aanpassingen van de club of gemeente zal vragen om het veld in optimale conditie te houden. 'Het veld zal wekelijks geborsteld worden en ten minste één keer per jaar een grote onderhoudsbeurt krijgen.' Vooralsnog zal het onderhoud worden gedaan door gespecialiseerde bedrijven, maar Bijleveld sluit niet uit dat de club het werk in de toekomst zelf op zich zal nemen. Uiteindelijk is het de bedoeling dat DVC Appingedam ten minste tien tot twaalf jaar profijt zal hebben van het veld. 'Durasoft TPE gaat zelfs

aanzienlijk langer mee. Het kan ook gebruikt worden in de nieuwe mat die wordt uitgerold wanneer de eerste kunstgrasmat na die periode is afgeschreven', stelt Reinds.

Dat TPE een goede oplossing is voor het invullen van kunstgrasvelden, staat buiten kijf. Maar wie zeker wil weten dat hij de beste optie gekozen heeft, moet ook verder kijken dan de bekende bronnen.

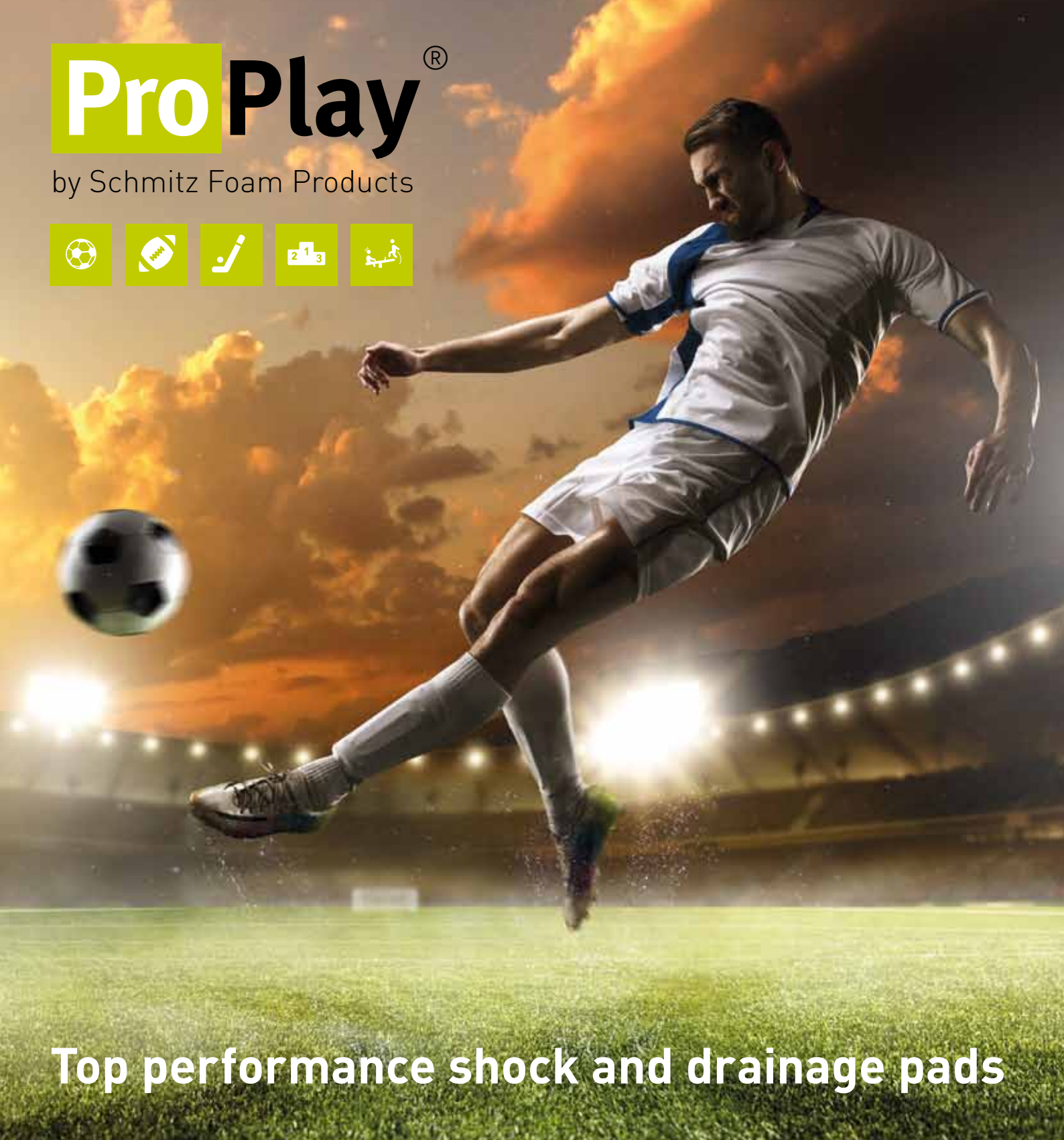
Be social

Scan of ga naar:

www.fieldmanager.nl/article/28057/meer-keuze-in-tpes

ProPlay[®]

by Schmitz Foam Products

Top performance shock and drainage pads

Schmitz Foam Products B.V. is de toonaangevende internationale leverancier van schockdempende en drainage producten voor kwalitatieve kunstgrassystemen in sportvelden en valbescherming.

- **Bespeelbaar in alle weersomstandigheden**
- **Excellente verticale en horizontale drainage capaciteit**
- **25 jaar garantie**
- **Lage kosten voor de eigenaar**

**Vraag uw ProPlay[®]
sample aan via
www.schmitzfoam.nl**

find us on

Sportsfill Eco⁺: groen licht voor SBR bestekken

Duurzaam rubber infill

- Perfecte sporttechnische eigenschappen
- Voldoet aan de nieuwe norm voor rubber granulaat
- Voorzien van milieukeur
- 100% gerecycled
- 100% terugname garantie
- Verkrijgbaar in zwart, groen en bruin

**Today black, tomorrow
green solutions.**

De RIVM, ECHA* en de FIFA hebben het bevestigd: sporten op kunstgrasvelden is veilig. Om te voldoen aan de maatschappelijke vraag, is er een strengere norm gesteld voor rubber granulaat. Hier moeten alle bestekken aan voldoen. Dat kan met Sportsfill Eco⁺, dé SBR rubber infill. Het perfecte een-tweetje tussen sportieve prestaties en veiligheid & duurzaamheid. De certificaten van ISA sport, LABOSPORT en Milieukeur zijn het bewijs. Aan het eind van de levensduur van uw kunstgrasveld nemen wij Sportsfill Eco⁺ bovendien zonder kosten terug en maken er andere duurzame rubberproducten van. Sportsfill Eco⁺, de duurzame en veilig basis voor sportieve topprestaties. Nu én in de toekomst!

* ECHA: European Chemical Agency

Wie A zegt, moet ook B zeggen

Traas en Ovaa Sport biedt circulaire oplossingen

Sinds Zembla kunstgras voor voetbal volop in de belangstelling heeft gezet, hebben veel sportveldenbouwers hun focus verlegd naar het aanbieden van alternatieven voor SBR. Bij Traas en Ovaa Sport denken ze echter liever in oplossingen die blijvend zijn.

Auteur: Guy Oldenkotte

Het is alweer ruim twee jaar geleden dat televisieprogramma Zembla voor het eerst aandacht schonk aan kunstgrasvoetbalsystemen. De eerste uitzending draaide om de vraag of SBR-granulaat nu wel of niet kankerverwekkend is. Eén van de weinige sportveldenbouwers die destijds bereid was om aan die uitzending mee te werken, was

Joost Schuijs van Traas en Ovaa. Sommige kijkers zagen daarin een publiciteitsstunt, maar de afkeer van het gebruik van SBR zit bij Traas en Ovaa wel degelijk diep, zo zegt ook mededirecteur Jacques Walhout. 'We weten allemaal dat we niet bewust de grond mogen vervuilen. Daar komt bij dat de overheid graag wil dat iedereen sport omdat dat

gezond is. Dan snap ik niet waarom we nog altijd met SBR-granulaat werken als bekend is dat het vervuult en ongezonde aspecten heeft. De branchevereniging voor de bandenindustrie, VACO, roept dat de vervuiling juist in de constructie blijft zitten, maar dat maakt het verhaal voor mij nog triester', zo stelt hij. Dat neemt niet weg dat de

5 min. leestijd

AFTER ZEMBLA

Alweer twee jaar geleden schonk televisieprogramma Zembla voor het eerst aandacht aan kunstgras- voetbalsystemen

is dat onterecht. 'Het eerste veld dat wij met deze infill hebben aangelegd, was in 2009 in Cadzand-Bad. Dat veld is afgelopen zomer probleemloos door de toets voor de KNVB-Gebruiksnorm gekomen.' Walhout wijst erop dat er bij die toets dezelfde waardes werden gemeten als toen het veld bij oplevering werd getest. 'Die waardes nemen nauwelijks af. Ik durf daarom best te garanderen dat een veld met Geofill tien tot twaalf jaar lang goede sporttechnische eigenschappen houdt.' Een voorwaarde voor Walhout is wel dat de kunstgrasfabrikanten eindelijk hun zogenaamde 'Viagra-vezel' introduceren. 'Het probleem zit hem in vezels die na verloop van tijd plat blijven liggen. Dat moet veranderen. Om ervoor te zorgen dat een kunstgrasveld lang meegaat, is het belangrijk dat de vezels altijd weer overeind gaan staan.' Of het nu met of zonder vezels is die vanzelf weer in de houding springen, het blijft belangrijk dat de infill los blijft. 'In 2008 hebben we al samen met Arjan Knottnerus en Adrie Markusse de *air rake* ontwikkeld. Deze kruising tussen een wiedeg en een borstel egaliseert en decompacteert de infill. Als men die wekelijks inzet, zal de infill niet compacteren.' Het bedienen en juist inzetten van de machine zou weinig kennis en kunde vergen. 'Als ze hun kunstgrasveld in goede conditie willen houden, zullen ze dit wel moeten doen. Ik hoor nog regelmatig van sportveldbeheerders dat ze een veld volgens de voorschriften onderhouden, terwijl we kunnen zien dat ze vanachter hun bureau de verschillende kruisjes in het onderhoudslogboek hebben gezet.'

Stabiele ondervoet

In tegenstelling tot veel andere infills migreert Geofill nauwelijks tot niet. 'De kokosvezels

houden alles bij elkaar en voorkomen de zogenaamde *splash*, waarbij het granulaat opspringt en migreert.' Walhout schat dat voor een veld met Geofill jaarlijks zes tot acht bigbags met nieuw granulaat nodig zijn om de infill op peil te houden. 'Het materiaal degradeert zo'n 5 procent per jaar', zo stelt hij. Een van de grootste voordelen die de combinatie van kurkkorrels en kokoslierten biedt, is dat het knikkerbakeffect op kunstgrasvoetbavelden wordt voorkomen. 'Geofill wordt geroemd om de stabiele ondervoet die het de spelers biedt.' Voetballers hebben daarom minder last van hun gewrichten na het spelen op een veld dat is ingestrooid met Geofill. 'Daarnaast wordt een veld met Geofill op zonnige dagen veel minder warm dan een veld dat is ingestrooid met zwart SBR. Het verschil kan zomaar tot 30 graden oplopen. Spelen op een Geofill-veld zal dus altijd een stuk aangenaam zijn.' Omdat Geofill een 100 procent natuurlijk

overheid ook weleens naar zichzelf mag kijken, voegt hij daaraan toe. 'Alle alternatieven voor SBR zijn duurder, maar onze overheid geeft alleen maar om de portemonnee. Er blijft dus niets anders over dan toch voor een veld met SBR te kiezen.' Voor Traas en Ova was de uitzending van Zembla destijds het laatste zetje om definitief geen velden met SBR-granulaat meer aan te leggen. Kort na de uitzending maakte het bedrijf bekend voortaan alleen nog maar kunstgrasvelden met alternatieve infill te zullen aanbieden.

100 procent natuurlijke infill

Dat was echter maar een kleine stap. 'Wij bieden al jaren een kunstgrassysteem aan dat is ingestrooid met Geofill', benadrukt Walhout. Het infillmateriaal bestaat voor 90 procent uit kokosvezels en voor 10 procent uit kurkgranulaat. 'Het is dus 100 procent natuurlijk materiaal.' Kunstgrasvoetbalsystemen met natuurlijke infill worden door de markt nog altijd met argusogen bekeken. Volgens Walhout

Jacques Walhout

ProGame ShockPads – Excellence in the Game

ProGame ShockPads, developed by Trocellen, maximize the performance of artificial turf systems, meeting the requirements of international sports federations.

Our brand combines the professionalism of the artificial turf industry with the fascination for sports.

Our products combine probably the easiest installation with excellent product performance for safe, comfortable and long lasting artificial turf systems.

ShockPad XC-Cut

ShockPad XC-Cut Plus

Trocellen Group

Mülheimer Straße 26

D-53840 Troisdorf

progame@trocellen.com

www.progame-shockpads.com

LinkedIn

Connect with us

infillmateriaal is, absorbeert het warmte, terwijl SBR-materiaal hitte juist reflecteert. Bovendien profiteert Geofill van de eigenschap dat kokos een klein beetje vocht opneemt. Dat is echter geen rechtvaardiging voor de vrees dat Geofill algen en mos in de hand werkt. 'Ik heb dat nog nooit gezien op velden die door ons zijn aangelegd en ingestrooid met Geofill', merkt Walhout op. Van kurk is bekend dat het amorf is, waardoor het geen natuurlijke organismen aan zich bindt. Kokos lijkt een ander afweermecanisme tegen algen en mos te hebben. In vochtige condities geeft het een beetje zout af, iets wat algen en mos verre van aangenaam vinden.

Geheel recyclebaar

Eén van de grote voordelen van Geofill is dat het na afloop van zijn rol in een kunstgrasveld eenvoudig in andere toepassingen kan worden verwerkt. 'Samen met substraatleverancier Bas van Buuren werken we momenteel aan een oplossing waarbij het oude Geofill door hen wordt omgezet naar een voedingsstof die wederom van nut kan zijn voor de gemeente.' Volgens Joeri Faas van Bas van Buuren biedt de combinatie kokos en kurk verschillende mogelijkheden. 'Het helpt om lucht en vocht in de grond te brengen, waardoor het een goede bodemverbeteraar kan zijn.' In het concept zou Traas en Ovaa het afgeschreven Geofill schoon bij Bas van Buuren aanleveren, waarna zij het materiaal aanvullen met andere stoffen en het dusdanig bewerken dat het een bodemverbeteraar wordt die de gemeente elders kan inzetten.

Behalve aan de infill werkt Traas en Ovaa ook aan een oplossing voor het recyclen van de mat. Met subsidie van Stimulus, een instantie die diverse subsidieprogramma's beheert en bedrijven in Zeeland faciliteert bij het aanvragen van subsidie, bouwen ze momenteel hun eigen shredder die de kunstgrasmat in korrels omzet. 'Ons doel is om van die korrels uiteindelijk een nieuw instrooigranulaat te maken, zodat de gemeente verschillende opties heeft om het oude kunstgrasveld toch op een nuttige manier opnieuw in te zetten', stelt Walhout. Om dat te bereiken, zal men eerst de techniek moeten verbeteren om de kwaliteit van het granulaat te manipuleren. Tot die tijd vindt het granulaat van oude kunstgrasmatten gretig aftrek in de auto-industrie.

Te vies voor woorden

Door de aanpak van Traas en Ovaa kan de Limontamat met Geofill dus volledig circulair worden verwerkt. Als bijdrage aan een oplossing voor de huidige problematiek is Traas en Ovaa zelfs bereid mee te helpen om oude SBR-velden te verwerken. 'Toen de kreet "circulair" populair werd, hebben wij een wasmachine gebouwd om kunstgrasmatten en infillmaterialen te reinigen.' Het water uit die wasmachine was waar Joost Schuijs aan refereerde in de allereerste Zembla-uitzending, toen hij zijn afschuw uitsprak over het vuil dat uit SBR-granulaat komt. 'Inmiddels hebben we een oplossing uitgewerkt waarbij SBR-granulaat op een nuttige manier wordt hergebruikt in asfalt voor wegen.' Hoewel rubber en bitumen van origine niet

aan elkaar hechten, is het Traas en Ovaa gelukt een procedé uit te werken waarbij dit toch mogelijk is. Inmiddels liggen er al ruim anderhalf jaar twee proefvakken waarin SBR is verwerkt volgens de receptuur van Traas en Ovaa. 'Het wegdek blijft intact; dat betekent dat we op het goede spoor zitten.'

Walhout wijst erop dat Traas en Ovaa geen afvalverwerker is. 'Maar we denken graag mee over het oplossen van problemen rondom afgeschreven kunstgrasvelden. Als het aan ons ligt, nemen wij in de toekomst de oude kunstgrasvelden in bij projecten waar wij het veld mogen vervangen, en zorgen wij ervoor dat de verschillende componenten op een goede manier worden verwerkt, waarna ze opnieuw van toegevoegde waarde voor de gemeente kunnen zijn. Daarnaast streven wij ernaar dat ze een nuttig nieuw leven krijgen als grondstof voor andere toepassingen.'

Lage waterstand brengt sportveldenbouwers water tot aan de lippen

Aanvoerproblemen: een probleem van iedereen

Sneeuw en kunstgrasvelden gaan niet echt samen. Maar hebt u plannen om komend jaar een kunstgrasveld te laten aanleggen, dan kunt u maar beter hopen op een lange strenge winter.

Auteur: Guy Oldenkotte

5 min. leestijd

AFTER ZEMBLA

laag stond. Daardoor moesten de bouwers extra onderhandelen met de opdrachtgevers over de vraag wie er opdraait voor de extra kosten. 'Het is een gevoelig onderwerp', erkent ook Rutger Schuijffel van CSC Sport. 'De enige sector die garen spint bij de lage waterstand is de scheepsvaart.' Doorgaans kan er in één scheepslading voldoende zand, lava of Granulight bij de locatie van een sportveld in aanbouw gebracht worden. Door de lage waterstand was het echter voor veel schepen niet mogelijk om dat tonnage in één schip te krijgen. 'Opeens hadden we vier schepen nodig om alles aangevoerd te krijgen voor een project', merkt Bos op. 'Onze conculega's hadden te maken met hetzelfde probleem, terwijl veel schippers uitgerekend in die periode met vakantie gingen. Er was dus een enorme vraag naar extra schepen, terwijl het aanbod minder was dan normaal.' Voor veel essentiële grondstoffen voor kunstgrasportvelden moest daarom plots anderhalf keer zoveel worden afgerekend.

Gezamenlijk probleem

Volgens Steve Wolfert van H&B Grondstoffen, een grote leverancier van lava voor verschillende aannemers, steeft zijn bedrijf een levertijd van maximaal twee weken na. 'Maar dat hangt ervan af of er genoeg op voorraad is, of er een schip is die dat kan transporteren, of dat schip geladen kan worden en of er voldoende water in de rivieren is om de hele lading in één keer te vervoeren.' Alsof dat nog niet genoeg knelpunten zijn, wijst Wolfert erop dat aannemers ook strakke planningen hanteren, waardoor de schepen een beperkte tijd hebben om af te meren. 'Vanwege de strakke planning zijn de sportveldenbouwers erg precies met de dag waarop wij kunnen afleveren.' De bouwers houden dus weinig ruimte in hun planning om flexibel in te spelen op de omstandigheden. Dergelijke luxeposten waren de eerst slachtoffers in de prijzenslag bij de aanleg van kunstgrasvelden.

Vanwege die drukke planning en de weersgevoeligheid van het project kunnen aannemers zich ook weinig vertraging veroorloven bij de aanleg van een kunstgrasveld. 'Bij ons begonnen de problemen half juli te spelen, waardoor we op een aantal projecten enkele weken vertraging opliepen', zo herinnert Bos zich. Nu bij veel gemeenten de laatste hand wordt gelegd aan de budgetten voor de aanleg van kunstgrasvelden voor komende zomer, benadrukt zowel Bos als Schuijffel de noodzaak om extra financiën voor dit soort problemen in te calculeren. 'Het UAV 2012 schrijft voor dat een toeslag die niet door de opdrachtnemer was voorzien op het moment van inschrijving, verrekend kan wor-

den. Maar er zijn van die slimmeriken die in hun aanbesteding opnemen dat een laagwatertoeslag niet is toegestaan', zo klaagt Rutger Schuijffel zich. 'Historisch gaat het om een heel korte periode waarin de prijs één à twee euro per ton omhooggaat. Dat kunnen de sportveldenbouwers nog wel opvangen. Maar dit jaar was het veel erger en ging het om bedragen van rond de tienduizend euro op een project.' Begin december was die laagwatertoeslag zelfs opgelopen tot tien euro. 'Een record', zegt Steve Wolfert.

Net als Schuijffel zet ook Gosewin Bos vraagtekens bij de houding van gemeenten die menen dat die extra kosten volledig voor rekening van de aannemer zijn. 'Wij hebben op tijd materiaal besteld', zo verweert Bos zich. 'Normaal heb je één of twee weken een lage waterstand. Daar kunnen we omheen plannen. Dit jaar was echter heel extreem.'

Toch kijken de meeste
veldenbouwers
met gemengde gevoelens
terug op die periode

Nauwelijks een alternatief

Volgens Schuijffel en Bos is er geen alternatief voor aanvoer over het water om lava, zand of Granulight op locatie te krijgen. Dat veel van het materiaal uit Duitsland moet komen, maakt het probleem complexer. 'Afgelopen zomer hebben we even Granulight per trein uit Duitsland laten komen, maar uiteindelijk blijft vervoer over water de goedkoopste oplossing. Het volume dat in Nederland wordt verbruikt, is onmogelijk per as te vervoeren', zegt ook Sherwin Heide van K3Delta, één van de grootste grondstoffenleveranciers van Nederland. Ook Steve Wolfert van H&B Grondstoffen ziet weinig opties om eventuele toekomstige problemen te omzeilen. 'Transport van lava kan ook per vrachtwagen, maar dat hangt sterk af van de plaats in Nederland waar we moeten leveren. Veel sportveldenbouwers willen hun lava op dezelfde

Afgelopen zomer is er een recordaantal kunstgrasvelden aangelegd. Voor voetbal alleen al liep de teller op tot zo'n 250 kunstgrasvelden die gerenoveerd werden of nieuw werden aangelegd. Een gunstige ontwikkeling voor de sportveldenbouwers, zou men zo zeggen. Toch kijken de meeste veldenbouwers met gemengde gevoelens terug op die periode. 'Mede dankzij het mooie weer is het ons dit jaar gelukt om vrijwel alle projecten tijdig af te werken. Tegelijkertijd was dat warme, droge weer ook de reden dat wij veel problemen hebben gehad met de aanvoer van lava en zand, waardoor we op veel projecten alle zeilen moesten bijzetten', stelt Gosewin Bos van Antea Sport. Bos doelt daarmee op vertragingen als gevolg van de lage waterstand in de grote rivieren. De grote vraag naar water in een periode waarin de grote rivieren niet of nauwelijks werden aangevuld, had tot gevolg dat het peil op veel plaatsen historisch

ADVIESBURO R.I.E.T.

RUIMTELIJKE INRICHTING EN TECHNIEK

**ADVISEURS VOOR UW
BUITENSPORTACCOMMODATIE**

**ADVIES
PLANNEN
TECHNIEK**

WWW.ADVIESBURORIET.NL

FOTO PAULIEN VARKEVISSER

ahvrij
Groen, Grond en Infra

“Een integrale aanpak van beheer en onderhoud draagt bij aan een goede kwaliteit van uw sportvelden.”

SPORTVELD-IN-1-PAKKET

Met ons sportveld-in-1-pakket bent u vrij van zorgen. Wij voeren het onderhoud en beheer aan uw sportveld uit, verzorgen de communicatie en leveren service aan alle betrokken partijen.

De basis van ons sportveld-in-1-pakket

- Integrale aanpak
- Duurzaam
- Servicegericht
- Vaste jaarprijs
- Volledig risicodragend
- Rendabel

AH Vrij | Stoelmatter 41 | 2292 JM Wateringen
T 0174 712 555 | info@ahvrij.nl | www.ahvrij.nl

We hebben nu al elk jaar twee tot drie weken waarin de waterstand problemen oplevert

dag aangeleverd krijgen. Dat kan alleen wanneer we per schip kunnen leveren.' Het is ook de vraag hoe gelukkig de omgeving en de opdrachtgevers zijn als er één of meerdere dagen vrachtwagens door de straten denderen.

Hoewel er jaarlijks tientallen hockey-, voetbal- en rugbyvelden en tennisbanen op deze bodemma-

Rutger Schuijffel

Gosewin Bos

terialen worden aangelegd, is het niet mogelijk om in Nederland voldoende materialen op voorraad te houden. 'Daar is simpelweg geen ruimte voor', merkt Wolfert op. 'Daar zijn de marges te klein voor. De dubbele overslag maakt het erg duur; er komen dan zomaar enkele euro's per ton bij', zo merkt Heide op. Voor H&B Grondstoffen geldt nog een ander probleem. 'Er worden zoveel verschillende soorten lava gebruikt, dat het voor ons niet te doen is om alles op voorraad te hebben', stelt Wolfert.

Samen aan een oplossing werken

Allen menen dat ook de gemeenten moeten aanschuiven in de zoektocht naar een oplossing om problemen in de toekomst te ondervangen. 'We hebben nu al elk jaar een periode van twee tot drie weken waarin de waterstand problemen oplevert. Met het oog op de klimaatveranderingen acht ik de kans groot dat we in de toekomst vaker te maken krijgen met langdurige periodes waarin de aanvoer over water stilligt omdat er onvoldoende water in de rivieren is', zegt Bos. 'Maar dat is niet te plannen. Als we daar bij aanbestedingen standaard rekening mee zouden houden, betalen alle opdrachtgevers deels onterecht extra kosten.' Steve Wolfert merkt daarbij op dat 2019 extreem was. 'In de afgelopen elf jaar heb ik dit nog nooit meegemaakt.' Om aan te geven hoe snel de situatie kan veranderen, wijst hij op de waterstanden van eind november en begin december. 'Eind november stond er nog maar 92 cm water in de grote rivieren. Eén week later was dat peil naar 2,92 m gestegen.' Toch heeft Gosewin Bos zich, net als veel andere

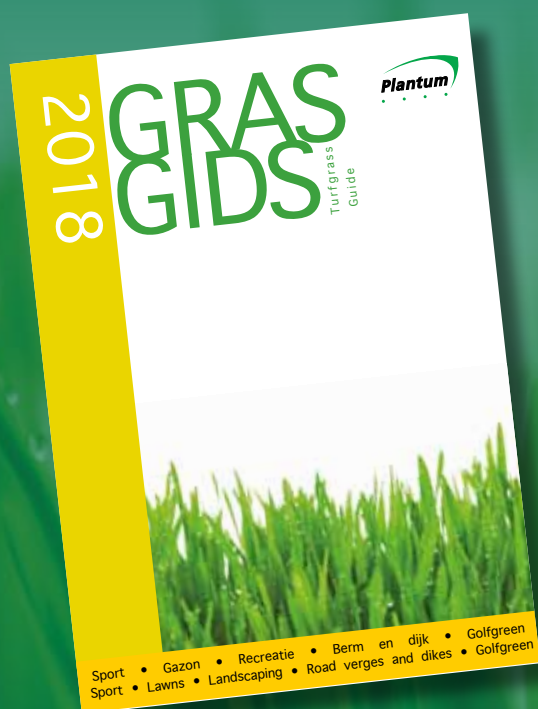
sportveldenbouwers, geërgerd aan gemeenten die zich weinig aantrokken van de overmachtssituatie en deze zomer toch besloten boetes te innen voor late oplevering. 'Het moet voor iedereen duidelijk zijn vast te stellen wanneer er sprake is van laagwater.' Bos pleit ervoor om per project een stelpost op te nemen waaruit de meerkosten voor problemen als gevolg van laagwater betaald kunnen worden. 'Die stelpost kan dan worden meegenomen in de begroting. Dat is het eerlijkste.'

Toch heeft Gosewin Bos zich, net als veel andere sportveldenbouwers, geërgerd aan gemeenten die zich weinig aantrokken van de overmachtssituatie en die deze zomer toch besloten de boetes te innen voor late oplevering

De GrasGids, de enige objectieve bron van informatie over natuurgras!

Zowel Marc Grooteman, Fieldmanager of the Year 2018 en André van der Woude, Greenkeeper of the Year 2019 weten het al jaren. De GrasGids is de enige objectieve bron van informatie voor de prestaties van natuurgras. Doe daarom net als Marc en Arjen en ga naar www.grasgids.nl. De gegevens op deze site zijn gebaseerd op actueel en objectief onderzoek Cultuur- en Gebruikswaarde Grasrassen onder Nederlandse omstandigheden.

www.grasgids.nl

Sherwin Heide

‘De meeste werkzaamheden worden nog altijd in de maanden april, mei en juni aanbesteed waarna verwacht wordt dat de veldenbouwers het in juli en augustus uitvoeren’

Rutger Schuijfffel merkt op dat er ook meer gekken kan worden naar wat er beschikbaar is in de directe omgeving. ‘Gemeenten moeten veel meer een vinger aan de pols houden in hun eigen gemeente en bij buurgemeenten. Wanneer ergens een veld wordt geruimd, kan de lava van dat veld prima in een nieuw project worden verwerkt.’ Hij noemt dat een typisch voorbeeld van de circulaire economie.

Beter plannen

Gemeenten kunnen ook bijdragen door hun pro-

jecten beter te plannen en te accepteren dat werkzaamheden ook buiten de zomerperiode worden uitgevoerd. ‘De meeste werkzaamheden worden nog altijd in de maanden april, mei en juni aanbesteed, waarbij verwacht wordt dat de veldenbouwers ze in juli en augustus uitvoeren. Dit jaar hebben we het net gered, maar vroeg of laat gaan we vastlopen’, stelt Bos. Rutger Schuijfffel is het met hem eens. ‘Gemeenten zullen veel meer moeten kijken naar een betere spreiding van hun agenda.’ Eerder dit jaar besprak Fieldmanager het idee om vooral renovaties buiten de normale periode uit te voeren. ‘Door goed te plannen en met voldoende mankracht aan een project te werken, kunnen wij de toplaag van een kunstgrasvoetbalveld binnen twee weken vervangen. Dat zou betekenen dat je vandaag thuis speelt, volgend weekend uit, en het weekend erop al op het nieuwe veld terecht kunt om thuiswedstrijden te spelen’, zei Gosewin Bos destijds. Het enige probleem is dan nog dat de gemeente en club de activiteiten op dat veld tijdelijk elders moeten onderbrengen.

Het is een idee waar ook Sherwin Heide oren naar heeft. ‘De prijsstijgingen die veel sportveldenbouwers de afgelopen zomer onverwacht hebben ervaren, zijn een goed voorbeeld van de traditionele marktconsequentie van vraag en aanbod’, zo merkt hij op. Dit kan alleen beter gemanaged worden door de kwetsbaarheid te verminderen.

Het is nog te vroeg om te weten of een lage waterstand Nederland ook in 2019 in de problemen zal brengen. ‘Veel zal afhangen van de neerslag en de hoeveelheid sneeuw op de plaatsen waar de grote rivieren beginnen’, zo merkt Gosewin Bos op. ‘Het kan weken of maanden duren voordat dat water uiteindelijk in Nederland komt.’ Als het aan Bos, Schuijfffel, Wolfert en Heide ligt, kan de winter dus niet snel genoeg beginnen. En zij zijn niet de enigen die er zo over denken. Begin november bleek dat zelfs de Pakjesboot van Sinterklaas nog altijd niet overal kon aanmeren. Gelukkig werd op 7 december code groen gegeven, wat aangeeft dat de grote rivieren voldoende water bevatten om weer ongehinderd te kunnen varen.

2018 was in vele opzichten een extreem jaar. De verwachting is dat het aantal projecten in 2019 alleen maar verder gaat toenemen. Zolang gemeenten en aannemers blijven kibbelen over wie wat moet compenseren, zal de druk vooral op de kunstgrassportveldenmarkt blijven. In dat geval zijn de schippers de lachende derden.

Kunstgras kan niet zonder shockpad

Voorspelbare performance biedt de beste garantie op langdurige kwaliteit

De uitkomst van de eerste KNVB gebruiksnormkeuring deze zomer mag teleurstellend worden genoemd. Tegelijkertijd maakt de keuring ook het belang van de voorspelbaarheid van de performance van een kunstgras voetbalveld duidelijk. Een shockpad helpt om die performance inzichtelijk te krijgen en te houden.

Auteur: Guy Oldenkotte

Dit jaar zijn voor het eerst kunstgrasvelden gekeurd volgens de KNVB gebruiksnorm. Die keuring vloeit voort uit afspraken die de KNVB, sportveldenbouwers, voetbalclubs en gemeenten in 2010 hebben vastgelegd en is vooral bedoeld om te garanderen dat acht jaar na aanleg, kunstgras voetbalvelden nog altijd een minimale performance moeten garanderen. De resultaten van die eerste keuring zijn echter ontvondend. Van de 210 velden die werden getest bleken ruim 100 velden niet te voldoen aan de minimale kwaliteits-eisen. Patrick Balemans van de KNVB vermoed zelfs dat dat aantal aanvankelijk nog hoger lag. 'De velden hadden voor 30 juni gekeurd moeten zijn maar 80% van de rapportages werd te laat ingediend.' Dat zou erop duiden dat op veel velden extra werkzaamheden zijn verricht waarna alleen

de resultaten van de positieve herkeuring bij de KNVB zijn ingediend. Zolang clubs bij aanvang van het seizoen toch over goedgekeurde veld beschikken zijn ze niet direct verplicht een eerste falen te melden bij KNVB. 'Van de rapportages die we hebben ontvangen voldeed toch nog 50% niet aan de minimale eisen waarop ze waren getest. Dat hield in dat 12 clubs aan het begin van het seizoen niet hebben kunnen spelen. Bovendien zijn er 22 velden vervroegd vervangen.' Met name die laatste groep zal voor de gemeenten een pijnlijke financiële aderlating zijn geweest.

Stap af van de zesjes cultuur!

De resultaten baren Balemans zorgen omdat het algemeen bekend is dat goed en gedegen onderhoud voldoende is om goede waardes te

garanderen. Toch ontbreekt het bij veel gemeenten aan de tijd of de middelen om dat te realiseren. Daar vertrouwt men erop dat de investering in enig kunstgrasveld al voldoende is om jarenlang een goed veld te garanderen. 'Het zijn de velden die destijds niet kwalitatief zijn aanbesteed die nu door de mand vallen. Dan heb ik het over velden waarbij men puur naar de financiën heeft gekeken in plaats van de kwaliteit te relateren aan het gebruik van het veld. Het is die zogenaamde 'zesjes-cultuur' die clubs en gemeenten nu de das om doet,' zo stelt hij scherp.

De sportveldenbouwers zijn namelijk prima in staat om de performance van een kunstgras voetbalsysteem ook op de lange termijn nauwkeurig te voorspellen. Voorwaarde is daarbij wel dat het

8 min. leestijd

AFTER ZEMBLA

Frenk Stoop

Rob Moors

kunstgras voetbalveld is opgebouwd met componenten die speciaal voor die toepassing zijn vervaardigd. Een onderzoek door Fifa toonde dat in 2013 al aan. 'Uit dat onderzoek bleek dat de schokabsorberende karakteristieken van kunstgrasvelden die op een shockpad liggen, nagenoeg hetzelfde blijven ondanks het feit dat ze relatief minder vaak werden onderhouden,' merkt Frenk Stoop van Alveosport op. Stoop is ook voorzitter van de ESTO Shockpadwerkgroep. 'Dat was anders bij het proefveld dat voor de schokabsorberende karakteristieken vertrouwde op een dikke laag SBR granulaat. Na 6.000 cycli van de Lisport-XL test voldeed die niet langer aan de minimale kwaliteitseisen.' Voor Gert-Jan Kieft van Kiwa ISA-Sport is die conclusie niet opmerkelijk. 'Wanneer een shockpad wordt gebruikt dan volstaat een dunnere laag infill. Die dunne laag zal minder snel compacteren.' Vaak kiest de sportveldenbouwers bewust voor een zogenaamde performance infill dat speciaal voor de toepassing vervaardigd is. Dankzij die combinatie hoeft men 70% minder granulaat op een veld aan te brengen om toch goede sporttechnische waardes te bereiken. Bovendien vallen deze groep performance infills onder het bouwstoffenbesluit.

Ron Lokhorst

Marcel Bouwmeester

Men weet dus exact wat er in het granulaat zit en hoe het zich zal verhouden op termijn. De homogene vorm en samenstelling van het granulaat zorgen er tevens voor dat de infill-laag langer los blijft. Een lossere infill-laag heeft ook een gunstige invloed op de vezelkwaliteit. 'Zolang de infill los blijft, heeft de vezel veel minder last van stress omdat het vrij kan bewegen. Daardoor zal die vrije pool minder slijtage vertonen en zal, bijvoorbeeld, de balrol op een veld langer optimaal blijven,' stelt Frans Harmeling die Senior Project Manager is bij de grootste vezelfabrikant, de TenCate Grass Group, en die tevens de ESTO Werkgroep voor kunstgrasvezels voorziet.

Verschillende shockpads

Shockpads zijn dus bepalend voor de kwaliteit en duurzaamheid van het hele kunstgrasveld. 'Shockpads komen in diktes van 10 tot 20 mm die elk een andere materiaaldichtheid kennen. De unieke combinatie van grondstof en materiaaldichtheid is weer bepalend voor het Herstellend vermogen van de shockpad,' stelt Frenk Stoop. Alle shockpads die in Nederland worden aangeboden voldoen aan de eisen vanuit het

Bouwstoffenbesluit en de internationale Reach norm. 'Ze verschillen alleen qua dikte, vorm (op rol of in platen) en eleigenschappen van de gebruikte foam. Die cel kan zowel open- als gesloten zijn, waardoor deze wel al dan niet vocht opneemt.' De gemeente Utrecht laat sinds 2006 alleen nog maar kunstgras voetbalvelden met een shockpad en TPE infill aanleggen. 'Het feit dat we dat beleid nog steeds hanteren is de beste indicatie dat we tevreden zijn met dat besluit,' stelt Marcel Bouwmeester namens de gemeente. Utrecht heeft inmiddels bijna 50 kunstgrasvelden met een shockpad. De velden die afgelopen zomer hun achtste verjaardag vierden, doorstonden allemaal de KNVB gebruiksnormtest. Afhankelijk van het intensief gebruik door scholen of factoren zoals vandalisme, schrijft de gemeente de velden af over een periode van 13 jaar. 'Wij doen het onderhoud zelf zodat wij grip hebben op wat er gaat gebeuren.' Vanwege hun ervaring met het systeem en de betere voorspelbaarheid hoe de velden zich verhouden, zou het Bouwmeester daarom niets verbazen wanneer hun velden langer dan de beoogde 13 jaar goed blijven. Hij benadrukt echter dat succes alleen verzekerd is wanneer de kwaliteit van elk component en van het gehele systeem, vooraf nauwkeurig wordt bekeken. 'Dat begint met het aantal steken en de Dtex van de garens maar dat geldt ook voor het gekozen infill en de hoeveelheid die de bouwer aanbrengt op het veld. In sommige systemen is weinig performance infill gebruikt waardoor de noppen van de schoenen rechtstreeks op het stabilisatiezand staan. Spelers ervaren zo'n veld dan juist als hard.' Het is nogmaals een voorbeeld dat de zesjes-cultuur waar Patrick Balemans zich zo aan ergert, overal de kop kan opsteken.

Niet per definitie duurder

Fifa eist dat een shockpad tenminste 15 jaar in staat is om 90% van de oorspronkelijke waardes voor schokabsorptie en energierestitutie te behouden. 'Over het algemeen durven de shockpadfabrikanten de performance van hun product voor zelfs 20 tot 30 jaar te garanderen,' stelt Frenk Stoop. Dat is dus beduidend langer dan de levensduur van de topklaag van een kunstgrasveld. 'Een shockpad zal altijd z'n karakteristieken behouden,' zegt Luca Girelli van Trocellen daarover. De garantie voor een kunstgrasveld zelf hangt af van het gebruikte infillmateriaal, de laagdikte van dat materiaal en de wijze van het gebruik en het onderhoud van het veld. 'Daar hebben de fabrikanten van de shockpads geen invloed op waardoor het voor hen onmogelijk is de kwaliteit van het hele systeem te garanderen, zo stellen beiden. Dat neemt niet weg dat er inmiddels al genoeg voorbeelden zijn waar

EINDEJAARSACTIE

abonnement met korting!

Lees je met interesse de berichten op www.fieldmanager.nl?

Misschien is een abonnement op het vakblad wel iets voor jou!

**Abonnement
vanaf
€74,-**

Print is bij ons nog lang niet passé. En dat merk je als abonnee! Je ontvangt namelijk acht keer per jaar een dikke Fieldmanager op jouw mat – of die van je bedrijf. Bomvol artikelen over alles wat met de aanleg en het onderhoud van sportvelden te maken heeft. Van ontwerp, aanleg en onderhoud tot techniek en machines. Met veel persoonlijke verhalen en zo nu en dan een special die in het teken staat van één thema.

Voor hen die kennis willen maken met print, hebben we een mooie eindejaarskorting. Sluit je vóór 2019 een abonnement af, dan kost dat het eerste jaar 84 euro (incl. btw) in plaats van 74 euro.

Klinkt goed?

Ga naar www.fieldmanager.nl

bij de renovatie van een veld, de bestaande shockpad dermate goed was, waardoor deze opnieuw kon worden gebruikt. 'De extra investering in een shockpad betaald zich dus langer uit,' aldus Stoop. Hij wijst erop dat het onjuist is te denken dat speciaal geproduceerde componenten de prijs van een kunstgrassysteem opdrijven in vergelijking met een systeem dat vertrouwt op een secundaire toepassing van gerecyclede componenten. 'Dankzij de shockpad is er geen geovlies nodig terwijl de benodigde hoeveelheid performance infill beduidend minder is dan de infill-laag in systemen waarbij de performance geacht wordt uit een dikke laag rubber te komen.' Ook is de dunne laag performance infill minder bewerkelijk en hoeft men het gedurende de levensduur aanzienlijk minder vaak aan te vullen om de juiste laagdikte te hebben. Vergeleken met de 120 ton SBR zal de 30 ton performance infill dus veel minder kans geven op vervuiling door micro-plastics. Het grote financiële voordeel die een shockpad biedt zit 'm in de verminderde noodzaak voor graafwerk. 'Dankzij sommige shockpads kan een kunstgras voetbalveld zelfs op een betonnen ondergrond worden aangelegd,' merkt Rob Moors van Schmitz Foam op. 'Die oplossingen voeren het hemelwater horizontaal af. Daarmee bespaar je de kosten die anders worden gemaakt voor het bewerken van de ondergrond en het aanleggen van een drainagesysteem.' In theorie zou dat toch al snel enkele tienduizenden euro's kunnen schelen.

Van de 210 velden die werden getest bleken ruim 100 velden niet te voldoen aan de minimale kwaliteitseisen

Rek en krimp

Binnen de European Synthetic Turf Organisation (ESTO) wordt het belang van shockpads inmiddels volledig erkent. 'Onze werkgroep heeft een brede visie en een duidelijke agenda die zijn vastgelegd in een aantal actiepunten. De leden van onze werkgroep zijn vastberaden om de lat steeds hoger te leggen,' zegt Stoop. Hij merkt op dat de kwaliteit van de shockpads van hun leden, nauwelijks verschild. Ron Lokhorst van Recticel wijst er echter op

dat de veldenbouwers de keuze voor een shockpad zorgvuldig dienen te overwegen. 'Baseer je je systeem op een goedkope maar dunne shockpad dan zul je bepaalde karakteristieken door middel van extra infill moeten compenseren. In dat geval valt de besparing die je hebt bereikt door te kiezen voor een goedkope shockpad, weg,' zo stelt hij. 'Wanneer een shockpad wordt gebruikt dan moet de homogeniteit van het veld en de constantheid van de speeleigenschappen doorslaggevend zijn.' Belangrijk is daarbij dat gekozen wordt voor een kwalitatieve shockpad die getest is volgens de juiste criteria. 'We bouwen voetbalvelden in de open lucht. Ook shockpads ervaren daarbij de invloed van de elementen,' stelt Stoop. 'Elk materiaal ervaart nu eenmaal rek en krimp onder invloed van de weersomstandigheden. Het is dus belangrijk om bij ontwikkeling van een kunstgras systeem de karakteristieken van kunstgras, infill en shockpad nauwkeurig op af te stemmen.' Bovendien moet voorkomen worden dat de werkzaamheden, na plaatsing van de shockpad, onnodig lang worden stilgelegd. 'Alle kwalitatieve shockpads zijn zo ontworpen dat ze de rek en krimp compenseren wanneer ze door de kunstgrasmat zijn toegedekt.' Dat neemt niet weg dat het belangrijk is dat de installatie door ervaringen en kundige installateurs wordt uitgevoerd. Marcel Bouwmeester voegt daar aan toe dat, bijvoorbeeld, ook de onderbouw invloed kan hebben op de rek- en krimpaceititeiten van de shockpad. 'Een shockpad op zogenaamde drainkratjes gedraagt zich anders dan een shockpad die op een lavalaa is gelegd.' Daarnaast kan ook de onderhoudsploeg de kwaliteit van de shockpad beïnvloeden. 'Het is belangrijk dat zij bij hun werkzaamheden rekening houden met de opbouw van het systeem. Geen enkel sportveld is gebaat bij onderhoud dat te snel wordt uitgevoerd of voertuigen die de minimale draaicirkel niet respecteren. Wanneer tractoren een te kleine draaicirkel hanteren dan kan het gebeuren dat de kunstgrasmat wordt weggeduwd waardoor de shockpad minder effectief wordt,' stelt Stoop.

Recyclingsoplossing

De verwachting is dat de shockpadmarkt nog tenminste 15 jaar een groeiemarkt zal zijn. Dat weerhoudt de fabrikanten er echter niet van om nu al na te denken over hun impact aan het einde van de economische levensduur van het product. 'ProPlay, de shockpad van Schmitz Foam, wordt gemaakt van de snijresten en overtollige producten die door andere fabrikanten zijn geproduceerd,' zo merkt Rob Moors op. Het gaat daarbij om, bijvoorbeeld, isolatiemateriaal en campingmatjes. Ook Recticel's re-bounce wordt gemaakt van rest-

materiaal. 'Wij gebruiken de restanten van alle andere foam-producten die binnen de Recticel groep worden geproduceerd,' stelt Ron Lokhorst. De afdeling die zich bij Recticel bezighoudt met Sustainability rapporteert zelfs rechtstreeks aan de CEO van de onderneming.

Omdat alle fabrikanten hun grondstoffen in een gecontroleerde omgeving verwerken, en de werking van die stoffen is vastgelegd, zijn de producten makkelijk te verwerken. Dat helpt ook bij het bedenken voor oplossingen aan het einde van de levensduur van de shockpad. Bij zowel Schmitz Foam als Recticel worden die restanten eerst geshredded en in blokken verwerkt, waarna de nieuwe shockpads uit die blokken worden gesneden. Beide bedrijven onderzoeken momenteel of ze in de toekomst ook afgeschreven shockpads voor sportvelden terug in het productieproces kunnen brengen. 'We kijken naar mechanische recycling maar wij zijn van mening dat een chemische oplossing, waarbij de foam terug tot grondstof voor kunststof wordt verwerkt, de meest ideale zou zijn,' stelt Lokhorst. 'Wij onderzoeken of we onze panelen voldoende schoon kunnen krijgen, om ze daarna opnieuw tot grondstof te verwerken,' stelt Moors. De grootste uitdaging zit 'm in het feit dat het materiaal vrijwel geheel ontdaan moet zijn van zand. Wat de oplossing ook mag zijn, Luca Girelli is ervan overtuigd dat er altijd een toekomst voor het teruggenomen materiaal zal zijn. 'De foam zal dan nog altijd een veilige ondergrond bieden voor locaties waar de eisen minder streng zijn dan die voor topsport.' Trapveldjes zijn daar een goed voorbeeld van.

Marcel Bouwmeester noemt kunstgras 'maatwerk'. Dat maakt dat het zo belangrijk is om alleen met de beste materialen te werken waarvan het resultaat voorspelbaar is. Als er iets is dat de KNVB gebruiksnormtesten van afgelopen zomer hebben aangetoond, dan is het wel de noodzaak voor voorspelbaarheid en het verschil in kwaliteit tussen de verschillende kunstgras voetbalsystemen. Velden op een shockpad garanderen langer de sport- en speltechnische waardes en dragen dus bij aan een gunstigere afschrijftermijn. Dankzij de investering in een shockpad kunnen sporters vele jaren lang van een goed en veilig kunstgras voetbalveld profiteren.

Cool kunstgras of koel kunstgras?

Experiment met waterbufferend voetbalkunstgrasveld

De afgelopen jaren verschenen in de media berichten over verhitting door kunstgras. Hoe cool zou het dan zijn als ingestrooide (voetbal)kunstgrasvelden tot zo'n 20 graden koeler blijven in de zomer? Een kleine 'veldtest' en wat huisvlijt in mijn achtertuin geven mij alvast wat hoop op een koelere kunstgrasomgeving, spelbeleving en minder hittestress in de steden.

Auteur: Gerrit de Koe

2 min. leestijd

ACHTERGROND

Toepassing van een vergelijkbaar systeem onder een modak

Proef plantenkrat met plastic omhuld, daarin krat met waterabsorberende cones

De plankkrat

Een kort, beperkt experiment geeft een leuk inzicht in wat er te bereiken is met bestaande middelen. Mogelijk zijn enkele marktpartijen al bezig met dit idee; het is mij in ieder geval nog niet bekend. Van de groene (mos)daken en wateropslag onder kunstgrasvelden in warme landen kunnen wat ideeën geabstraheerd en gecombineerd worden die ook in ons land toegepast kunnen worden. Dat heb ik voor dit experiment dus gedaan. Het idee is om voor een miniatuur-voetbalkunstgrasveld een onderbouw te maken die opgevangen water langzaam afgeeft, laat verdampen en koelt.

Opzet

In mijn experiment zijn twee plantkratten waterdicht gemaakt. In deze kratten zijn de zogenaamde boomkratjes geplaatst waarin enkele cones van

wateropzuigend 'glaswol' zijn geplaatst. Hierop zijn een drukverdeeldoek en diverse soorten *shockpads* gelegd. Daarbovenop is speciaal kunstgras neergelegd, ingevuld met zand. Deze combinatie zou vanuit het halfge vulde kratjesreservoir door middel van capillaire werking water naar het kunstgras en infillzand moeten transporteren. Althans, dat was mijn theorie.

Bij een van de twee verschillende matten gebeurde dit inderdaad. Op de foto's is een van de twee opzetten te zien: een kunstgrasmat van CCG met een speciale backing zonder latex. Binnen twee weken was het infillzand vochtig en begon het water te verdampen, wat zorgt voor een koelend effect. Na drie droge weken was het zand in de kunstgrasinfill nog steeds vochtig en de krat een

GEBRUIKTE MATERIALEN:

- plantenkratten en inlegplastic
- lage (boom)kratjes, cones en drukverdeeldoek (Happy Feets)
- *Shockpads* van Recticel en Progame
- Kunstgras 60 mm van CCG zonder latex, goed watertransporterend
- Kunstgras van Italgreen met speciale backing (deze liet geen/slecht water van beneden naar boven door)
- infillzand

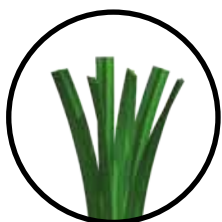
VOETBAL

INSTALLATIE & ONDERHOUD

CSC Sport is expert in de realisatie, de renovatie en het onderhoud van uw kunstgras voetbalveld. Afgestemd op de wensen van de opdrachtgever en gebruiker realiseren wij oplossingen die leiden tot verbetering van capaciteit, kwaliteit en gebruiksmogelijkheden van uw sportcomplex.

HOOGWAARDIGE SPORTVLOEREN

Samen met kunstgrasvezel en-componentenproducent TenCate Grass en kunstgrasfabrikant GreenFields leveren we hoogwaardige sportvloeren die op deskundige wijze door ons geïnstalleerd en onderhouden worden. Voor zowel amateur als topsport bieden wij oplossingen die afgestemd worden op de wensen van de klant en eindgebruiker.

EVOLUTION ELITE

MX ELITE

SLIDE MAX ELITE

KWALITEIT & CERTIFICERING

GreenFields is een FIFA Preferred Producer en heeft de meeste FIFA gecertificeerde velden wereldwijd.

KOSTENBESPAREND
SAMENWERKEN VAN
START TOT FINISH

ADVIES & ONDERSTEUNING
BIJ HET ONTWERP VAN
UW SPORTVLOER

HOGE KWALITEIT INSTALLATIE
VAN UW SPORTVLOER DOOR
ONS TOEGEWIJDE TEAM

ONDERHOUD
IS ESSENTIEEL VOOR
UW SPORTVLOER

Bezoekadres:

CSC Sport Zeewolde
CSC Sport Den Bosch

Marconiweg 31 3899 BR Zeewolde
De Grote Beer 49 5215 MR Den Bosch

T: 036 54 89 320
T: 073 69 10 816

Online:

info@cscsport.nl
cscsport.nl

Op de krat een drukverdeeldoek met daarop diverse soorten shockpads

Daar bovenop kunstgras met een waterdoorlatende backing

Kunstgras ingezand

Binnen twee weken was het infillzand vochtig en begon het water te verdampen

kwart leger. De tweede krat werd opgezet met een mat van Italgreen. Deze bleek onvoldoende water te transporteren.

Nadelen

Uiteraard zijn er bij dit systeem kanttekeningen te plaatsen. Zo zal het kostenintensief zijn, en maakt

kunstgras met zand na 2 weken nog steeds vochtig

een dergelijk systeem een veld (naar mijn schatting) tot 80.000 euro duurder. Een waterbufferend systeem roept ook de vraag op of het veld in de winter bevroren is en of er verrotting optreedt van de backing, het shockpad of drukverdeeldoek. Daarnaast is er een afvoer nodig (moet je een zomer- en winterpeil in het kratsysteem maken) naar het drainagesysteem en blijft een drainage of drainerende laag nodig. Als laatste is het de vraag of een dergelijke opzet overal mogelijk is.

Voordelen

Natuurlijk zijn er ook voordelen te benoemen. Het meest voor de hand liggende voordeel is dat de velden en omgeving door de verdamping mogelijk tot 20 graden koeler worden, misschien zelfs wel meer. Andere voordelen zijn minder hittestress in de steden, minder waterafvoer in de bodem en

Ook het drukvezeldoek, de shockpads en de backing zijn nog vochtig

een betere bespeling van velden. Wellicht heeft de minder hoge veldtemperatuur ook een langere levensduur van de filamenten tot gevolg.

Einde test! Wat nu?

De test biedt inzicht in de kansen om een nieuw kratsysteem te ontwikkelen speciaal voor kunstgras. Daarmee hoeft 'koel kunstgras' niet meer te worden gezien als een verhard oppervlak. Natuurlijk is neerslag een voorwaarde; bij langdurige droogte treedt immers geen koelend effect op (of er moet infiltratie vanuit een schoonwatersysteem plaatsvinden). De proef geeft aan dat uitgebreidere testen zinvol zijn om dit resultaat onafhankelijk en in een geconditioneerde omgeving verder uit te werken. Interessant is bijvoorbeeld de vraag wat het stilstaande water doet. De vraag is: wie pakt de handschoen op?

Gerrit de Koe is eigenaar van Sportadvies Amsterdam

Brak water steeds groter probleem door droogte en bodemdaling

4Salt zorgt voor gezond groeiend gras op sportveld in verzilt gebied

Zouttolerante grassoorten helpen om groeiproblemen door verzilting in grote delen van West-Nederland het hoofd te bieden, weet wereldmarktleider in graszaad DLF. Daarom test het bedrijf alle rassen op zoutbestendigheid. De gemeente Westland is enthousiast. Ondanks veelvuldig beregenen dit jaar met brak slootwater hield een met 4Turf ingezaaid voetbalveld het goed vol.

Auteur: Bart Mullink

Als de gemeente Westland niet had gekozen voor een zoutbestendige grassoort, was het nieuw ingezaaide voetbalveld op sportpark Polanen in Monster dit seizoen wellicht onbespeelbaar geweest. Door zoute kwel is het slootwater dat voor beregening gebruikt wordt te brak geworden voor zoutgevoelige beplanting. Mark Valstar van de gemeente Westland en Henk Slootweg van de voor het sportparkonderhoud ingehuurd groenondernemer AH Vrij zien de verzilting al jaren toenemen. 'Als we in het voorjaar een sportveld inzaaien en het blijft lang genoeg regenen, hebben we geen probleem. Dan groeit het jonge gras wel. Maar zodra we moeten beregenen, zien we dat de groei stopt. Vooral in de beginperiode blijkt gras extra gevoelig voor zout, en die periode moet je wel doorkomen. Als het er een paar jaar staat, redt het zich verder wel. Blijkbaar heeft het dan een zekere resistentie ontwikkeld tegen brak water.' Langdurige droogteperiodes en lage rivierafvoeren zoals het afgelopen jaar, en de gestage bodemdaling, vooral in het westen van het land, zorgen samen voor voortschrijdende verzilting. Zout water dringt vanaf de kust steeds meer het binnenland

in. Het voetbalveld in Monster ligt direct achter de duinen, maar ook landinwaarts gelegen sportaccommodaties zoals voetbalvelden, hockeyvelden en golfbanen hebben ermee te maken.

Aangepast

Zout water is funest voor veel planten, maar niet voor alle soorten en ook niet voor alle variëteiten binnen soorten; denk aan de vele fraaie kustlandschappen. Gelukkig kan het waarschijnlijk meest voorkomende plantje ter wereld, gras, voor haast elke plek een perfect aangepaste verschijningsvorm ontwikkelen. Dat biedt hoop voor sportvelden met natuurlijk gras, zelfs onder extreme omstandigheden. Gezien de bijzondere weersomstandigheden van het afgelopen jaar, wrijven Valstar en Slootweg zich in de handen dat uitgerekend voor het veld in Monster werd besloten om in zee te gaan met DLF. Daarbij ging het specifiek om het door deze zaadgigant succesvol op zouttolerantie geteste graszaadmengsel Balance Master. Als gevolg van de droogte moest meer dan normaal worden beregend en bovendien over een langere periode. De

geringe rivierafvoeren zorgden er bovendien voor dat de zoute kwel uit zee minder werd afgeremd en dus verder in het binnenland kon doordringen. 'Dat we zoveel verzilting zien in Nederland', voegen ze daaraan toe, 'komt ook doordat we het zoutgehalte de laatste jaren veel grondiger meten dan vroeger. Hierdoor komt de verzilting beter in beeld; meten is weten.' Fieldmanagers komen erachter dat het beregeningswater dat ze betrekken uit de bodem of een nabijgelegen sloot brak is. Dan is eindelijk duidelijk waarom een veld het slecht doet.

Monster

In plaats van gemangeld te zijn door de vele ziltberegeningsbeurten die noodzakelijk waren sinds het inzaaien, dit voorjaar, ligt het nieuwe veld in Monster er nu beter bij dan omringende velden. De opknapbeurt heeft goed uitgepakt. Er is meer gebeurd dan alleen nieuw gras zaaien. Het zogeheten Stergrazo-bodemmengsel van zand en lava werd hersteld. Dit was noodzakelijk vanwege van de flinke ontmenging in deze bodemlaag, die geleidelijk is ontstaan sinds de laag 20 jaar geleden

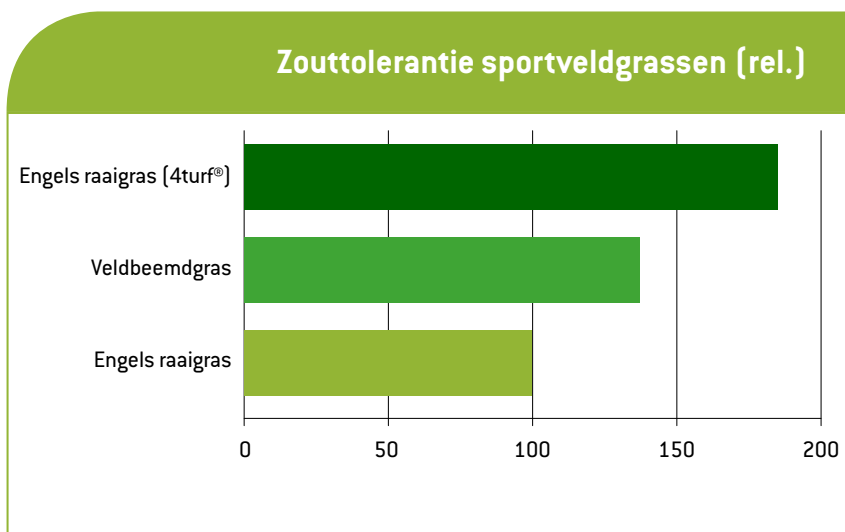
werd aangebracht. Met een roterende spitmachine werd het materiaal opnieuw homogeen gemengd en het profiel hersteld. Oneffenheden werden strak getrokken en de toplaag werd opnieuw onder profiel gelegd, met overal dezelfde laagdikte ten opzichte van de onderlaag van zand. Het 40 centimeter dikke zand-lavasubstraat is een veel toegepast concept van de vroegere Heidemij (nu Arcadis). Op deze locatie is het, zo weten ze in het Westland, een veel betere basis voor een voetbalveld dan de van nature aanwezige bodem van zand en klei.

Onderhoudscontract

Opnieuw inzaaien in combinatie met bodemherstel en het wegwerken van oneffenheden zijn werkzaamheden die buiten het meerjarige contract vallen dat de gemeente Westland met de groenaannemer heeft voor het reguliere onderhoud. Daarom is dit apart aanbesteed. Dat reguliere onderhoud verzorgt AH Vrij in de hele gemeente, in totaal op elf sportveldcomplexen. 'Westland is in 2004 ontstaan uit vijf fusiegemeenten, die elk een eigen sportveldbeleid hadden', licht Valstar toe. 'De ambitie was alle velden in de hele gemeente op dezelfde manier te gaan behandelen. Dat is dan ook het uitgangspunt van het onderhoudscontract met AH Vrij.' In dit contract zijn zowel de prestatie-eisen als het beschikbare budget vastgelegd. Het idee om te kiezen voor 4Salt-graszaad kwam van AH Vrij. Slootweg: 'We hadden er al eerder wat mee gedaan voor een andere opdrachtgever en dat was goed uitpakend. Daarom heb ik tegen de gemeente gezegd: als we een toplaagrenovatie doen, zou ik graag met DLF in zee gaan vanwege

Henk Roelofsen van DLF

Overzicht van de zouttolerantie van verschillende rassen

dit zaad. Het is een economisch gunstige keus, mede omdat schade door verzilting wordt voorkomen, onderstreept hij. Een aantrekkelijke keus, kortom, niet alleen voor de gemeente en de clubs, maar ook voor de groenaannemer, die moet voldoen aan prestatie-eisen over een langere periode.

Mengsel

Met het 4Salt-predicaat van DLF kan de klandizie kiezen voor een geschikt zaadmengsel, bijvoorbeeld voor kustlocaties zoals in Monster. Het is geen aanduiding voor een ras, zo onderstreept Henk Roelofsen namens DLF. Het Balance Mastermengsel dat in Monster is ingezaaid, bestaat voor 75 procent uit Engels raaigras; de rest is veld-

beemd. De gedachte achter zo'n mengsel is dat dit zorgt voor een zekere risicospreiding. Ook kunnen de verschillende eigenschappen van soorten binnen een grasmat elkaar versterken.

DLF gebruikt 4Salt als een vaste formule voor het testen van rassen op zouttolerantie. In het onderzoekstation van het bedrijf, gevestigd in het Brabantse Moerstraten, stelt DLF alle rassen bloot aan een 180 dagen durende test waarbij oplopende zoutconcentraties worden toegediend. Als ze die periode goed doorkomen, volgt een aanvullende beproeving met zoutconcentraties die vergelijkbaar zijn met zeewater. De soorten die ook deze test goed doorstaan, krijgen het 4Salt-predicaat. De DLF-man onderstreept dat het aan de klanten zelf is om te bepalen of ze dit nodig hebben. Dit is afhankelijk van de omstandigheden waaronder het gras moet groeien. De productie en daarmee de kostprijs van soorten die voor 4Salt geselecteerd worden, is volgens Roelofsen vergelijkbaar met die van andere soorten. 'We betalen landbouwers per kilo geproduceerd graszaad. Als het aantal kilo's gelijk is, is ook het te betalen bedrag gelijk.' De testmethode brengt van alle bestaande rassen de zouttolerantie in beeld, maar wordt ook gebruikt als hulpmiddel bij de ontwikkeling van nieuwe rassen die het goed doen in zilte omstandigheden.

Doorlopend proces

Het ontwikkelen van echt nieuwe rassen is een zaak van lange adem, onderstreept hij. 'Alles bij elkaar ben je er zo vijftien jaar mee bezig.' Het is een kwestie van kruisen, selecteren en vermeerderen, waarmee veel tijd gemoeid is. 'Maar behalve de ontwikkeling van nieuwe rassen gebeurt er nog meer. Het ontwikkelen is een doorlopend proces.

Mark Valstar

domo

SPORTS GRASS

A POWERFUL EXPERIENCE

DOMO® DURASOFT INFILL

Uiterst duurzame vorm van infill (TPE), specifiek ontwikkeld voor kunstgras voetbal- en rugbyvelden. Voldoet aan de hoogste normen en is een garantie voor excellente sporttechnische eigenschappen.

Voordelen van Domo® Durasoft Infill

De hoekige vorm beperkt verplaatsing en vermindert opspatting.

REACH gecertificeerd.

Beschikbaar in groen en bruin, voor een zeer natuurlijke uitstraling.

Groot schokabsorberend vermogen.

Goed recycleerbaar.

Bestand tegen grote temperatuurschommelingen.

Contacteer ons voor een veldbezoek.

DOMO® SPORTS GRASS

Industriepark West 43
9100 Sint-Niklaas Belgium

T +32 (0)3 780 45 75
F +32 (0)3 780 45 73

info@domosportsgress.com
www.domosportsgress.com

Henk Slootweg (AH Vrij)
bekijkt de wortelontwikkeling

V.I.n.r. Henk Roelofsen (DLF), Mark Valstar (Westland) en Henk Slootweg (AH Vrij)

Ondertussen is het nuttig om alvast te onderzoeken welke zoutresistentie bestaande rassen hebben. Dat blijkt volgens onze tests flink uiteen te lopen.'

Bijzonder aan het Engels raaigras in het Balance Master-mengsel (75 procent) is dat de helft ervan bestaat uit een tetraploïde variant. De andere helft heeft het traditionele diploïde karakter. Verder zit er nog 25 procent veldbeemd in het mengsel. DLF verkoopt de mengsels met het tetraploïde gras onder de merknaam 4Turf. Het getal verwijst hierbij naar de tetraploïde kenmerken: in elke plantencel vier DNA-strengen in plaats van twee.

De tetraploïde vorm ontstaat door veredeling. Het is een relatief snelle manier om te komen tot een sterkere grassoort, zo verklaart de DLF-man. 'Een belangrijk verschil met de diploïde variant is dat het wortelstelsel zich sneller ontwikkelt. Voedingsstoffen uit de bodem worden daardoor beter opgenomen. Zo krijg je een sterkere plant met betere ziekteresistentie. Schimmels, bijvoorbeeld, zijn typische zwakteparasieten en krijgen minder kans.' Omdat de veldbeemd in het Balance Master-mengsel wat trager uit de grond komt, kregen de zaden van deze soort een duwtje in de rug in de vorm van een stikstofcoating. Deze zogeheten Pronitro-coating zorgt ervoor dat de kiemplantjes zich zeer snel vestigen en niet wegvallen in dit zwakke stadium. De robuustheid van het gras komt tot uitdrukking in de donkergroene kleur. Roelofsen wijst over het veld in Monster: 'Daar zie je door het kleurverschil precies waar het veld overgaat in dat ernaast.'

Egaal

Inmiddels begint ook het nieuw ingezaaide Monsterse speelveld door het intensieve gebruik een beetje te slijten. Vier trainingsavonden per week en één dag wedstrijden, dat eist zijn tol,

zoals op elk voetbalveld. Blijven doorzaaien om van kale plekken af te komen hoort er traditioneel bij. Tevreden stellen de drie mannen (Roelofsen, Slootweg en Valstar) gezamenlijk vast dat het met de slijtage relatief zeer meevalt. Gemeenteman Valstar blijkt als geen ander te weten hoe belangrijk dat tegenwoordig is. 'De mensen zijn veeleisend; ze willen een egaal veld, vol gras. Twintig jaar geleden zei niemand er wat van als in de loop van de winter kale plekken ontstonden. In het voorjaar was soms 60 procent van het gras weg en niemand klaagde. Nu beginnen mensen al te klagen bij één kaal plekje.'

Doorzaaien

De verwachtingen zijn hoog, maar het veld moet zich in de toekomst nog bewijzen. Slootweg zegt te verwachten dat het veld de winter goed zal doorstaan, in aanmerking genomen hoe het er nu bij ligt. 'We volgen nauwgezet hoe het zich de komende tijd ontwikkelt. Een bijkomend voordeel van 4Turf-gras is dat het beter tegen de kou kan. Het kiemt bij een bodemtemperatuur vanaf 5-7 °C in plaats van 8-12 °C, zoals gangbaar is. Om de kale plekken te herstellen, hopen we te kunnen doorzaaien tijdens de winterstop, die tegenwoordig zes weken duurt. Dan kan er al nieuw gras op staan als de wedstrijden eind januari weer beginnen.' Het veld in Monster ligt er piekfijn bij, maar Slootweg kan zijn borst weer natmaken, want het neerslagtekort heeft zijn tol geëist. Niet eens zozeer in de vorm van zoutschade; de meeste grassoorten bezwijken niet meer onder een beetje zilt beregeningswater zodra ze stevig zijn geworteld, is zijn ervaring. Ernstiger zijn de verzakkingen door inklinking van de veenlaag die op veel plaatsen onder de Westlandse klei is aan te treffen. Die inklinking is een gevolg van de gedaalde grondwaterstanden, waardoor het veen oxideert. Met

de gevolgen hiervan heeft AH Vrij momenteel bijvoorbeeld te maken in Maasland, in het naburige Midden-Delfland. Een natuurgrasveld dat drie jaar geleden nog is uitgebreid, vertoont flinke verzakkingen. Er zitten kuilen in, tot 15 centimeter diep. 'Ik vrees dat het niet bij dit veld zal blijven. Het neerslagtekort is nog altijd groot. Het zal lang duren voordat het grondwater overal weer op peil is.'

Neerslagtekort

De problemen met de grondwaterstand en de verzakkingen als gevolg hiervan zullen zich, net als de verzilting, flink blijven laten gelden, als het veranderende weerbeeld van de afgelopen vijf, zes jaar doorzet, verwachten ze in het Westland. 'We zullen moeten leren er anders mee om te gaan. Dit jaar is het neerslagtekort extreem, maar ook in andere jaren zagen we langere periodes van droogte, afgewisseld door periodes waarin heel veel regen ineens viel.'

Slootweg: 'Het veld in Monster ligt er nu in onze ogen prachtig bij.' Hij formuleert zorgvuldig: 'Een goede reden om, als we weer eens een veld moeten inzaaien, serieus te overwegen opnieuw voor dit gras te kiezen.' Valstar ondersteunt zijn woorden door vast te stellen: 'Niet alleen het complex in Monster, maar al onze sportvelden liggen in verziltingsgevoelige gebieden.'

Hoe de keus ook uitvalt, de kans is in ieder geval groot dat ze opnieuw uitkomen bij DLF. Dit bedrijf, met het hoofdkantoor in het Zeeuwse Kapelle, is wereldmarktleider op het gebied van graszaad, met een marktaandeel van ruim 50 procent in Europa en 25 procent wereldwijd.

Dollarspot kan veel schade toebrengen.

Wensen Green Deal zijn *géén done deal*

Er is zeker nog ruimte voor chemische hulpmiddelen

Het weer van dit jaar heeft greenkeepers en fieldmanagers heel wat problemen bezorgd. Wie niet goed oplette, creëerde ideale omstandigheden waarin ziekten en plagen welig konden tierden. Oplossingen om die snel en effectief te bestrijden zijn er wel degelijk, maar vallen vaak in de categorie gewasbestrijdingsmiddelen. Het idee bestaat dat die binnenkort verboden zijn, maar de werkelijkheid is wat genuanceerder.

Auteur: Guy Oldenkotte

Het afgelopen jaar werd er veel van de greenkeepers en fieldmanagers in ons land gevraagd. De langdurige warme en droge aanloop naar de zomer dwong velen om creatief te zijn om toch aantrekkelijke sport- en golf faciliteiten te kunnen bieden. Daarbij was het opletten geblazen dat er niet meteen een ideale voedingsbodem voor ziekten en plagen werd gecreëerd door uitbundig met water of voedingsstoffen aan de slag te gaan.

Als het aan de overheid ligt, moeten Nederlandse sportaccommodaties zich opmaken voor een toekomst waarin die lastige afweging de norm wordt,

omdat golfbanen en sportvelden vanaf 2020 geheel chemievrij beheerd moeten worden. Clubs en spelers moeten dan accepteren dat de velden en banen droger en gevekleter zijn, meekleuren met de seizoenen en minder gemanicurd zijn. De Nederlandse Golf federatie (NGF) zegt daarover: 'Een stap terug naar de natuur, die voor golf meer leidend gaat worden.'

De NGF rept zelfs over 'een nieuwe uitdaging voor de golfbaanbranche, nu de Rijksoverheid voornemens is om een verbod op het gebruik van chemische gewasbescherming in sport en recreatie

beleid te maken'. De NGF spreekt dus nadrukkelijk over een verbod, omdat de overheid in de tweede gewasbeschermingsnota, 'Gezonde groei, duurzame oogst' een aantal heldere beleidsvoornemens voor de periode 2013-2023 heeft opgenomen. De NGF en andere brancheverenigingen claimen dat door die voornemens het gebruik van gewasbeschermingsmiddelen op sport- en recreatieterreinen vanaf eind dit jaar niet meer toegestaan is.

'Dat klopt niet helemaal', zegt Marcel Nijssen van Bayer Cropscience, die zich stoort aan de verwarring die steeds meer de kop opsteekt. 'In het kader

5 min. leestijd

van de Green Deal hebben de grassporten tot 2020 de tijd om aan te tonen dat er alles aan gedaan is om het gebruik van gewasbeschermingsmiddelen zoveel mogelijk te beperken. Tijdens die periode kan de sector een voorstel uitwerken voor het behoud van gewasbeschermingsmiddelen, eventueel met uitleg over de wijze waarop deze worden toegepast in grasmanagement.' Feitelijk is de Green Deal geen wet waaraan men zich moet houden, maar een set afspraken om een gezamenlijke wens te realiseren.

Verplicht voor elke medicijnkast

De website van de Green Deal Sportvelden is duidelijk over de huidige stand van zaken omtrent het inzetten van gewasbeschermingsmiddelen bij het sportvelden- en golfbanenbeheer. 'Uit wetenschappelijk onderzoek blijkt dat er nog bijna geen gevalideerde alternatieven zijn voor het voorkomen en/of bestrijden van aantastingen als gevolg van ziektes, plagen, schimmels en onkruid', zo staat er duidelijk te lezen. Nijssen grijpt dit aan om fieldmanagers en greenkeepers erop te wijzen dat er dus ruimte is voor een zogenaamd 'medicijnkastje', gevuld met middelen die als laatste oplossing kunnen én mogen dienen.

Volgens hem is Exteris Stressgard een typisch voorbeeld van een middel dat thuishoort in de medicijnkast van elke fieldmanager en greenkeeper. 'Het is een fungicide uit de groep succinaat-dehydrogenase-inhibitoren. Het is vooral bedoeld om dollarspot te voorkomen en te behandelen.' Dollarspot is een ziekte die meestal voorkomt bij intensief beheerde grasmatten zoals golfterreinen, fairways en andere speelvelden. Het gedijt bij warm weer met een hoge luchtvochtigheid en koele nachten, waarbij de temperaturen tussen de 15–30°C liggen. Als de ziekte niet in de kiem wordt gesmoord, kan een speelveld last krijgen van een minder goede grasbedekking of zelfs compleet verwoest lijken. De gevolgen zijn een slechtere balrol en kans op blessures bij spelers.

Dat laatste is iets wat Erwin Beltman van Stadion Feyenoord zich niet kan permitteren, vandaar dat Exteris Stressgard op zijn accommodatie aanwezig is. 'Ik heb het twee keer gebruikt op het veld in De Kuip en twee keer op de velden op de trainingsaccommodatie', zegt de fieldmanager die dit jaar genomineerd is voor de Fieldmanager of the Year Award. 'Er mag tegenwoordig niet veel meer, maar er zijn nog altijd stressperiodes in de loop van het jaar.' Als voorbeeld noemt hij het leggen van nieuwe zoden. 'De nieuwe graszoden die hier zijn gelegd, zijn slechts 3,8 centimeter dik. Zeker

met de warme zomer van dit jaar is het dan bidden en hopen dat je daardoorheen komt. Exteris Stressgard van Bayer heeft daarbij geholpen.' Ook Tony Jackson van golfbaan Leende vertrouwt op het middel. 'Zodra ik de eerste verschijnselen van dollarspot zie, zet ik het in. Het werkt uitstekend. Naar mijn mening is er geen enkel alternatief dat zo effectief is.'

Acceptabel bij gedoseerd gebruik

Erwin Beltman merkt op dat hij er profijt van heeft dat het beheer van de voetbalvelden van Feijenoord geen beperkingen kent. 'Wij hebben alle machines zelf in eigen beheer', zegt hij over zijn uitgebreide machinepark. Dankzij alle machines, technieken en middelen die hij ter beschikking heeft, zou hij zelfs in de Maastunnel een perfecte grasmatten kunnen neerleggen, zo beweert hij. Dat is een luxe die weinig fieldmanager en greenkeepers is gegeven.

'In Nederland hangt er een prijskaartje aan een goede green. Het duurt soms jaren voordat de kwaliteit goed is. Ik doe er dus alles aan om te voorkomen dat die geruïneerd wordt door een ziekte zoals dollarspot. Als je die in je green hebt, kan het jaren duren voordat de green weer goed is', stelt Tony Jackson. 'Ik zie niet in wat het probleem is wanneer een middel als Exteris Stressgard af en toe preventief en in kleine doseringen wordt ingezet.'

Volgens de regelgeving mag het middel slechts twee keer per jaar in de toegestane hoeveelheid van twee keer 10 liter per hectare worden ingezet. 'Bij langdurige weersomstandigheden die gunstig zijn voor dollarspot, lijkt het me handig om die hoeveelheid uit te spreiden over meerdere beurten. Volgens mij bereik je daar ook een goed resultaat mee.' De wet staat dat echter niet toe. Hans van Boven van het College voor de toelating van gewasbeschermingsmiddelen en biociden zegt daarover: 'We beoordelen een bepaald gebruik of samenstelling voor een bepaalde toepassing; daarvan mag in het gebruik niet worden afgeweken.' Dus is Jackson verplicht de spuitinstructies op het etiket te volgen.

Ooneerlijke concurrentie?

De huidige onduidelijkheid is Marcel Nijssen van Bayer Cropscience een doorn in het oog. 'Middelen zoals Exteris Stressgard zijn uitgebreid getest op hun impact op milieu, dier en mens. Ze zijn tot achter de komma getest', zo stelt hij. 'Dat kun je van sommige andere producten niet zeggen.' Als voorbeeld wijst hij naar meststoffen. 'Bemesting

ACHTERGROND

Het afgelopen jaar werd er veel van greenkeepers en fieldmanagers gevraagd

Marcel Nijssen, Bayer

Erwin Beltman, Feyenoord

Uw partner in sport

- KonWé Sport (sport-asfalt)
- Rubber gebonden toplagen (atletiek)
- Kunstgras toplagen
- Ice-turf
- Hybride gras systemen
- Natuurgras
- Aanleg, renovatie en onderhoud

Van Kessel Sport en Cultuurtechniek BV
Kornedijk 7a, 4116 CE Buren
Postbus 710, 4116 ZJ Buren
tel. +31 (0)344 - 578 520
e-mail info@kessel.nl
www.kesselsport-cultuur.nl

Voor meer informatie zie onze website:
www.kesselsport-cultuur.nl

 VolkerWessels onderneming

Voor al uw
natuurgras,
kunstgras en
innovatieve
technieken

Zuman Zwammerdam B.V.
Impact 26, 6921 RZ Duiven
www.zuman-zwammerdam.nl
info@zuman-zwammerdam.nl
T: 026-311 85 55

‘Middelen zoals Exteris Stressgard zijn uitgebreid getest op hun impact op milieu, dier en mens’

als alternatief voor fungiciden bevat vaak koper, waarvan steeds duidelijker wordt dat het nadelige bijwerkingen heeft. De Europese Autoriteit voor Voedselveiligheid (EFSA) heeft in september nogmaals gewaarschuwd voor de giftigheid van koperverbindingen in pesticiden die gebruikt worden bij organisch beheer.’

Toch zijn koperverbindingen zoals kopersulfaat toegestaan in de door de EU goedgekeurde bactericiden en fungiciden. ‘Je krijgt nu dat er allerlei middelen worden gepromoot bij de samenstelling waarvan je vraagtekens kunt zetten. Als je bijvoorbeeld biologische producten grondig laat beoordelen en laat registreren, dan vallen die ook onder

gewasbeschermingsmiddelen. De huidige regeling is dus voor verbetering vatbaar’, zo merkt Nijssen op. Hans van Boven van het Ctgb erkent dat middelen die door het college getoetst zijn voor toepassing op een ander terrein, kunnen meeliften op de goedkeuring van een groot areaal. ‘Als blijkt dat ze bijkomende voordelen hebben, is dat mooi meegenomen’, zo is zijn verweer. Van stoffen die door de EU aangemerkt zijn als zogenaamde laag-risicostoffen hoeft de werkzaamheid niet te worden aangetoond. Daar knelt het voor Nijssen. ‘Op die manier ontstaat er een grijs gebied. Je loopt zelfs het risico dat je invasieve exoten promoot.’

Voor Nijssen is dat een extra reden om te pleiten voor wat ruimte om gewasbeschermingsmiddelen zoals Exteris Stressgard toch te mogen gebruiken. Er zijn voorbeelden te over van situaties waarbij het effectief was om in te gaan tegen de heersende mening. Zo besloot oud-bondscoach Rinus Michels op 15 juni 1988 om, tegen de uitdrukkelijke wens van een aantal spelers in, toch Wim Kieft in de tweede helft van de wedstrijd tegen Engeland in te brengen. Een overwinning was cruciaal om Nederland naar de halve finale van het WK voetbal in Duitsland te leiden. Met de komst van Kieft kreeg Marco van Basten de steun die hij nodig had om de eindscore naar 1-3 te brengen. Bovendien heroverde ‘de beste spits aller tijden’ zijn basisplaats, die op dat moment ter discussie stond. *And the rest is history*, zo luidt het gezegde. Misschien kunnen de voorstanders van het afschaffen van chemisch beheer van sportaccommodaties hier lering uit trekken ...

Be social

Scan of ga naar:

www.fieldmanager.nl/article/28066/wensen-green-deal-zijn-gn-done-deal

Betonnen band voorkomt dat infill omgeving vervuilt

Zwaagstra Beton tilt betonplaten naar een hoger niveau

Om de onderhoudskosten voor een kunstgrasvoetbalveld te drukken, wordt aan de buitenste rand vaak een rij klinkers of betonplaten gelegd. Zwaagstra Beton geeft meerwaarde aan zijn betonplaten door die te voorzien van een betonnen rand, die moet voorkomen dat infillmateriaal gaat migreren.

Auteur: Guy Oldenkotte

3 min. leestijd

De KNVB eist dat elk kunstgrasveld een uitloopstrook van ten minste 1 m heeft. In de meest recente editie van Kwaliteitsnormen Voetbalaccommodaties stelt de bond dat 'de laatste 0,5 m van de uitloop uitgevoerd mag worden in een verhardingsmateriaal, waarbij de vlakheid van het veld gewaarborgd moeten blijven'. Met dat laatste bedoelt de bond dat er geen drempelvorming bij de overgang mag zijn. Die halve meter is vooral bedoeld om onderhoudsmachines in staat te stellen het gehele kunstgrasveld te bestrijken. Het is tevens een aantrekkelijke oplossing voor de veldenbouwers om de kosten voor het veld enigszins te drukken. Uiteindelijk hoeft er zo toch ruim 160 m² minder kunstgras en 4.000 kg minder infill te worden gelegd. Betonplaten en klinkers zijn bovendien veel minder bewerkelijk en dus een veel goedkopere investering. Zwaagstra Beton geeft zijn betonplaten voor kunstgrasvelden sinds dit jaar een nieuwe dimensie. 'In Den Haag hebben we

twee succesvolle proeven gedaan met betonplaten met een opstaande rand, en in Amsterdam zijn vlakke platen met hoekoplossing aangelegd', vertelt André Veerkamp. Beide oplossingen moeten vooral uitspoeling van het granulaat bij hoosbuien voorkomen.

Voor elk granulaat

De betonplaten hebben bovenal het voordeel dat een stevige basis voor het hekwerk bieden. 'Het is een goede optie om de staanders goed in vast te zetten', zegt Veerkamp. Zwaagstra Beton biedt de platen daarom aan in de afmetingen 50 x 100 x 14 cm, met een betonnen rand aan het einde van de lange zijde, en 100 x 100 x 14 cm, waarbij de betonnen opstaande rand midden op de plaat zit. Die opstaande rand meet 6 cm. Die zes centimeters zijn voldoende om te voorkomen dat vuil van buiten het veld onder het hek door wordt geblazen. Ook wordt voorkomen dat het granulaat uit het veld migreert. Infill heeft namelijk de neiging om zich onder invloed van het spel naar de buitenkanten van het veld te werken.

De eerste proef betrof twee kurkvelden in Den Haag. Daar werd het idee enthousiast ontvangen. Inmiddels heeft ook de gemeente Amsterdam betonplaten van Zwaagstra Beton rondom een aantal nieuwe kunstgrasvelden gelegd. Het betreft hier echter platen van 50 x 200 x 12 cm, inclusief een hoekopstelling, die om een veld met kurkgranulaat zijn aangelegd. 'En bij DZOH in Emmen heb-

ben we in oktober platen geleverd die geplaatst zijn om een kunstgrasveld dat is ingestrooid met TPE.'

De betonplaten hebben het voordeel dat ze een stevige basis voor het hekwerk bieden

Waar geen wil is ...

Dat de betonnen platen vooral gezien worden als oplossing voor het behouden van alternatieve infills, is opmerkelijk, gezien het feit dat de publieke discussie vooral draait om de vrees voor vervuiling van de directe omgeving. Kurk is een natuurlijk materiaal en dus niet vervuילend. TPE-granulaat wordt onder certificaat geleverd en voldoet aan de eisen van het Bodembesluit. Ook van dat materiaal is de vervuילende werking dus beperkt. Eigenlijk is het meer een simpele centenkwestie. Volgens de veldenbouwers moet een kunstgrasveld met kurk jaarlijks voorzien worden van 60 kg extra kurk. Voor TPE wordt geschat dat die jaarlijks benodigde hoeveelheid 150 kg bedraagt. Afgezet tegen de 300 kg die benodigd is om een veld met SBR jaarlijks bij te vullen, vallen de extra hoeveelheden TPE en kurk dus wel mee. Maar als de kiloprijs voor elk granulaat wordt meegewogen, verschijnt er opeens een ander beeld. TPE en kurk zijn per kilo aanzienlijk duurder dan SBR.

Als gemeenten werkelijk hun belofte willen nakomen en de waarschuwingen van Zembla ter harte nemen om de burger gerust te stellen, is dit de oplossing voor hun probleem. Tenzij de prijs van een kunstgrassysteem leidend blijft, mag men de meerkosten van dit soort betonplaten niet afwegen tegen de jaarlijkse kosten van 300 kg SBR. Dat is natuurlijk alleen indien men de boodschap van Zembla serieus neemt en bereid is een klein beetje de portemonnee te trekken.

Be social

Scan of ga naar:

www.fieldmanager.nl/article/28061/betonnen-band-voorkomt-dat-infill-omgeving-vervuilt

Een opstaande rand van 14 cm moet voorkomen dat het granulaat uit het veld verdwijnt

Kantplanken voor vijf kunstgrasvelden bevat het PE-garen uit anderhalf afgedankt kunstgrasveld

W&H Sports biedt circulaire kunstgrasoplossing

Oud kunstgras kan voortaan opnieuw nuttig worden ingezet door gemeenten

Samen met partners Re-Match en Lankhorst Recycling biedt W&H Sports nu ook kantplanken, picknicktafels en andere inrichtingselementen aan die gemaakt worden de milieuvriendelijke verwerking van oude kunstgrassystemen.

Auteur: Guy Oldenkotte

Dat een circulaire benadering nog altijd niet de norm is in de kunstgrassector, komt vooral doordat de koper niets ziet of krijgt als tastbaar bewijs dat het afgeschreven kunstgrasveld op de juiste manier is verwerkt en dat de componenten constructief zijn hergebruikt. De vele fabrikanten en kunstgrasinstallateurs hebben hun mond vol over duurzaamheid. De vrees voor vervuiling van de herwonnen grondstof of voor verwijten over beperkte prestaties is voor hen echter vaak aanleiding om zich achter allerlei excuses te verschuilen, maar het mag ook gezegd worden dat de kopers de industrie nu niet echt stimuleren. Gemeenten zijn al jaren verplicht om circulair in te kopen. Toch blijft de initiële aanschafprijs leidend en zien maar

weinig kopers erop toe dat hun materialen of producten aan het einde van hun economische levenstermijn op de juiste manier worden (her)verwerkt. W&H Sports werpt nu alle partijen een reddingslijn toe, één die is gemaakt van groen polyethyleen (PE). 'GreenMatter heeft zich ten doel gesteld om de afvalberg van kunstgrasvelden aan te pakken. Een 100 procent circulaire oplossing is hierbij het doel, en daarmee willen wij toekomstige opdrachtgevers ook uitdagen. Door producten te ontwikkelen en te produceren uit gerecycled kunstgras, krijgt het afval een nieuwe, functionele bestemming', zo licht William van Diemen van W&H Sports het nieuwe initiatief toe. In GreenMatter werkt W&H Sports samen met de recyclingbedrijven

Lankhorst Recycling en Re-Match. 'Lankhorst zal zich binnen de samenwerking bezighouden met de productie en ontwikkeling van nieuwe producten uit gerecycled kunstgras; W&H Sports zal zich voornamelijk bezighouden met de verkoop van de producten en advisering aan opdrachtgevers over groen denken. Het gerecyclede materiaal dat GreenMatter gebruikt, is afkomstig van Re-Match, dat gespecialiseerd is in het verwerken van afgeschreven kunstgras. Het bedrijf weet daarbij alle waardevolle componenten terug te winnen.'

Andere zienswijze vereist

De gemeente Utrecht is een enthousiaste ondersteuner van het concept. 'Wij hebben sinds 2017

5 min. leestijd

een pilot waarbij kantplanken worden aangebracht die gemaakt zijn van gerecycled kunstgras. Sinds afgelopen zomer nemen wij kantplanken van recycle-kunstgras ook op in onze bestekken. Vooral recycle-kunstgras was een harde eis. Wij willen de recycle-economie ondersteunen. Belangrijk is dat iedereen een deel van de recycle-waardeketen oppakt', zegt Marcel Bouwmeester, projectleider en adviseur van de gemeente Utrecht. Utrecht heeft ook al kantplanken van Duvano. 'Dit betreft een opdracht om ook de ontwikkeling en het proces te stimuleren. Het is goed dat meer partijen dit product nu aanbieden. Een markt met één marktkraam is geen markt. Kantplanken maken van recycling-kunstgras en de verspreiding van microplastics voorkomen, dat is een win-winsituatie. In dit geval: één plus één is drie.' Utrecht profileert zich graag als de gemeente die alleen geëngeneerde kunstgrassystemen met TPE als infill laat plaatsen. Bij dit soort kunstgrassystemen, die voorzien zijn van een shockpad, zou nauwelijks splash of migratie van de performance-infill voorkomen. De investering van Utrecht is dus opmerkelijk. 'Het klopt dat TPE-infill veel minder vervuiling van de omgeving geeft', zo erkent Bouwmeester. 'Maar in het kader van de zorgplicht moet de gemeente er alles aan doen om het probleem van microplastics zoveel mogelijk te voorkomen.' Het plaatsen van kantplanken van gerecycled kunstgras is de laatste stap volgens die zorgplicht om de vervuiling van de omgeving door microplastics terug te dringen. Tevens is het de eerste stap om het probleem van afgedankt kunstgras te minimaliseren.

Circulair product

Behalve kantplanken in Utrecht heeft W&H Sports inmiddels ook picknickbanken van gerecycled kunstgras in Amsterdam afgezet. 'In principe kunnen wij kunstgrasvezels verwerken tot elk product dat wij nu al produceren van ander afgedankt plastic en dat wordt toepast in de grond-, weg- en waterbouw', zegt Stefan Hofman van Lankhorst Recycling. Naast kantplanken voor sportvelden produceert Lankhorst dus ook picknicktafels, maar ook materialen zoals steigerplanken en oeverbescherming. 'Technisch gezien is alles mogelijk. Het kunstgrasgaren dat Re-Match terugwint bij het recyclen van kunstgrasvelden wordt omgezet in een granulaat, waaraan uv-stabilisator wordt toegevoegd om een nieuwe, lange levensduur te garanderen. Daarna wordt het in onze extruder omgezet in een nieuw product.' De producten die Lankhorst vervolgens produceert, hebben een donkergroene of zwarte kleur. 'Omdat onze grondstof hoofdzakelijk groen is, is het niet mogelijk om producten in een lichte kleur te maken.' De kwa-

Het mag ook gezegd worden dat de kopers de industrie niet echt stimuleren

liteit blijft echter onverminderd hoog. 'De technische levensverwachting voor onze producten is 50 jaar. Als de klant dat wil, nemen wij onze producten terug en kunnen wij die opnieuw verwerken in een ander product.' De cirkel die Lankhorst hiermee in gang zet, kan dus vrijwel oneindig blijven draaien.

De enige voorwaarde is dat Lankhorst alleen PE-kunstgrasvezels verwerkt en dat het materiaal door Re-Match gescheiden is. 'Polyethyleen (PE) heeft een ander smeltpunt dan polypropyleen (PP); daardoor is het niet mogelijk om bijvoorbeeld ook de backing te verwerken. En als het materiaal niet schoon genoeg bij ons wordt aangeleverd, als er bijvoorbeeld nog wat korrels zand in zitten, kunnen onze machines beschadigd raken. Re-Match heeft aangetoond in staat te zijn om al het materiaal te scheiden. Ze geven daar zelfs een certificaat voor af', aldus Hofman.

William van Diemen, W&H Sports

ACTUEEL

Dure investering?

William van Diemen van W&H Sports erkent dat de producten van gerecycled kunstgras wat duurder zijn dan de alternatieven die gemaakt zijn van schone grondstoffen of afkomstig zijn uit het Verre Oosten. Dat komt deels doordat de PE-vezels die Re-Match terugwint uit het kunstgrasveld slechts een klein percentage vormen van de hoeveelheid materiaal waarmee het uiteindelijk wordt opgescheept. Van de 300.000 kg afval die een afgeschreven kunstgrasveld oplevert, bestaat slechts 12.000 kg uit PE-vezels. Dat staat in schril contrast met de 120.000 kg SBR-granulaat die uit een veld komt. Bovendien moet Re-Match momenteel alle oude kunstgrassystemen die het inneemt, vershippen naar zijn fabriek in Denemarken. Don Lauritsen van Re-Match gromt bij dat idee, nu Nederland moet toezien hoe in minder dan één maand tijd de twee grootste innemers van afgedankt kunstgras hun deuren sluiten. Gezien de onthullingen van televisieprogramma Zembla is die sluiting volkomen te begrijpen. Dat neemt niet weg dat de problemen voorlopig alleen maar toenemen vanwege het ontbreken van alternatieven. 'Wij werken hard aan plannen om ook in Nederland een locatie te openen', zegt Lauritsen. Maar voorlopig zijn er nog de nodige problemen. Zo zijn er maar weinig bedrijven bereid om de componenten af te nemen die Re-Match weet terug te winnen.

Markt voor hergebruik

Bouwmeester is ervan overtuigd dat er een markt is voor hergebruik van de afgedankte kunstgrascomponenten. 'Wij hebben onlangs in onze

Marcel Bouwmeester, gemeente Utrecht

Vitalnova®

Stressbuster

Nieuwe vloeibare meststoffen
formulering speciaal ontwikkeld
voor plantvitaliteit en
een verhoogde weerstand
tegen stress

- Geeft gras een verhoogde weerstand tegen stress
- Zorgt voor grasvitaliteit en kan het hele jaar gebruikt worden
- Zorgt voor direct herstel van kleur
- Ontwikkeld voor gebruik op greens, tees, fairways, sportvelden en parken
- Leverbaar in 10 liter cans én 200 liter drums

De Vitalnova® range

Stressbuster
7-0-0 +2Fe +
suikers + wetting
agent + amino +
sporenelementen

AminoBoost
8-0-7 + 10%
aminozuren

SILK
0-7-12 + 6% Si

Blade
5-6.5-3.5 +
koolhydraten +
zeewierextract +
sporenelementen

SeaMax
4-0-11 + 10%
zeewierextract

De kantplanken kunnen eenvoudig op lengte worden gemaakt

‘Wij kunnen kunstgrasvezels verwerken tot elk product dat we nu al produceren van ander afgedankt plastic’

aanbesteding voor de aanleg van een nieuw kunstgrasveld geëist dat het vrijgekomen infillzand wordt hergebruikt. De gemeente Utrecht neemt daarbij op de koop toe dat ze meer moet betalen dan bij nieuw zand. ‘Het beleid van de gemeente Utrecht eist gewoon om na te denken over circulair gebruik. Het is dus aan de betreffende ambtenaar om dingen te overwegen.’ Volgens Bouwmeester kan dat in Utrecht, omdat de gemeente over genoeg competentie beschikt onder haar eigen medewerkers. ‘Er bestaat een circulaire overlegwerkgroep die dwars door alle afdelingen loopt en waarin wij snel circulaire suggesties bij elkaar onder de aandacht kunnen brengen.’ In theorie betekent dat dat Bouwmeester zijn collega’s die

verantwoordelijk zijn voor de bescherming van kades en oevers in de stad, erop kan wijzen dat er duurzame oeverbescherming en vlanders verkrijgbaar zijn, vervaardigd uit oude kunstgrasmatten die al dan niet afkomstig zijn uit één van de lokale sportcomplexen. ‘Re-Match kan alles scheiden en terugwinnen’, stelt Don Lauritsen. ‘Het zand dat wij terugwinnen, verkopen we terug aan de kunstgrasindustrie of we verkopen het door aan zandstralers. Ook voor de kunstgrasvezels, de backing en de infill hebben wij een afzetmarkt.’ Die afzetmarkt bevindt zich echter vooral buiten de kunstgrasindustrie. ‘Wil je echt circulair bezig zijn, dan betekent dat dat elke component in de productiestroom wordt teruggebracht voor dezelfde component.’ Zover is het echter nog lang niet. De kunstgrasfabrikanten zijn huiverig voor het terugnemen van de vezels, terwijl de sportveldenbouwers goedkoper kunnen bouwen met nieuwe componenten dan met herwonnen materialen. ‘Dat is een houding die niet aansluit bij de circulaire uitgangspunten die bij de overheid leven’, stelt William van Diemen van W&H Sports.

Alleen door samen te werken

W&H Sports hoopt met GreenMatter te kunnen bijdragen aan het reduceren van de berg afgedankt kunstgras. Van Diemen vertelt dat de backing voornamelijk wordt gebruikt voor de productie van bijvoorbeeld voeten voor tijdelijke verkeers-

borden. ‘In een slagplank van 3,90 m kan al 34,8 kg gerecyclede kunstgrasvezels worden verwerkt, in picknicksets met twee banken 220 kg. Bij een picknickset met vier banken neemt dat volume zelfs toe tot 340 kg.’ Voor de kantplanken van vijf kunstgrasvoetbalvelden die de gemeente Utrecht sinds dit jaar bezit, is PE-garen verwerkt uit ongeveer anderhalf afgedankt kunstgrasvoetbalveld. Op dit moment is W&H Sports samen met Lankhorst bezig om nieuwe producten te ontwikkelen. ‘Ook de opsluitbanden rondom het veld kunnen worden gemaakt van gerecyclede kunstgras. Zo proberen wij de markt uit te dagen om mee te denken, om zoveel mogelijk kunstgras te verwerken in producten op en rond het sportveld’, zegt William van Diemen van W&H Sports.

De afhankelijkheid van andere afdelingen om oude kunstgrasvelden op een circulaire manier te hergebruiken, behoort nu definitief tot het verleden. U hoeft niet langer te leuren met hectometerpaaltjes of voeten voor tijdelijke verkeersborden, in de hoop dat de collega’s van de afdeling Logistiek & Verkeer het afgevoerde kunstgrasveld van u ‘overnemen’. Dat oude veld kan nu worden omgezet in nuttige producten, zoals slagplanken en picknicktafels. Daarmee houdt u zelf de regie over dat oude kunstgrasveld en weet u dat u een product terugkrijgt dat zich makkelijk laat inzetten.

Be social

Scan of ga naar:

www.fieldmanager.nl/article/28044/wh-sports-biedt-circulaire-kunstgrasoplossing

SPORTVELDONDERHOUD

SPECIALIST IN AANLEG & ONDERHOUD
VAN KUNST- EN NATUURGRAS

Aanleg
Dagelijks onderhoud
Groot onderhoud
Bemesting
Berekening
Persoonlijk advies

Oudendijk 94

4285 WL Woudrichem

www.hsmsport.nl

info@hsmsport.nl

hofstede - timmerman

tuin- en parkmachines – staphorst
www.hofstedetimmerman.nl

SCHELL
IMPORTEUR

G.A. VAN DER WAAL

Onze techniek
wint terrein

HOFSTEDE - TIMMERMAN

Ervaar zelf de kracht

Weth.Krollstraat 6, Staphorst
T: 0522-468320, E: info@hofstedetimmerman.nl

Lagendijk 178, Ridderkerk
T: 0180 - 421399, E: info@gavanderwaal.nl

Problemen met non-infill-kunstgrasvelden

Wisselende reacties op belangrijkste kunstgrasinnovatie van 2018

Non-infill-kunstgrasvelden zijn een belangrijke innovatie, maar kampen volgens diverse berichten in de landelijke pers wel met enkele kinderziektes.

De innovatieve rubber- en kurkloze kunstgrasmatten worden door spelers beschouwd als te glad, wat bij verschillende clubs al tot blessures zou hebben geleid. CSC Sport en Fieldturf Tarkett erkennen het probleem, maar wijzen erop dat innovatie zonder kinderziektes niet mogelijk is.

Auteur: Guus van Rijswijk

Recent werd bekend dat voetbalclub Oss'20 zijn nieuwe non-infill-mat tijdelijk in de ban had gedaan. Spelers van Oss'20 zouden al sinds begin deze maand niet meer spelen op hun splinter-nieuwe kunstgrasveld zonder instrooiingsmateriaal, meldde het Brabants Dagblad. De voetballers van de club uit Oss vonden de non-infill-mat te glad, wat tot verschillende blessures zou hebben geleid. De bal zou over het veld 'schaatsen'. Na enkele aanpassingen is deze mat sinds afgelopen week-einde weer in gebruik. Eerder doken berichten op in het BD dat spelers van de amateurclubs WEC uit Wijbosch en Avanti '31 uit Schijndel weigeren te spelen op het nieuwe, speciale kunstgras zonder infill. Naast Fieldturf Tarkett en CSC Sport komt ook het Chinese kunstgrasbedrijf CCGrass met een pilot. Zeer binnenkort zal in Amsterdam een non-infill-veld van dit bedrijf worden gebouwd.

Paar goede regenbuien

Spelers van WEC liepen medio september tijdens een training van het veld, toen opnieuw een speler geblesseerd raakte omdat het veld te glad zou zijn. WEC-bestuurslid Sjaak Pijnenburg zei toen in het Brabants Dagblad er honderd procent vertrouwen in te hebben dat de problemen met een paar goede regenbuien zouden zijn opgelost. Volgens kantine- en accommodatiebeheerder Pijnenburg speelde de droogte van afgelopen zomer de

club parten bij het ontstaan van de klachten. De gemeente Meijerijstad, waar Wijbosch en Schijndel onder vallen, besloot voor de velden van WEC en Avanti sproei-installaties aan te leggen voor 35.000 euro per stuk.

Gladder bij dauw

Sjaak Pijnenburg van WEC meldt dat de staat van de non-infill-velden momenteel nog niet ideaal is. 'Op dit moment is het nog niet goed; er is nog niet veel veranderd. Als de dauw intreedt, wordt het gras gladder.' Pijnenburg benadrukt dat het om een proefperiode gaat, dus de club neemt de problemen even voor lief. 'Het blijft een pilot, dus er zitten kinderziektes in. Volgens de aannemer is het voor het einde van het jaar opgelost.'

Druk bezig met oplossing

Pijnenburg verwijst voor verder commentaar naar Mari Rovers, opdrachtgever namens de gemeente Meijerijstad. Volgens Rovers trainen alle teams op het veld. Alleen selectieteams wijken soms uit naar een natuurgasveld. 'Als de scheidsrechter het veld als te glad beoordeelt, wijken we uit.' Volgens hem is Fieldturf druk bezig met een oplossing en wordt er nog veel onderzoek gedaan. 'Als er geen dauw op het veld ligt, is er niks aan de hand. Bij dauw wordt de top van de vezels te glad. Als je dan volop traint met een partijvorm, glij je uit. De

oorzaken moeten eerst duidelijk worden, voordat we actie kunnen ondernemen. De komende weken krijgen we meer duidelijkheid.'

Verschillende hoeveelheden zand

Leverancier CSC Sport/Greenfields en de gemeente Oss hebben de afgelopen weken gewerkt aan een oplossing voor het veld bij Oss'20. Maandag 12 november werd het veld met verschillende hoeveelheden zand bestrooid. Daarbij mochten de selectiespelers vertellen welke hoeveelheid de voorkeur had. Ook is het veld met een speciale machine bewerkt, waardoor de bal natuurlijker over de mat moet bewegen. CSC Sport/Greenfields beloofde de club het probleem in ieder geval voor het einde van de maand te hebben opgelost.

Aanbesteding stopgezet

Begin vorige maand waren de genoemde kinderziektes op non-infill-velden bij WEC en Avanti voor aannemer Topgrass/Fieldturf bij voetbalclub SBC in Son en Breugel reden om zich terug te trekken als kandidaat. Het ging daarbij om een aanbesteding van een innovatief kunstgrasveld van Fieldturf/Tarkett, met slechts een beperkte hoeveelheid zand tussen de kunstgrassprieten. Topgrass/Fieldturf kon niet 100 procent garanderen dat de problemen daadwerkelijk zouden kunnen worden opgelost. Er bleef nog één aannemer over (CSC

VOOR DE PERIODIEKE KEURING VAN UW KUNSTGRAS VOETBALVELD

VANAF 2018 MOETEN KUNSTGRAS VOETBALVELDEN VANAF ACHT JAAR OUD PERIODIEK WORDEN GEKEURD

De KNVB heeft bepaald dat voetbalverenigingen in Nederland alleen nog competitiewedstrijden mogen spelen op kunstgras voetbalvelden die voldoen aan een aantal minimumeisen, zoals benoemd in gebruiksnorm NOC*NSF-KNVB-2-18. Velden vanaf acht jaar oud moeten sinds 2018 periodiek worden gekeurd op de gebruiksnorm door een NOC*NSF erkend keuringsinstituut. Voorbeelden van eisen uit de norm zijn de schokabsorptie, stroefheid en hoogteligging. Neem nog vandaag contact op met SGS INTRON Certificatie voor meer informatie.

SGS INTRON CERTIFICATIE B.V.

Venusstraat 2
4105 JH Culemborg
088 - 214 51 33
nl.intron@sgs.com
www.sgs.com/sportvloeren

SGS IS WERELDLEIDER OP HET GEBIED VAN INSPECTIE, CONTROLE, ANALYSE EN CERTIFICERING

WHEN YOU NEED TO BE SURE

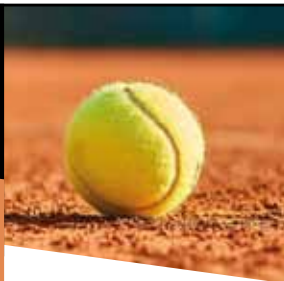
SGS

GRAVEL-PLUS PREMIUM

GRAVEL-PLUS PREMIUM INTERESSANT VOOR UW TENNISPARK

Waarom Gravel-Plus Premium banen op afschot en geen gewone gravelbanen? Normale gravel, gemaakt van baksteen, heeft een grovere korrel dan Gravel-Plus Premium (GPP), welke gemaakt wordt van gemalen dakpannen.

Waar normale gravel minder vast blijft om waterdoorlaatbaar te zijn en dus ook eerder zal uitslijten, heeft u dat probleem bij GPP banen niet. Het verschil: GPP en water binden samen tot een zeer sterke, stabiele toplaag. Voordeel hiervan is dat de speelschade beduidend minder snel toeslaat. GPP is door zijn fijnere en zachtere structuur veel meer verdicht, met water als bindmiddel. Hierdoor verdampt het water minder snel.

Voor informatie en advies over uw situatie maakt u een afspraak met een van onderstaande gecertificeerde banenbouwers.

Wijnbergen Sportbouw BV
Aanleg en onderhoud tennisbanen

TENNISbouw
nederland b.v.

www.gravelpluspremium.nl

TOP CLAY®

hybrid clay court

Écht gravel
Het hele jaar bespeelbaar
Geen voorjaarsonderhoud

TON DE ROOIJtennis

aanleg • onderhoud • accessoires van tennisbanen

www.topclay.nl

4 min. leestijd

ACHTERGROND

'BETREDINGSMACHINE' ZET GRASSPRIETEN UITEEN

Bij de mat in Oss, waarvan de aanleg zo'n 350.000 euro kostte, wordt momenteel met zandoptimalisatie en een betredingsmachine druk gewerkt aan een oplossing. Een deel van de problemen zou ontstaan doordat de mat bij de productie met een speciaal soort olie wordt bewerkt. Dat zorgt ervoor dat de grassprietten in de machine niet klonten. Deze olie spoelt na verloop van tijd vanzelf van het veld, maar omdat het sinds september zo weinig geregend heeft, is dit onvoldoende gebeurd. Onlangs heeft het eerste elftal van de club al verschillende hoeveelheden zand getest die op de mat werden gestrooid. Een paar dagen later werd het gehele veld bestrooid met de juiste hoeveelheid zand, zodat spelers meer grip hebben. De zaterdag daarop is het effect van tientallen voetballers nagebootst met een speciale 'betredingsmachine', een soort wals met talloze noppen, die achter een kleine tractor werd bevestigd. Dit apparaat zorgt ervoor dat alle sprietten (die dezelfde kant op staan als de mat uit de machine rolt) *random* gaan staan, dus allemaal een andere kant op. Het 'schaatsen' van de bal moet hierdoor tot het verleden behoren.

Sport), waarop de aanbesteding voor de velden door de gemeente werd stopgezet.

Onterecht in een negatief daglicht

Er zijn dit jaar in Nederland zeven velden met non-infill gelegd. Vijf daarvan zijn van CSC/Greenfields en twee van Topgrass/Fieldturf. Arjan Knottnerus

'Als de dauw intreedt, wordt het gras gladder'

van Tarkett stelt dat met de recente berichtgeving het product onterecht in een kwaad daglicht wordt gesteld. 'Het klopt dat er nog wat kleine kinderziektes zitten in de huidige non-infill-kunstgrassy-systemen. De reacties zijn wisselend, net als bij alle andere kunstgrasvelden en nieuwe ontwikkelingen. Dit was ook het geval bij de opkomst van SBR-kunstgrasvelden, begin deze eeuw, en ook toen de eerste kurkvelden op de markt kwamen. De velden bevalen prima, alleen zou de grip beter moeten onder bepaalde omstandigheden. Hier wordt door ons aan gewerkt, in samenwerking met gemeente en clubs. Ik ben ervan overtuigd dat dit ook geldt voor onze concurrent.'

Hard gewerkt aan optimalisatie

Er wordt hard gewerkt aan de optimalisatie van de non-infill-velden, die allemaal Fifa Quality- of Fifa Quality Pro-gecertificeerd zijn, maar bij spelers op minder enthousiasme konden rekenen. Knottnerus wijst op de ontwikkelfase waarin het innovatieve kunstgras zich bevindt. Knottnerus: 'Wij doen op dit moment onderzoek naar de invloed van het type shockpad, de hoeveelheid zand en het type zand, de procesolie, de wijze van onderhoud en de omgang met beregening.'

Eerlijke kans

Knottnerus laat weten het jammer te vinden dat er nu eenzijdig negatief wordt bericht over ervaringen met non-infill. 'Dit doet de ontwikkeling en het product tekort; op deze wijze wordt het product onterecht in een negatief daglicht geplaatst.' Knottnerus wijst erop dat CSC Sport/Greenfields en Fieldturf/Topgrass samen met een paar gemeenten hun nek hebben uitgestoken om deze ontwikkeling mogelijk te maken en de systemen vervolgens te kunnen doorontwikkelen. 'Dergelijke systemen moet een eerlijke kans krijgen vanwege de positieve aspecten en de potentie. Zonder feedback kunnen we niet doorontwikkelen en verbeteren. De markt vraagt juist om dergelijke oplossingen, vooral nu. De rest van de markt zit af te wachten om straks een en ander te kunnen kopiëren, maar dan zijn wij inmiddels twee stappen verder.'

'De markt vraagt juist om dergelijke oplossingen.

Voor nu'

Wasmand

Sjaak Pijnenburg van WEC wijst op een gunstig nevenaspect van de pilot: 'Van moeders en echtgenotes ontvangen we niets dan lof. Ze vinden geen rubbergranulaat meer in de badkamer of de wasmand. Dat vinden ze heel positief.'

Be social

Scan of ga naar:

www.fieldmanager.nl/article/28002/problemen-met-non-infill-kunstgrasvelden

Nationale Grasdag 2019: 'De bodem is de basis'

Professionals nemen tijdens 16e editie kijkje 'onder de motorkap' van een sportveld

Op 23 januari 2019 vormt het Tilburgse Koning Willem II-stadion het decor voor de Nationale Grasdag. Deze 16e editie staat in het teken van een kijkje 'onder de motorkap' van het sportveld: de bodem. Tijdens de dag laten specialisten uit onderwijs, consultancy en bedrijfsleven zien hoe je met slim sportveldbeheer en -onderhoud grote invloed kunt uitoefenen op de bodemfuncties en het bodemleven. De bodem is de basis, aldus organisator René de Munnik van Limagrain Advanta: 'Als je de aanleg van een grasveld verpest, blijft dit je voortdurend achtervolgen.'

Auteur: Guus van Rijswijk

Het gastheerschap van Willem II voor de Nationale Grasdag, dit jaar, is geen toeval. Het stadionveld van de Tilburgse eredivisieclub werd in de eerste divisie (Jupiler League) al twee keer tot beste veld uitgeroepen. Het doel van het platform is kennisuitwisseling, vertelt initiatiefnemer René de Munnik. 'Het sportveldonderhoud ligt allang op een hoog niveau, maar we willen het naar een nog hoger plan tillen en daarbij de nieuwste ontwikkelingen rondom fieldmanagement voor het voetlicht brengen.' De recente ontwikkelingen rondom grasverdeling, bodemanalyse en bemesting, cul-

tuurtechniek, ontwerp, realisatie en beheer spelen daarbij een rol, vertelt De Munnik. 'Bodemleven is ontzettend belangrijk. Alle deelnemende bedrijven en kennisinstituten zullen vanuit hun eigen discipline kennis rondom dit thema delen met het publiek en de meerwaarde van (natuur)gras onder de aandacht brengen.'

Keerpunt

Naast de initiatiefnemers van de Nationale Grasdag, zaadveredelaar Limagrain Advanta en meststoffenfabrikant DCM, is een hele trits par-

tijen bij de organisatie betrokken. Bras Fijnaart (aanleg en onderhoud), Kybys (advisering), HAS Hogeschool (kennis en opleiding) en Fertilab (bodemanalyse) verlenen hun medewerking. Ook de Branchevereniging voor Sport- en Cultuurtechniek (BSNC) is bij het platform betrokken, vertelt De Munnik. 'Met deze dag proberen we het product natuurgas te versterken. Met de aankondiging dat spelen op natuurgas in de eredivisie straks beloond wordt en de oproep van de KNVB aan clubs om meer voor de velden te doen, staat gras volop in de belangstelling.' Peter Laan

6 min. leestijd

ACTUEEL

van DCM: 'We vinden het belangrijk om onze kennis op het gebied van onderhoud van sportvelden te delen, specifiek als het gaat om bemesting. De ontwikkelingen op dit gebied kunnen bijdragen aan de kwaliteit van natuurgras. Gras heeft de toekomst.' Olaf Bosman van Fertilab wijst erop dat er in de sector van agrarische laboratoria momenteel een grote verschuiving plaatsvindt van 'meten' naar 'berekenen'. Bosman: 'Veel analyseresultaten worden vastgesteld met rekenmodellen. Daardoor zijn de resultaten van routinematige monsters sneller beschikbaar, maar probleemmonsters (niet-normale situaties) worden daarbij vaak gemist. Wij van Fertilab willen laten zien dat traditionele meet-technieken, mits efficiënt toegepast, het betrouwbaarste resultaat geven in alle situaties.'

Bodem is cruciaal

Wat is er zo belangrijk aan het thema bodem en bodemleven? Bart Bongers van Kybys: 'Als de basis niet goed is, krijg je sneller te maken met extra onderhoudskosten en is renovatie eerder nodig dan gepland. Veranderende omstandigheden zoals het klimaat, de Green Deal en hogere gebruikerseisen hebben hier grote invloed op. Zorg dus dat de basis goed is.' Peter Laan: 'Om een goede grasmat te creëren, is de bodem cruciaal. De organische meststoffen waarmee het bodemleven wordt gevoed, zijn van grote invloed op de kwaliteit en activiteit ervan. Het bodemleven zorgt voor omzetting van de meststoffen, waardoor de voeding opneembaar wordt voor de wortels. Door het bodemleven te activeren met organische meststoffen, help je de wortels en ontstaat er een sterkere en gezondere grasmat.' Ook volgens Goof Rijndorp van Bras Fijnaart zijn de bodem en het bodemleven het belangrijkste voor velden. 'Als er bij de aanleg van een veld essentiële fouten worden gemaakt, heeft dit gevolgen voor de kwaliteit en

de levensduur van het veld. Een veld kan dan in één keer verpest worden.' Olaf Bosman vult aan: 'Alles begint met een goede bodem. Als de nutriëntenbalans en het bodemleven in goede conditie zijn, is het gras beter bestand tegen ziektes en extreme omstandigheden.'

Minder vatbaar voor ziektes

Het thema 'bodem en bodemleven' is dus zeker niet willekeurig gekozen. Bart Bongers van Kybys benadrukt nogmaals dat de bodem de basis is voor goed beheer van natuurgrassportvelden. 'Als de basis goed is, scheelt je dat veel problemen in de toekomst. Wij maken graag een vergelijking met een persoon. Als iemand goed eet, beweegt en rust neemt, is alles in balans. Deze persoon is dan minder vatbaar voor ziektes en hoeft minder snel naar het medicijnkastje te grijpen. Kortom: preventief onderhoud in plaats van correctief onderhoud.' Sjaak Groen van HAS Hogeschool stelt dat de toplaag en de ondergrond het fundament vormen van een goede grasmat, volgens hem een compromis tussen sportvloer- en groeiplaatseisen. 'Voor een stabiel evenwicht en de bijbehorende fysiologische en chemische processen is het bodemleven onontbeerlijk. Lange tijd zijn bodem en bodemleven ondergewaardeerd geweest. Op de Nationale Grasdag 2019 krijgen zij vanuit een integrale benadering de aandacht die ze verdienen.' Ook in de grasveredeling ligt in toenemende mate de focus op wat er onder de mat gebeurt, stelt Job Steunenbergh van Limagrain Advanta. 'Het wortelvolumen en uitlopervormend vermogen van grassoorten liggen aan de basis van sterkere, vitalere velden met minder speelschade, meer stabiliteit en een aanzienlijk betere droogtetolerantie en wintervastheid.' Steunenbergh benadrukt in dit kader de grote meerwaarde van de veldbeemdcomponent in sportvelden. 'Die zou minimaal 40

procent moeten zijn, wil je de uitdagingen van morgen het hoofd kunnen bieden.'

De ideale grasmat

Volgens Groen is het kennisniveau in de sector de laatste twintig jaar door trainingen en opleidingen beduidend hoger geworden. 'We doorgronden de complexe materie van bodem, water en gras steeds beter. De ideale grasmat, de steeds hogere eisen en de beperkte middelen vragen echter voortdurend om toepassing van nieuwe kennis en inzichten.' Bart Bongers van Kybys wijst erop dat er in de afgelopen twintig jaar in toenemende mate planmatig wordt gewerkt en er duurzamere oplossingen voor een goede basis zijn bedacht, bijvoorbeeld door andere materiaalkeuzes. 'Het vak van de fieldmanager heeft meer inhoud en status gekregen.' Goof Rijndorp wijst op de vooruitgang die is geboekt als het gaat om de kwaliteit van de grasmat. 'Met nieuwe machines en nieuwe producten weten we nu bij profclubs een veel betere grasmat te bewerkstelligen dan twintig jaar geleden. Dat geldt ook voor amateurvelden.' Olaf Bosman wijst erop dat er in de afgelopen jaren bij de bemesting een langzame verschuiving is geweest van het 'aanleggen van voorraden' naar het 'bemesten op bodemniveau'. Bosman: 'De focus ligt meer op de totale nutriëntenbalans. Nieuwe analysemethoden zijn geïntroduceerd om de onderlinge verbanden tussen nutriënten en de beschikbaarheid van deze nutriënten te bepalen. De oudere bepalingen bestonden veelal uit voorraadbepaling en waren strikt gericht op één enkel nutriënt.'

Nieuwe concepten en producten

Naast netwerken staat op de Grasdag kennisoverdracht centraal. De aanwezige specialisten uit onderwijs, consultancy en bedrijfsleven laten zien hoe je met slim sportveldbeheer grote invloed

Plenaire sessies onder leiding van dagvoorzitter Max Daniel

HYBRIDE GRAS PIONIERS SINDS 1989

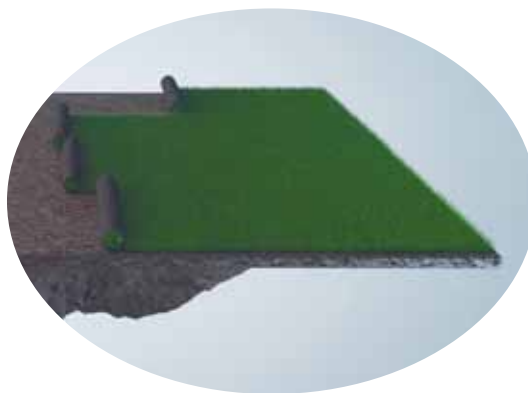
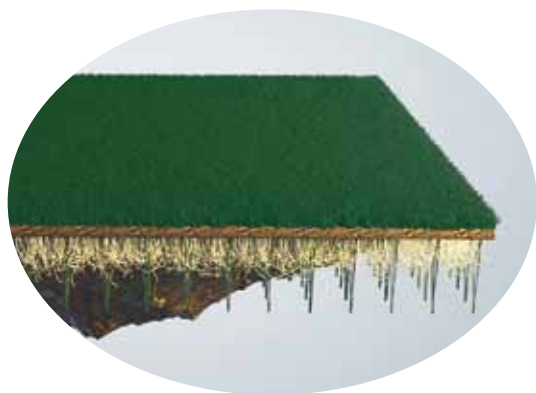
GRASSMASTER
By Tarkett Sports

- ▶ verticale versteviging
- ▶ duurzame oplossing
- ▶ polypropyleen vezels
- ▶ injectie-technologie

PLAYMASTER
By Tarkett Sports

- ▶ horizontale versteviging
- ▶ snelle oplossing
- ▶ polyethyleen vezels
- ▶ hoge flexibiliteit

Volg ons:

Tarkett Sports BV | info@grassmastersolutions.com
grassmastersolutions.com | 0032 52 26 24 11

Een greep uit onze talrijke referenties:

Amsterdam ArenA • Arsenal FC • Athletic Club Bilbao
CSKA Moskou • FC Barcelona • Juventus FC • Kazan Arena
Manchester United • New England Patriots
Stade de France • Tottenham Hotspur FC
Wembley Stadium

'DISCUSSIE WEGTREKKEN VAN EMOTIE EN HYSTERIE'

Tijdens de Nationale Grasdag zal ook de discussie rondom kunstgras op sportvelden niet ontbreken. Bart Bongers van Kybys benadrukt dat de discussie met feiten moet worden weggetrokken van 'emotie en hysterie'. Bongers: 'Objectief informeren is belangrijk. Met goed advies tot de beste oplossing komen in de specifieke situatie. Daarbij hoort ook het inzichtelijk maken van alternatieven, zodat aan de hand van objectieve criteria de mogelijke afwegingen duidelijk worden.' Peter Laan noemt als belangrijkste punt dat alle aspecten worden benoemd en meegewogen in de discussie. 'Wat is de gewenste speelintensiteit, hoeveel uur hebben we nodig op het veld? En daarnaast zaken zoals duurzaamheid (milieu, CO₂), temperatuurbuffering (in de stedelijke omgeving) en de beleving van de sporter, inclusief blessuregevoeligheid. Maar ook de financiële verschillen (aanschaf, onderhoud en afschrijving) horen daarbij. Het hele verhaal moet op tafel. Als dit goed gebeurt, zal men veel vaker kiezen voor natuurgras in plaats van kunstgras.'

kunt uitoefenen op de bodemfuncties en het bodemleven. Rijndorp: 'Door de kennis van verschillende specialisten te bundelen, kunnen we mooie nieuwe concepten en nieuwe producten introduceren, waarmee de kwaliteit en speelbaarheid van grasvelden verbeterd kan worden. Voorbeelden hiervan zijn het ontzorgconcept *Rentmeesterschap op sportaccommodaties, precisiezaai met de Vredo DDS-doorzaaimethode* en het *O2-natuurgrasconcept*. Peter Laan: 'We willen bezoekers informeren door dagen te organiseren

zoals deze Grasdag, door podia te creëren om kennis te delen en door in de praktijk samenwerkingen te realiseren met groenpartners.' Sjaak Groen: 'Het onderwijs op de HAS is voor een belangrijk deel gestoeld op interactie. Door ervaringen te delen en krachten te bundelen, zorgen we ervoor dat alle betrokkenen er beter van worden.' Bongers wijst op de aandacht voor het belang van sport: 'Dat doen we naast deze dag met beurzen, artikelen op LinkedIn en berichten op de website en in Fieldmanager.'

Overdracht op jongere generatie

Sjaak Groen benadrukt dat de HAS vanuit verschillende disciplines een objectieve bijdrage kan leveren aan de grasdiscussie bij sportclubs. 'De HAS vindt het belangrijk dat de discussie wordt gevoerd met kennis van zaken en een goede afweging van alle aspecten. Hierbij moeten ook het groeiende kennisniveau, de grotere mogelijkheden wat betreft precisiebeheer en maatschappelijke veranderingen worden vermeld. Standpunten in dezen

moeten worden uitgewisseld, waarbij we oog moeten hebben voor alle belangen. Wij kunnen hierin ondersteunen vanuit een brede expertise.' Volgens Groen vormen de vergrijzing in de sector en het imago van het beroep voor de nabije toekomst belangrijke aandachtspunten. 'De kennis en kunde "uit het veld" van de oudere generatie moeten worden overgedragen aan de jongere generatie. Gezamenlijk moeten we meer uitstralen hoe belangrijk en hoe leuk het werken in deze sector is.' Goof Rijndorp: 'Innovaties en nieuwe technieken zoals sensing en robotisering maken het vak steeds aantrekkelijker voor de nieuwe generatie fieldmanagers.'

Be social

Scan of ga naar:

www.fieldmanager.nl/article/27999/nationale-grasdag-2019-de-bodem-is-de-basis

Het team veldbeheer van sportbedrijf Tilburg

‘We kijken vooruit, niet meer achterom’

Met goede hulp en loyaliteit schijnt de zon weer volop

Het faillissement van Prograss werd net voorafgaand aan het seizoen uitgesproken. Een beroerder tijdstip kon niet. Maar het bedrijf is er weer en gaat door onder de naam Prograss Europe BV. Zo'n faillissement gaat je niet in je koude kleren zitten, maar biedt ook weer kansen, vindt algemeen directeur Mark Timmerman. ‘We focussen ons nu op een beperking van het assortiment en willen sterker worden op gebieden waar we toekomst in zien.’

Auteur: Sylvia de Witt

6 min. leestijd

INTERVIEW

eind 2005 ook gebeurde.

‘Wanneer zoiets als een faillissement plaatsvindt, houd je jezelf ook een spiegel voor: Wat wil ik verder nog? En wil ik dat nog op dezelfde manier? Ik heb de keuze gemaakt om vooral dingen te blijven doen waar ik goed in ben, vakinhoudelijk; dat is het buitenwerk, klanten adviseren over onderhoud en aanleg. Dat is mijn ding. Voor andere dingen op het gebied van financiën, personeel, regelgeving, certificering en dergelijke kan ik de expertise van anderen gebruiken.’

Scheur in zijn broek

Na het faillissement belde Timmerman een klant. Die zei tegen hem: ‘Weet je hoe ik dit ervaren heb? De vijver was een beetje troebel geworden. Ik wist even niet waar ik aan toe was: wie ging er verder met welke producten? Daar kwam bij dat allerlei mensen stenen in de vijver gooiden om die troebel te houden met het oog op de concurrentie. Maar nu is de vijver weer helder en gaan we gewoon verder.’

Dit gaf Timmerman weer moed en zin om door te gaan. ‘Het faillissement was net voorafgaand aan het seizoen uitgesproken. Een beroerder tijdstip kun je niet hebben. Zoiets gaat je echt niet in de koude kleren zitten. Toen dit speelde, had ik ook heel andere keuzes kunnen maken. Er zijn ook aanbiedingen langsgeslagen. Maar uiteindelijk heb ik ervoor gekozen om in dit segment te blijven, alleen in een wat andere rol. Zo’n faillissement biedt ook kansen en daar hebben we ons zoveel mogelijk op gefocust. Dit seizoen hebben we gebruikt om intern klaar te zijn voor 2019. We kijken vooruit en niet meer achterom. Iemand maakte de vergelijking: Mark heeft een scheur in zijn broek opgelopen. Nou, dat kan gebeuren. Ik ben gezond en ik lach nog. Zo sta ik erin.’

opgepikt worden.

‘Dat is een voordeel in deze nieuwe situatie. We kunnen nu echt zeggen: Wat past in ons gamma en wat halen we eruit?’

Van DLF levert Prograss de Masterline-graszaadmengsels. De mengsels zijn samengesteld uit fijnbladige, dichte grasrassen die een sterke tolerantie moeten leveren tegen bespeling, ziekte en droogte. Van DSV Zaden levert Prograss de Eurograss-reeks. Onder deze merknaam worden uitgebalanceerde mengsels samengesteld, voornamelijk voor de sport- en openbaargroenmarkt. ‘We kijken nu in de keuken bij twee graszaadbreeders’, vertelt Timmerman. ‘En dat is bijzonder; daar ontdek ik weer nieuwe dingen. Ieder bedrijf heeft zijn eigen innovaties en toevoegingen. Zo is DLF op het moment heel sterk in het tetraploïde ras. Als Prograss waren wij in de golfwereld toonaangevend, dus de samenwerking met DLF was een logische stap. Ze deden wel wat in golf, zeker DLF, maar niet in de mate waarin wij dat gewend waren. Ze wisten dat ik niet verder kon met Barenbrug en dan zijn er niet zoveel alternatieven. Daar waren we dus snel uit.’

‘De vijver was een beetje troebel geworden. Maar nu is die weer helder en gaan we gewoon verder’

Eind februari sprak de rechtbank het faillissement uit over graszaad- en meststoffenhandelaar Prograss. Even leek het erop dat de sport- en golfwereld hierdoor een toonaangevende leverancier zou kwijtraken, maar er verscheen een reddende engel. Met de nieuwe eigenaar kwam ook een andere identiteit: Prograss Europe BV, maar de handelsnaam luidt nog steeds Prograss, ‘*professional grass service*’. Timmerman is weliswaar geen eigenaar meer, maar nog wel algemeen directeur.

Spiegel

Timmerman rolde het ondernemersvak in toen hij in 1999 bij Prograss begon. Hij kwam uit het openbaar groen, de sportvelden, dus richtte hij zich als accountmanager eerst op die sector. Wel met het vooruitzicht om de zaak ooit over te nemen, wat

Kijkje in de keuken bij twee graszaadbreeders ‘De shit uit je verleden is de mest voor je toekomst.’ Dat is de filosofie van trainer en spreker Sierd Nutma. Er zitten veel mooie lessen opgesloten in tegenslag. Een topsporter is ziek geweest en wint vervolgens goud. Een ondernemer gaat failliet en heeft vervolgens een succesvol bedrijf. Wanneer mensen succes hebben, is er vaak tegenslag aan voorafgegaan. En Timmerman gaat er nu helemaal voor. Bij de doorstart van Prograss kon al het personeel meegaan; alleen de buitendienstman is niet meegegaan en per 1 mei vervangen door Ron Bakker. De distributie wordt nog door dezelfde partner verzorgd: Van Reenen in Barneveld. Leverancier Barenbrug is afgehaakt. DLF en DSV Zaden zijn daarvoor in de plaats gekomen. Er is toegang tot meerdere ‘keukens’, dus er kan meer

Watermanagement

Prograss treedt de komende periode naar buiten met de veranderingen. De geluiden die het bedrijf nu al ontvangt, zijn positief; de loyaliteit is groot. ‘Dat sterkt ons bij de stappen die we gezet hebben.’ Er is de tijd genomen om goede keuzes te maken, kritisch te kijken naar het productengamma en te kijken naar ontwikkelingen in de markt. De focus ligt nu op beperking van het assortiment en versterking op het gebied van watermanagement. Timmerman: ‘Het gaat om water in de breedste zin van het woord; niet alleen de kwantiteit, maar ook de kwaliteit is belangrijk. Kijk naar de verzilting in het westen. Ook in een droog seizoen als 2018 liepen we hiertegenaan. Hier en daar was het beregeningswater zo slecht, dat het lastig was om

BUILDING THE SPORTS FUTURE

AANLEG | ONDERHOUD | LANDSCAPING

www.kunstgras.com

J&S SPORTS
WWW.J&SPORTS.COM

MP SERIE 5-DELIGE KOOIMAAIERS

Laag brandstofgebruik door het lichte gewicht

Maaibreedte van 3.50 meter

Keuze uit 49pk of 65pk Kubota® Commonrail Turbodiesel

Transportbreedte van slechts 1.89m

Luxe cabine met airco

RANSOMES
A Textron Company

Pols Groep | +31 (0)181 45 88 45 | Info@pols.nl | www.pols.nl

GRIP OP GROEN

Maai - laadwagens

Veeg- en verticuteermachines

SCHOUTEN

+ 31 (0)577 40 80 80
info@schouten.ws
www.schouten.ws

Rethink what to do
with your old turf

Re-Match A/S
HI-Park 415
7400 Herning
Denmark

+45 7734 6734
info@re-match.dk
www.re-match.dk

Re Match
TURF RECYCLING

gras te laten groeien. We hebben ooit de wetting agents geïntroduceerd in Nederland. In het begin werden die hoofdzakelijk ingezet op greens. Maar watermanagement wordt steeds belangrijker; je ziet een verschuiving van het gebruik van die producten van greens naar volledige golfbanen, dus ook fairways. Ook neemt het gebruik op andere sportvelden en in stadions toe.'

Prograss had voorheen de exclusieve verkoop van Aquatrols, de marktleider voor wetting agents, maar heeft deze exclusiviteit niet meer. De producten zijn nog wel bij Prograss verkrijgbaar. 'Dat betekent dat we niet meer aan Aquatrols gebonden zijn en ook naar andere producten kunnen kijken, en dat doen we ook. Watermanagement moet toegankelijker worden voor een bredere markt, qua budget, maar ook qua toepassing. Hierover hebben wij bepaalde ideeën, zodat de toepassing op sportvelden in de toekomst beter wordt.'

'Om betere grasmatten te krijgen met minder onkruid en minder ziektes, zie je ook op dat gebied een ontwikkeling in doorzaaistrategieën. Er wordt veel meer en veel vaker doorgezaaid. Daarnaast wordt bij de keuze van graszaad de zouttolerantie (4Salt) belangrijker. Het meststoffengebruik neemt af, zeker dat van korrelmeststoffen. Er is een verschuiving gaande naar milieuvriendelijkere, organisch gebaseerde producten. Daarnaast zien we een toenemend gebruik van wateroplosbare en vloeibare producten op het gebied van plantenvoeding en biostimulanten. Dit zijn allemaal tendensen waar we oog voor hebben en die hebben meegespeeld bij onze keuzes voor leveranciers en bepaalde producten.'

Producten onder label Professional Turf Solutions Compo Expert was al meststoffenleverancier van Prograss; nu wordt er nog nauwer samengewerkt met dit bedrijf op het gebied van minerale meststoffen. 'Compo heeft ons dit jaar goed gesteund en wil meer betekenen voor Prograss. In het verleden hadden we twee leveranciers die min of meer hetzelfde leverden: ICL en Compo.'

Het bedrijf besloot zich te focussen op Compo Expert voor de minerale meststoffen. Tot het gamma behoren ook diverse vloeibare meststoffen op basis van zeewierextracaten, maar met telkens een ander bestanddeel met bijkomende biostimulante effecten, zoals silicaten of nuttige bodembacteriën. Daarnaast zijn er fijngranulaten met hoogwaardige, langzaam werkende stikstofcomponenten.

'Voor de producten die Compo niet in het assortiment heeft, kijken wij heel expliciet naar andere mogelijkheden. Al zo'n vijf jaar hebben wij een

aantal producten met het eigen label Professional Turf Solutions. Daar komen nu nog een paar producten bij om het pakket compleet te maken.'

Nieuwe service

Golfbanen vormen nog steeds de hoofdmoot, maar voor Prograss zit de groei in sportvelden. De sportveldenmarkt is veel groter en nieuwe golfbanen worden er bijna niet meer gebouwd. Voor sportvelden kan Prograss veel meer betekenen. Prograss verkoopt producten, maar biedt ook kennis en begeleiding door middel van het Prograss-concept. 'Dat is onze kracht', meent Timmerman. 'Leveranciers zijn allemaal specialist op hun eigen terrein: voeding, meststoffen, watermanagement of graszaden. Wij brengen dat allemaal samen en willen uiteindelijk de beste oplossingen bieden. Door scholing, onafhankelijk onderzoek en hulp van leveranciers willen wij hier een goede invulling aan te geven.' Innovaties op het gebied van gras worden kritisch gevolgd, en opgepikt als ze interessant zijn. Volgend jaar komt Prograss in samenwerking met Compo Expert met een nieuwe service: ziektediagnose van gras. Compo Expert doet dit al in Duitsland. 'Sommige ziektes werden dit jaar verward met droogteschade of met andere ziektes. Er zijn nu methodes om op basis van DNA-profielen de vinger precies op de zere plek te leggen. Op basis daarvan kun je ook de goede maatregelen nemen. Ik kan veel dingen van elkaar onderscheiden, maar in extreme situaties twijfel je soms en wil je bevestiging hebben. Nu nemen we een monster, sturen het op en binnen een aantal dagen hebben we een diagnose.'

Europa

Nog even terug naar de nieuwe naam met de toevoeging Europe. Gaat Prograss Europe BV zich nu meer op Europa richten?

'De naam komt uit mijn koker en is met het oog op de toekomst gekozen. Maar voorlopig focussen we ons erop om hier in Nederland de boel vlot te trekken. We waren al wat actief in België en Duitsland en Europa wordt steeds meer één geheel, ook in deze branche. We zijn al eens benaderd door leveranciers, dus met ons concept kunnen we zeker ook iets betekenen in andere landen. Maar dat is nog even toekomstmuziek', besluit Timmerman.

Be social

Scan of ga naar:

www.fieldmanager.nl/article/28067/we-kijken-vooruit-niet-meer-achterom

Multifunctionaliteit biedt meer dan alleen mooi maaibeeld

aal meer uit een Major Swift

Sportveldbeheerders en groenverzorgers die moeite hebben met afscheid nemen, zouden eens een Major Swift-cirkelmaaier moeten overwegen. Het maaibeeld komt overeen met dat van een kooimaaier, terwijl de benodigde tractor het hele jaar door kan worden ingezet.

Auteur: Guy Oldenkotte

Echte puristen zweren bij een kooimaaier omdat die het mooiste maaibeeld geeft, maar de groep puristen is nog maar dun gezaaid. Het beheer van sportvelden en openbaar groen is tegenwoordig het domein van managers en pragmatisten, waarbij 'productiecijfers' overheersen. Met de Major Swift weet Major Equipment daarin een balans te vinden. 'Eén van de redenen waarom ik het maaibeeld van een kooimaaier het mooiste vind, is omdat die gebruikmaakt van zowel een mes als een tegenmes om het gras te knippen', stelt Johannes Ballast. Major maakt echter gebruik van hetzelfde principe. 'Het gepatenteerde dubbele messysteem in de Major Swift draait op grote snelheid, waardoor het gras achterover staat voordat het wordt afgeknipt.' Het maaipatroon van deze

maaier is daarom vergelijkbaar met dat van een kooimaaier, maar tegen een fractie van de prijs. 'Wat de Swift extra aantrekkelijk maakt, is dat de totale aanschafprijs van een combinatie vergelijkbaar is met die van een kooimaaier. Maar de kooimaaier kan alleen in het maaiseizoen worden gebruikt, terwijl de tractor die gebruikt wordt voor het maaien met de Swift ook voor andere activiteiten kan worden ingezet.' Om die reden noemt Evert van Dijk van Stichting WijkSport in Wijk bij Duurstede hun investering de beste investering van de laatste twee jaar. 'Wij hebben zowel een 40 pk Iseki TLE3400-tractor als een Major Swift 2,40-achtermaaier gekocht. Die tractor kunnen wij nu ook gebruiken voor het bladblazen of het borstelen van het kunstgrasveld. Wij hebben dus twee

vliegen in één klap geslagen.' Feitelijk heeft Van Dijk een heel nest knock-out gemept. 'Vergeleken met de kooimaaier die wij eerst hadden, kunnen wij voortaan 's ochtends eerder beginnen met maaien omdat het minder proppen geeft op het veld, zelfs al is het gras nog wat dauwig.' Van Dijk vertelt dat hij ook geen proppen ziet als hij langer gras moet maaien, vandaar dat hij de Major Swift ook inzet voor het maaien van het bijgras op het sportpark, elders in Wijk bij Duurstede.

Werken op snelheid

Behalve de multi-inzet van de tractor die nodig is om met de Major Swift te kunnen werken, roemt Van Dijk ook de snelheid die mogelijk is met de combinatie. 'Ik schat dat wij nu 15 tot 20 minuten

6 min. leestijd

ACHTERGROND

minder nodig hebben om een volledig voetbalveld te maaien. Als we uitgaan van 15 minuten tijdsbesparing per veld en je weet dat wij zes velden hebben, dan scheelt dat dus anderhalf uur per keer. Wij maaien de velden gemiddeld 40 keer per jaar. Een snelle rekensom leert mij dat dat dus 60 uur besparing per jaar oplevert.' In totaal zou dat zomaar eens twee hele weken besparing per jaar kunnen zijn. 'Omdat de maaier maar vier smeerpunten heeft, is hij sneller en beter te onderhouden. Bij de kooimaaiers moesten we minstens vijftien punten per keer smeren. En het mooiste van alles is dat de combinatie ook op snelheid op de openbare weg mag rijden. Dat zal zeker tot extra besparingen leiden wanneer wij straks ook de voetbalvelden in Cothen en Langbroek Kootwijkerbroek gaan beheren.' Eddie van der Stappen van Weener XL deelt de enthousiaste mening van Van Dijk. Weener XL is het werk- en ontwikkelbedrijf van de gemeente 's-Hertogenbosch dat mensen met een afstand tot de arbeidsmarkt een kans biedt. Voor de afdeling Tractie houdt dat in dat zij de sportvelden in de gemeente onderhouden. 'Wij hebben 54 natuurgrasvelden en 24 hectare aan andere grasvelden die we moeten maaien. De investering in een Major Swift 1,90-frontmaaier en een Major Swift 4,10-achtermaaier was voor ons erg interessant, omdat we nu meer uren hebben voor overige werkzaamheden.' Hoeveel tijdswinst Van der Stappen nu boekt, valt volgens hem nog niet echt te berekenen. Maar de Major-maaier heeft nog een ander voordeel: 'Net als voor veel andere groenvoorzieningsbedrijven is het voor ons lastig om goede bestuurders voor de maaiers te vinden. De Major Swift is echter heel vergeeflijk en laat

Johannes Ballast

Hij zet de Major Swift ook in voor het maaien van het bijgras op het sportpark, elders in Wijk bij Duurstede

zich eenvoudig afstellen. Vrijwel iedereen die over de benodigde papieren beschikt, kun je op deze maaier zetten. Zolang je de maaier goed smeert, loop je veel minder kans op slijtage.'

Kling-klang-klongtechniek

De aandrijving van de Major-cirkelmaaier komt direct van de aandrijflijn van de tractor. Via de aftakas wordt de kracht van de motor vrijwel in zijn geheel via de tandwielenkast op het mes overgebracht. 'Een goede hydraulisch aangedreven maaier met koeler heeft nog altijd 15 procent efficiëntieverlies, terwijl een maaier met elektrische aandrijving al snel zo'n 40 procent van de opgewerkte kracht verliest', merkt Johannes Ballast op. Dat is één van de redenen waarom Eddie van der Stappen geen voorstander van elektrisch aangedreven maaier is. 'De andere reden is dat een elektrisch aangedreven maaier altijd blijft draaien, zelfs wanneer het toerental minder is. Het maaibeeld dat je dan krijgt is minder mooi.' Van der Stappen weet het voordeel van de door Major toegepaste tandwielentechniek eenvoudig maar helder te beschrijven. 'Het werkt of het gaat kapot', zo zegt hij. Waar elektronica en hydrauliek al snel specialistische kennis vereisen, kan bij de Major Swift nog altijd veel worden bereikt met een hamer en steeksleutel. Noch Van der Stappen, noch Van Dijk heeft echter ooit ervaren dat de Major Swift hem in de steek liet. Johannes Ballast verwacht dat het nog lang zal duren voordat dat moment daar is. 'De meeste zelfrijdende maaier na 6.000 uur draai-

Evert van Dijk

KIES EEN TRACTOR, EN PERSONALISEER

De geselecteerde actiemodellen van onze nieuwe reeks machines onder de 130 pk zijn nu verkrijgbaar tegen een speciale prijs. Neem contact op met uw dealer voor meer informatie of bezoek www.deere.nl.

3038E

38 pk, 1,5 l motor, 3 cilinder,
Open bestuursplatform, Hydrostaat,
Gazon banden, mechanisch geveerde
stoel

SPECIALE PRIJS
13.999

(excl. BTW)

Financiering
0% voor 5 jaar**

4049M

49 pk, 1,9 l motor, 4 cilinder,
Open bestuursplatform, Hydrostaat,
Gazon banden, Mechanisch geveerde
stoel

SPECIALE PRIJS
19.999

(excl. BTW)

Financiering
0% voor 5 jaar**

1026R

25 pk, 1,1 l motor, 3 cilinder,
Open bestuursplatform, Hydrostaat,
Gazon banden, Mechanisch geveerde
stoel

NU MET
GRATIS

120R VOORLADER

Financiering
0,99% voor 3 jaar**

JOHN DEERE

* Getoonde afbeelding kan afwijken van de werkelijke uitvoering. Prijzen zijn exclusief BTW en klaarmaakkosten. Actie geldig tot 15 oktober 2019 * **De financieringsactie is geldig t/m 31 januari 2019. Vraag uw dealer naar alle voorwaarden en condities. Fouten, aanvullingen, modificatie en herroeping voorbehouden. Alle aanbiedingen zijn onder voorbehoud van acceptatie door John Deere Financial, 's-Hertogenbosch. John Deere Financial is een handelsnaam van BNP Paribas Leasing Solutions N.V.

NOTHING RUNS LIKE A DEERE

en helemaal op, maar voor een tractor betekent 6.000 uur werken dat de kop er net af is.' Ballast is ervan overtuigd dat een tractor in combinatie met een Major Swift minstens drie keer zo lang meegaat als de oude bekende technieken. Voor de groenbeheerders op Ameland was dat voldoende om het te proberen. 'Voor ons is het onhandig om een machine aan te schaffen die regelmatig terug moet naar de leverancier voor onderhoud', zo zegt Siprian de Jong van de gemeente. 'De onderhoudswerkzaamheden bestaan grotendeels uit schoonmaken en smeren. Deze werkzaamheden kunnen we zelf uitvoeren.' Meer specifiek vereist de Major Swift alleen dat de messen geslepen worden en dat de rollagers en rolschrapers vervangen worden. De frequentie daarvan hangt af van het gebruik. Daarnaast moeten zowel de aandrijving als de tandwielen en aftakas regelmatig worden gesmeerd. De gemeente Ameland heeft speciaal voor dat soort werkzaamheden een eigen monteur, zodat de machine als het even kan niet keer op keer terug hoeft naar de vaste wal. 'Tot 2017 maaiden we op Ameland altijd met klepelmaaiers. We hebben toen een aantal maanden een kooi-maaier op proef gehad. Het maaibeeld daarvan was echt perfect. De Major MJ70-320 komt daar heel dicht bij in de buurt. We hebben toen getwijfeld tussen een kooi-maaier en de cirkelmaaier van

Major. De aanschaf en de onderhoudskosten van een kooi-maaier waren zoveel hoger, dat we voor de Major hebben gekozen. Van die keuze hebben wij geen spijt!

Flexibel in gebruik

Behalve de eenvoud van het onderhoud roemt De Jong ook de flexibiliteit in het gebruik. 'Naast het maaien van de sportvelden zetten wij de tractor ook in voor andere werkzaamheden op de velden, zoals beluchten en bemesten. De tractor wordt ook gebruikt voor werkzaamheden buiten de sportvelden. Een vlotte op- en afbouw was voor ons dus een pre', zo merkt hij op. Aan- en afkoppelen van het maaidek kost minder dan vijf minuten. In dat opzicht mag gezegd worden dat de Major Swift zijn naam eer aandoet, maar de Swift is niet met alles sneller. 'Het enige minpuntje vergeleken met een klepelmaaier is de tijd die je kwijt bent aan het schoonmaken en het verstellen van de maaiboogte', erkent De Jong. Het aanpassen van de maaiboogte gebeurt op Ameland echter maar een paar keer per jaar. Ook Eddie van der Stappen merkt op dat het schoonmaken van de maaier aandacht vergt. 'De inklapbare zijstukken zijn goed te doen, maar het maaideel direct voor of achter de trekker is wat lastiger te bereiken.'

Misschien dat er aan het schoonmaakgemak nog wat gesleuteld moet worden, maar de transport-snelheid staat buiten kijf. 'Een tractor met een Swift-maaidek mag op de openbare weg 40 km per uur rijden', merkt Johannes Ballast op. Dankzij de snelle terugreis en minder maaitijd per veld is er met de Major Swift desondanks veel tijdswinst te behalen.

De Major Swift doet wat een kooi-maaier doet, maar veel sneller en gemakkelijker en voor een fractie van de prijs. De Major Swift is daarom in alle opzichten een *major* stap vooruit.

Be social

Scan of ga naar:

www.fieldmanager.nl/article/28041/multifunctionaliteit-biedt-meer-dan-alleen-mooi-maaibeeld

De Major Swift is verkrijgbaar in verschillende werkbreedtes

www.dcm-info.nl

DCM BODENAKTIVATOR

NPK 4-3-4 – 60 % OS – korrel

Unieke aanlegmeststof voor aanplant en inzaai

Wat doet DCM BODENAKTIVATOR?

- Zorgt voor inbreng van humus en voedingsstoffen
- Verbeterd de structuur en het vochthoudend vermogen van de grond
- Verbeterd de wortelontwikkeling bij aanplant of ingezaaide gazons of grasrollen
- Verbeterd het microbiologisch leven in de bodem

DOWNLOAD NU
DCM APP VOOR DE
HOVENIER!

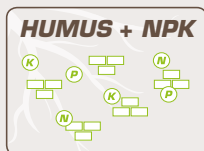
Geert van Kerkvoorde
Noord Nederland
06-126 71 236 • gvk@dcm-info.nl

Gerrit Klop
Midden Nederland
06-516 01 208 • gkl@dcm-info.nl

DCM Nederland B.V. • Valkenburgseweg 62a • 2223 KE Katwijk
tel: 071 401 88 44 • info@dcm-info.nl

Jeffrey Jansen
Zuid Nederland
06-220 12 023 • jja@dcm-info.nl

Aldert Engelsman
West Nederland
06-236 89 287 • aen@dcm-info.nl

Metten is weten!

Voor het beste resultaat start u voor de aanleg met een bodemanalyse. Haal een doosje bij uw dealer of vraag het aan via de app of website. Na ontvangst van de analysesresultaten krijgt u een passend advies van DCM.

We wensen u een gezond en groeizaam 2019!

Ook in 2019 staan we weer voor u klaar voor adviezen en producten!

PROGRASS

Professional Grass Service

'S WERELDS SNELSTE BELIJNINGSROBOT

› **Eerste belijning:**
ontwerp, verander, kopieer of
verplaatst voetbalvelden in
enkele minuten

› **Gemakkelijk in gebruik:**
zeer gebruiksvriendelijke
bediening

› **Belijnt zelfstandig:**
zodat de belijner tijd heeft
voor andere taken

› **Flexibel:**
compatibel met elke
Expoline-verf

› **Lichtgewicht:**
minder dan 30 kg
zonder batterij

Laat uw velden uitmeten en belijnen door Expo-Line.
Vraag uw offerte aan op info@voetbalmateriaal.com.

Geen woorden, maar daden

Ingenieurs brengen voor Feyenoord alle wensen op dezelfde locatie samen

Een besluit over het nieuwe stadion is er nog niet, maar met de realisatie van Trainingscomplex 1908 heeft de club definitief een solide basis voor een goed elftal gelegd. Om de beoogde kwaliteit te bereiken, werd Kybys gevraagd zowel de voorbereiding als de realisatie te begeleiden.

Auteur: Guy Oldenkotte

Voetbalclub Feyenoord is ambitieus en dus wordt er stap voor stap gewerkt aan een vaste plek in de nationale top en de subtop van het Europese voetbal. Een nieuw stadion moet de kroon op al het infrastructurele werk worden. Om daar de successen te boeken die de voetbalclub voor ogen heeft, is het echter wel belangrijk dat de ploeg zelf optimaal is voorbereid. Daarom besloot Feyenoord om een heel nieuw trainingscomplex te laten neerzetten, zodat de spelers en technische staf alvast over alle benodigde facetten kunnen beschikken om tot topprestaties te kunnen komen. Na overleg met de gemeente kreeg de club toestemming om daarvoor het terrein van de opgeheven club RVV Hillesluis te gebruiken. 'Het was een grote uitdaging voor ons om alle functies die Feyenoord op dat complex wilde samenbrengen ook werkelijk op dezelfde plek te krijgen', zegt Bart Bongers van Kybys, die samen met directeur Seth van der Wielen aan de planning heeft gewerkt. Het bedrijf won de aanbesteding die door Feyenoord

was uitgeschreven. De wensenlijst van de voetbalclub omvatte onder meer twee volwaardige voetbalvelden, waarvan één met een Grassmaster-systeem, een oefenhoek speciaal voor keepers en een kunstgras-performance-strook voor de warming-up en de hersteltrainingen. 'Daarnaast waren er nog wensen met betrekking tot ruimte voor toeschouwers, parkeermogelijkheden voor staf en spelers, de logistieke routing voor al die verschillende doelgroepen, opslagruimte voor het materieel en natuurlijk het hoofdgebouw, waar de technisch directeur, de technische, medische en ondersteunende staf en de spelers allemaal hun eigen voorzieningen hebben.' Dat al die voorzieningen ingetekend moeten worden op een terrein dat ingeklemd ligt tussen de Olympiaweg en de Sportlaan, maakte het voor Kybys extra complex.

Balans vinden

Behalve het inplannen van alle wensen, stond Kybys ook voor de uitdaging om een goede

balans te vinden. Voor Feyenoord stond er in vele opzichten veel op het spel. 'Eigenlijk had de club nog geen echte trainingslocatie voor de profs. De spelers moesten zich namelijk omkleden in De Kuip, om vervolgens een doorgaande weg over te steken naar hun trainingsveld', zo motiveert Bongers de keuze voor een nieuw professioneel complex. Vanwege de uitstraling was Feyenoord dus erg gefocust op de totale vormgeving en afronding van het complex. Kybys was zich daarbij bewust van de noodzaak van een goede kwaliteit van de velden. Bij veel amateurverenigingen ligt de nadruk bij een dergelijk project vooral op de gebouwen en is de kwaliteit van het de velden een bijkomstigheid. 'Grassmaster is een beproefd concept, maar de kwaliteit van zo'n veld wordt wel bepaald door de kwaliteit van het onderhoud', zo merkt Bongers op. Daar hoeven ze bij Feyenoord niet echt over in te zitten. Onder leiding van Erwin Beltman scoort het team dat zorg draagt voor alle velden al jaren op rij de prijzen voor 'het beste veld

in de Eredivisie'. Beltman zelf hoopt begin volgend jaar de titel Fieldmanager of the Year in de wacht te slepen. Voor Kybys was het dus belangrijk om hem regelmatig bij de plannen te betrekken. 'We hebben veel geschakeld met hem, ook omdat onder de velden veldverwarming zou komen. De diepte waarop die ligt, is bepalend voor de kwaliteit van de mat. Als de veldverwarming niet op de juiste diepte ligt, loop je de kans dat de mat uitdroogt of dat de verwarming minder effect heeft. Omdat de veldverwarming gekoppeld is aan een autonome berekening, kan de fieldmanager die straks helemaal zelf sturen.' Beltman zelf noemt die samenwerking 'bijzonder prettig'. Hij wijst erop dat de goede samenwerking en het resultaat de reden zijn dat Feyenoord ook voor de verbetering van het jeugdcomplex weer met Kybys zal samenwerken. 'Dat zegt genoeg', zo merkt hij op. 'Natuurlijk zijn er wel wat uitdagingen geweest tijdens de realisatie van dit project, maar Kybys heeft die snel en vakkundig opgelost.'

Zeer betrokken klant

Kybys koos niet voor een traditioneel bestek, maar voor een UAV-GC. 'Feyenoord had een duidelijk beeld van het resultaat voor ogen. Het waren meer de details waarvoor ze afhankelijk waren van de invulling door een externe partij.' Hoe nauw de voetbalclub zelf bij de bouw betrokken was, blijkt wel uit het feit dat het hoofdveld exact dezelfde afmetingen heeft als het veld in De Kuip. Gesprekken met clubicoon Dirk Kuyt, technisch directeur Martin van Geel, teammanager Bas van Noortwijk en de architecten van Moederscheim Moonen waren belangrijk voor een goede basis. Vooral de input van Van Noortwijk had grote waarde, omdat hij alle wensen in kaart had gebracht op basis van zijn eigen ervaringen en namens de trainers, spelers en andere medewerkers die op 1908 zouden komen te werken. 'Samen met projectleider Alain Kooiman hebben we vervolgens een programma van eisen opgesteld en een voorlopig ontwerp uitgewerkt', aldus Bongers.

Met een akkoord van Feyenoord op zak was het aan Bongers' collega Pascal van der Graaf om die plannen daadwerkelijk te realiseren. 'De deadline voor de oplevering was keihard. Bij een lokale voetbalclub moet je er vooral voor zorgen dat het veld bij de oplevering klaar is, waarna de andere zaken eventueel nog kunnen worden weggewerkt, maar bij Feyenoord moest alles op de beoogde opleverdatum worden opgeleverd. De uitstraling

**Daarom besloot Feyenoord
een heel nieuw
trainingscomplex te laten
neerzetten**

Het trainingscomplex heeft ook z'n eigen hoofdgebouw waar alle stafleden hun eigen ruimtes hebben

Wie wordt Fieldmanager of the year? 2019

Het vakblad Fieldmanager organiseert in maart 2019 voor de achtste keer op rij, de verkiezing van de Fieldmanager of the Year. Met dank aan de sponsors Jean Heybroek, Expoline en DLF gaat een deskundige jury dit jaar weer op zoek naar de beste sportveldbeheerder van Nederland. Ook zal de jury, dit jaar voor de vijfde keer, de FM High Potential Award uitreiken, een prijs voor het aanstormend talent op de sportvelden.

**14 maart
2019**
Expo
Houten

**Wie wordt de opvolger
van Marc Grooteman als
Fieldmanager of the Year 2019?**

www.fieldmanageroftheyear.nl

Tekeningen van het nieuwe stadion zijn er genoeg maar het definitieve besluit is nog altijd niet genomen

‘Wij kijken naar de lange termijn en de duurzaamheid van de investering’

voor de buitenwereld is erg belangrijk. Feyenoord kon het zich dus niet permitteren dat niet alle zaken helemaal in orde zouden zijn’, stelt Van der Graaf. Om dat te bereiken, werkte Van der Graaf met een zogenaamde coördinatie-overeenkomst. ‘Feyenoord had ervoor gekozen om met verschillende contractpartijen te werken. Dat waren stuk voor stuk specialisten, maar het was wel belangrijk dat iedereen zich conformeerde aan de afspraken, zodat alle werkzaamheden volgens planning verliepen.’ Van der Graaf wijst erop dat deze aanpak effectiever is dan een boetesysteem.

Ervaren partner

Het resultaat is dus Trainingscomplex 1908. ‘Dit

zijn uitzonderlijke projecten voor ons. Het zijn echt de krenten in de pap, vanwege de complexiteit van de uitvraag. We moeten de hoge eisen, die afgekaderd zijn, afstemmen op een vastgesteld budget waarvan niet mag worden afgeweken’, zegt Bart Bongers. ‘Wij kunnen dat oppakken en zorgen dat er wordt gerealiseerd wat men wil dat er gerealiseerd wordt. Daarbij adviseren we onze kanten zo objectief mogelijk over de haalbaarheid van hun wensen.’ Pascal van der Graaf voegt daaraan toe dat Kybys niet schroomt om de discussie aan te gaan. ‘Wij accepteren het altijd als een ander het beter weet. Dat neemt niet weg dat wij met de betrokken partijen de discussie aangaan als we denken dat dat nodig is.’ Dat Feyenoord uitkwam bij Kybys, ligt volgens hen voor de hand. ‘Wij zijn de innovatiepartner van de KNVB’, is de nuchtere uitleg van Van der Graaf. ‘Wij kijken naar de lange termijn en de duurzaamheid van de investering om te bepalen of het een goede investering is’, merkt Bongers op. Dat Kybys daarmee een gevoelige snaar heeft geraakt bij Feyenoord, blijkt wel uit het vervolg dat de club voor ogen heeft. Van der Graaf en zijn team in het westen van het land zijn namelijk ook gevraagd de club te ondersteunen bij de inrichting van het nieuwe jeugdcomplex. ‘De voorbereiding en aanbesteding worden ditmaal door de gemeente Rotterdam verzorgd. Dat neemt niet weg dat Feyenoord ook daar inzet op hoge kwaliteit. Daarom zijn wij door de club gevraagd om namens hen ook aan dit project mee te werken.’ Kybys wijst er graag op dat ‘een kubus bestaat uit

vierkanten’ en daaraan zijn ook vandaag de dag waarden en eigenschappen gekoppeld. Eerlijkheid, integriteit en oprechtheid, bijvoorbeeld. Voor Kybys zijn het geen loze begrippen; ze bepalen hun denken en handelen. Dat ze het niet laten bij een vierkant, maar kiezen voor de kubus, heeft niet alleen te maken met de symboliek uit oude beschavingen. Het is ook omdat ze uw en ons werk in perspectief zien, zo claimen ze. Dat een kubus ook wordt geassocieerd met stabiliteit en standvastigheid, is daarbij mooi meegenomen. Standvastigheid kan namelijk ook Feyenoord worden nagegeven. Daarnaast is met de komst van Trainingscomplex 1908 nu ook definitief de basis voor ‘stabiliteit’ gelegd.

De cirkel voor het nieuwe stadion is nog niet rond, maar het is Kybys alvast gelukt om de kubus voor het trainingscomplex op te lossen.

Be social

Scan of ga naar:

www.fieldmanager.nl/article/28042/geen-woorden-maar-daden

Perfect Pitches

Vakblad Fieldmanager laat in deze rubriek de meest bijzondere projecten van de afgelopen periode zien

Foto: Henk Bootsma fotografie

Ook in deze uitgave van Fieldmanager staat weer een forse opsomming van Perfect Pitches. Acht keer per jaar een verslag van de meest bijzondere projecten op gebied van sport. Uw project ook op deze projectenparade? Stuur een mail naar project@nwst.nl en wij zenden u alle info.

HUSQVARNA AUTOMOWER OP KAATSVELDEN K.F. WOMMELS

Het hoofdveld van Kaatsvereniging Wommels wordt onderhouden door de Husqvarna Automower® 550. De vereniging heeft het onderhoud van alle kaatsvelden in eigen beheer. Tijdens een informatieavond, bij Husqvarna Professional dealer Greidanus Winsum, over het "nieuwe maaien" was de interesse gewekt. Een vitale & gezonde grasmat en een besparing op brandstof-, arbeid-, en onderhoudskosten. Dit voorjaar zijn de machines geïnstalleerd door Greidanus Winsum. De Automower 500-serie is ontworpen voor professioneel gebruik. Husqvarna Fleet Services en Automower Connect zorgen voor volledige controle over machine. Configuratie en bediening gebeurt via een smartphone, tablet, of pc. Uitgerust met GPS Track&Trace en GPS-gestuurde navigatie met weertimer. De machine werkt altijd en gaat onvermoeid door. Robuuste constructie van de machine zorgt voor duurzaamheid en betrouwbaarheid.

Opdrachtgever: K.F. Wommels

Leverancier: Husqvarna Profesional dealer Greidanus Winsum

RENOVATIE EN AANLEG KUNSTGRASVELDEN IN VOORTHUIZEN

In opdracht van de gemeente Barneveld heeft aannemer CSC Sport in juni, juli en deels in augustus 2018, de kunstgras voetbalvelden 2 en 3 gerenoveerd en een kunstgras voetbalveld op (natuurgras) veld 4 aangelegd. De eindoplevering van de kunstgrasvelden vond plaats op 24 augustus jl. Bij de aanleg en vervanging van de kunstgras voetbalvelden is in samenspraak met voetbalvereniging VVOP onderzocht, welke mogelijkheden er zijn voor het gebruik van alternatieve infill materialen. Ook is gekeken naar de laatste voorschriften van de KNVB omtrent het gebruik van belijning voor het jeugdvoetbal. Besloten werd om de nieuwe velden in te strooien met Pro Gran infill, veld 4 te voorzien van jeugdbelijning en de conventionele verlichting van deze velden te vervangen door ledverlichting.

Aanneemsom: € 919.700

Opdrachtgever: Gemeente Barneveld

Contactpersoon opdrachtgever: Hans Jansen

Architect: Middelkoop Advies

Contactpersoon architect: Jelle Mink

Aannemer: CSC Sport

Contactpersoon aannemer: Rutger Schuijffel

RENOVATIE KUNSTGRAS VOETBALVELDEN TE AMSTERDAM

DOMO Sports Grass heeft in opdracht van de gemeente Amsterdam diverse kunstgrasvelden te Amsterdam gerenoveerd. De aanbesteding was opgesplitst in meerdere percelen, waarbij DOMO Sports Grass alle acht de kunstgras voetbalvelden van Perceel 1 en Perceel 2 heeft gerenoveerd. Bij alle velden is er gekozen voor een duurzame constructieopbouw bestaande uit een ProPlay Sport-20 shockpad, DOMO Duraforce XSL 45mm met invulling van Naturafill (kurk). Het dagelijks toezicht is uitgevoerd door de Gemeente Amsterdam en de directievoering is verzorgd door Simoove Advies.

Aanneemsom: € 2.005.000,-

Opdrachtgever: Gemeente Amsterdam

Contactpersoon opdrachtgever: de heer B. Klein

Architect: KPM Civiel

Contactpersoon architect: de heer R. Kleinpenning

Aannemer: DOMO Sports Grass

Contactpersoon aannemer: de heer B. Reinds

AANLEG WATERVELD SPORTPARK RIJNVLIET

Afgelopen najaar heeft de gemeente Utrecht in het kader van de Groei van de Stad een derde hockeyveld (waterveld) aangelegd op sportpark Rijnvliet. Na de aanbesteding startte de gemeente in samenwerking met Van Kessel Sport en Cultuurtechniek met de bouw van het veld. Omdat het een uitbereiding van veldcapaciteit is voor het seizoen 2019/2020 hebben we het veld buiten het reguliere aanlegseizoen uitgevoerd. De werkzaamheden zijn gestart op 3 september en het werk is eind november 2018 naar tevredenheid van alle partijen opgeleverd. Na de winter wordt het veld vooral voor clinics en trainingen door de vereniging gebruikt. Vanaf seizoenstart 2019/2020 draait het veld mee in de competitie en beschikt HC Rijnvliet over een mooi wedstrijdveld, waarmee ze de komende jaren kunnen doorgroeien als vereniging.

Het veld is gebouwd met een BIMS (lichtgewicht steenachtig funderingsmateriaal) fundering vanwege de zettingsgevoelige ondergrond. Op de BIMS is Sportsdrain (drainerende betonlaag van Van Kessel) gedraaid met een lasergestuurde asfaltmachine. Op de gebonden sporttechnische laag legt een 15 mm E-layer aan, waardoor het deze betonnen sporttechnische laag qua performance gelijk presteert als een veld dat is gebouwd met asfalt als sporttechnische laag.

Aanneemsom: € 550.000,-

Opdrachtgever: Gemeente Utrecht

Contactpersoon opdrachtgever: De heer M. van Koningsbruggen

Architect: Middelkoop Advies

Contactpersoon architect: De heer J. van Middelkoop

Aannemer: Van Kessel Sport en Cultuurtechniek

Contactpersoon aannemer: de heer N. Thomassen

ZES KUNSTGRASVELDEN VOOR GEMEENTE ZWOLLE

In de zomer van 2018 heeft Sallandse United voor de gemeente Zwolle drie nieuwe kunstgrasvelden aangelegd en drie kunstgrasvelden gerenoveerd. In Zwolle kampten een aantal sportparken al enige tijd met capaciteitsproblemen, met name voor wat betreft de trainingsactiviteiten. Bij de velden van SVI (sportpark de Siggels) en de Zwolsche Boys zijn de al bestaande velden gerenoveerd. Daarnaast zijn ook drie nieuwe kunstgrasvelden aangelegd bij de verenigingen VV Berkum, WVF en ZAC. Het bestek ging oorspronkelijk uit van vijf velden, echter gezien de voorspoedige uitvoering van het werk, en het door de gemeente Zwolle gestelde vertrouwen is er tijdens uitvoeren een renovatie van een zesde veld aan de werkzaamheden toegevoegd. Sallandse United en CCGrass hebben er voor gekozen om aanvullend op de standaard KNVB-keuring, alle velden conform de nieuwe FIFA 2015 te laten testen, zodat alle velden een FIFA certificaat krijgen.

Opdrachtgever: gemeente Zwolle

Aannemer: Sallandse United

Contactpersoon aannemer: Arjan Emaus

VOETBALLEN OP HET PARKEERDEK

In opdracht van gemeente Amsterdam verzorgde het Almelose ERMA Sport (nu SKOR) in juli 2018 de inrichting van wedstrijdveld 3 bij de Amsterdamsche Football Club (AFC) aan de Boelelaan in Amsterdam. ERMA Sport leverde en monteerde twee vaste doelen, twee dug-outs en vier wegdraaidoelen. Vanwege de bijzondere ligging van het sportveld – bovenop een parkeerdek – was het bepaald geen standaard project. Omdat de onderbouw slechts 30 centimeter was, was het geen optie de doelen te verankeren in grondpotten of te boren in de grond. ERMA Sport ontwikkelde daarom een vernuftige maatwerkoplossing. De vaste doelen, wegdraaidoelen en hoekvlaggen zijn verankerd op losse staalplaten. De dug-outs zijn verankerd op een speciale U-vormconstructie, die om de dakrand van het parkeerdek is geschoven. De ontwikkeling van deze *custom made* oplossing gaf bij gemeente Amsterdam de doorslag de aanbesteding te gunnen aan ERMA Sport.

Opdrachtgever: Gemeente Amsterdam

Contactpersoon opdrachtgever: Wieke van Dongen

Architect: Royal HaskoningDHV

Contactgegevens architect: www.royalhaskoningdhv.com

Aannemer: K. Dekker

RENOVATIE KUNSTGRASVELDEN VOETBALVERENIGING SWIFT

Voetbalvereniging Swift uit Amsterdam speelt op het Sportpark Olympiaplein. Op de drie kunstgrasvelden zijn 15 zaterdagteams, 13 zondagteams en 31 jeugdteams actief. Ook worden de velden doordeweeks gebruikt voor gymactiviteiten van scholen. De velden worden dus zeer intensief gebruikt. De 3 kunstgrasvelden moesten gerenoveerd worden en wel allemaal tegelijk tijdens de zomerstop! De uitdaging zat hem niet in het renoveren van de velden zelf, maar in de locatie waar de velden gesitueerd zijn. Namelijk in hartje Amsterdam, waar nauwelijks ruimte voor opslag van materialen en (extra) ruimte om te werken is. In de zomer is Krinkels gestart met de werkzaamheden. De werkzaamheden bestonden uit het verwijderen van de oude grasmatt, het vernieuwen van de drainage, het verwijderen van de toplaag, het opbouwen van de onderbouw, het aanbrengen van de nieuwe grasmatt, het opnieuw aanbrengen van het straatwerk en het renoveren van het hekwerk. Bij het inspecteren van de drainage kwam naar voren dat deze voor een groot deel verstopt was. Een groot deel van de drainage is daarom vervangen. Hergebruik van materialen viel niet mee omdat boomwortels in het veld waren gegroeid, wat er voor zorgde dat we de toplaag eerst moesten zeven. Het droge weer bracht met zich mee dat er vele liters water over het veld gespreid moesten worden om de juiste verdichting te krijgen. Dit alles heeft voor vertraging gezorgd en dat was in de al krappe planning niet wenselijk. Uiteindelijk is het met verenigde krachten gelukt om de deadline van de eerste wedstrijd te halen.

Aanneemsom: €1.069.666,-

Opdrachtgever: Gemeente Amsterdam

Contactpersoon opdrachtgever: M. Koster of J.W. Hendriks

Aannemer: Krinkels BV

Contactpersoon aannemer: Jeron Boellaard

VOETBALVELD WARNSVELDSE BOYS MET GERECYCLED EPDM

In de zomerstop van 2018 heeft Sallandse United bij VV Warnsveldse Boys binnen een tijdsbestek van twee weken het kunstgrasveld gerenoveerd. Omdat duurzaamheid binnen de gemeente Zutphen hoog in het vaandel staat werd duurzaamheid meegenomen als onderdeel van de EMVI aanbesteding. Hieruit is uiteindelijk voor de toepassing van gerecycled EPDM als infill materiaal. Dit hoogwaardige EPDM is eerder toegepast in een kunstgrasveld en krijgt in Warnsveld een tweede leven. Voor dit project is gekozen voor de DX60 kunstgrasmat van ACT Global. Het gehele project is binnen planning opgeleverd. Met deze kunstgrasmat kan V.V. Warnsveldse Boys weer jaren vooruit.

Opdrachtgever: gemeente Zutphen

Aannemer: Sallandse United

Contactpersoon aannemer: Arjan Emaus

Be social

Scan of ga naar:

www.fieldmanager.nl/article/28068/perfect-pitches

Onvolwassen

De opdrachtgevers oordelen de actie
van de KNVB veel meer
als arrogant

De Nederlandse kunstgrasindustrie is misschien 15 tot 20 jaar oud. Dat zou betekenen dat de eerste tekenen van volwassenheid om de hoek moeten komen kijken. Wat de afgelopen jaren is voorgevallen duidt helaas op het tegenovergestelde. Twee jaar geleden kondigde de KNVB een breuk met de Fifa aan. Het experiment om aan te haken aan dit internationale keurmerk beviel niet. Die ene breuk met het verleden was echter niet voldoende. Even later kondigde de KNVB aan dat ze voornemens was het complete keurings- en certificeringsprogramma op de schop te nemen. Het idee was dat het oude systeem te traag zou zijn en vooral te beperkend voor nieuwe innovaties. De KNVB oordeelde dat het tijd was voor een compleet nieuw programma, waarbij de bond zich niet langer zou bemoeien met de techniek, maar alleen nog zou nadenken over functionaliteit. Als je nu praat met mensen in de markt die er verstand van hebben, zijn veel mensen geneigd om de KNVB gelijk te geven. Het oude systeem van werkgroepen waar oeverloos iedere innovatie deskundig werd weggepolderd was inderdaad hopeloos ouderwets. Maar het fanatisme om daar eenzijdig met een paar forse halen een eind aan te maken is wel heel erg simpel en naïef. Dat woord hoor je overigens niet als je met de belangrijkste opdrachtgevers van diezelfde kunstgrasvelden praat. Die opdrachtgevers - en dan doel ik natuurlijk op de Nederlandse gemeentes - oordelen de actie van de KNVB veel meer als arrogant.

**Die oude Fifa-schoentjes zijn vervangen
door een paar slecht zittende sloffen
die al na één jaar gebruik slijtageplekken
vertonen**

Die bezetenheid om zo snel mogelijk de oude Fifa-schoenen weg te gooien zonder een nieuw paar kicksen klaar te hebben staan is ook op andere manieren zorgwekkend. De KNVB is nu iets van twee jaar bezig om de contouren van het nieuwe systeem neer te zetten. En ik weet niet alles, maar volgens mij is er nog niet heel veel gebeurd. Die oude Fifa-schoentjes zijn vervangen door een paar slecht zittende sloffen die al na een jaar gebruik slijtageplekken vertonen. Beste symptoom is wat nu gebeurt rondom nonfill-velden. Een prima innovatie en misschien wel het beste antwoord in de hele SBR-discussie, maar waarom moeten daar meteen al het eerste jaar bijna ongebreideld *pilot*-velden van gebouwd worden? Dat is vragen om problemen en als ik de berichten in de landelijke pers mag geloven zijn die problemen er ook gekomen. De oude stelregel dat je max één *pilot* mocht bouwen was zo gek nog niet. De situatie rondom de recycling van kunstgras is feitelijk een symptoom van dezelfde onvolwassenheid. Al jaren zit hier een weeffout in de hele keten van kunstgrasaanleg. Met het plotselinge vertrek van zowel Vink als Tuf Recycling uit de sector leidt dat logischerwijs tot paniek in de kringen van kunstgrasaanemers. Dit jaar zijn iets van 250 velden gebouwd en als in 2019 geen substantiële recyclingcapaciteit beschikbaar komt, bedreigt dit de complete markt.

Met vriendelijk groet,
Hein van Iersel
(hein@nwst.nl)
Hoofdredacteur

Be social

Scan of ga naar:

www.fieldmanager.nl/article/28069/onvolwassen

De partners van

Fieldmanager

De lijstaanvoerder van 2018!

EURODIAMOND

- ✓ Standvastigheid 8,3*
- ✓ Herstellingsvermogen 8,2*
- ✓ Bepelingstolerantie 7,9*

* Tabel Grasgids® 2018 Engels raaigras Sport

IN 2018: MINIMAAL
5% EURODIAMOND IN ALLE
EUROGRASS SPORTMENGSELS

Fieldmanagers opgelet!

Van de laatste elf edities stond DSV zaden maar liefst zeven keer op nummer 1 in de Grasgids®. En ook in 2018 hebben we met het ras **EURODIAMOND** de lijstaanvoerder in huis. **EURODIAMOND** zorgt voor veel speeluren per veld dankzij de combinatie van zeer goede bepelingstolerantie en standvastigheid. Daar zijn we natuurlijk trots op! Om dit te vieren hebben we **EURODIAMOND** in 2018 toegevoegd aan alle topmengsels van DSV zaden.

Meer informatie over de sportmengsels van DSV zaden vindt u op www.dsv-zaden.nl. Onze grasspecialisten geven u graag advies op maat over de keuze van het juiste sportmengsel.